

PUMIN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA

UUSI

Hyväksytty rotuyhdistyksen yleiskokouksessa 05.03.2022
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 09.04.2022
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 14.09.2022
Jalostuksen tavoiteohjelma on voimassa 2023-2027

Sisällys

<u>1. YHTEENVETO</u>	3
<u>2. RODUN TAUSTA</u>	4
<u>3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA</u>	9
<u>4. RODUN NYKYTILANNE</u>	12
<u>4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja</u>	12
<u>4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos</u>	14
<u>4.1.2 Jalostuspohja</u>	15
<u>4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa</u>	19
<u>4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta</u>	19
<u>4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttööminaisuudet</u>	20
<u>4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta</u>	20
<u>4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin</u>	21
<u>4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttööminaisuuksien testaus ja/tai kuvaus</u>	21
<u>4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa</u>	21
<u>4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet</u>	35
<u>4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen</u>	41
<u>4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta</u>	45
<u>4.3. Terveys ja lisääntyminen</u>	46
<u>4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat</u>	46
<u>4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat</u>	51
<u>4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt</u>	58
<u>4.3.4 Lisääntyminen</u>	59
<u>4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet</u>	60
<u>4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä</u>	60
<u>4.4. Ulkomuoto</u>	60
<u>4.4.1 Rotumääritelmä</u>	60
<u>4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset</u>	63
<u>4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus</u>	64
<u>4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista</u>	64
<u>5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA</u>	65
<u>5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso</u>	66
<u>5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen</u>	67

<u>6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS</u>	68
<u>6.1 Jalostuksen tavoitteet</u>	68
<u>6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille</u>	69
<u>6.3 Rotujärjestön toimenpiteet</u>	70
<u>6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin</u>	71
<u>6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta</u>	74
<u>6.6 Tavoiteohjelman toteutuksen seuranta</u>	75
<u>7. LÄHTEET</u>	75

1. YHTEENVETO

Pumin kehityksen alku ajoittuu 1700-luvulle, jolloin Saksasta Unkariin tuotujen lammaslauemojen mukana tulleet koirat alkoivat sekoittua alkuperäisten pulien kanssa. Pumi kehittyi puleista ja niihin sekoittuneista ranskalaisista ja saksalaisista paimenkoirista. Ensimmäisen kerran pumia pidettiin rotuna vuonna 1920. Csaba Anghi suositteli pumin tieteelliseksi nimeksi *Canis familiaris ovilis villosus terrarius*. Tämä nimi hyväksyttiin virallisesti vuonna 1935. Samana vuonna hän kirjoitti pumille ensimmäisen virallisen rotumääritelmän.

Ensimmäiset pumit on tuotettu maahamme vuonna 1973 Unkarista; kaksi narttua, Mocskos Darazs ja Mocskos Dajka, sekä yksi uros, Garanci Tücsök. Samana vuonna syntyivät myös ensimmäiset pentueet. Jalostukseen merkittävästi vaikuttanut uros Csillebérci Gazsi Roccó tuotiin 1974 ja fakonvärinen uros Sziki Ijjász sekä kaksi narttua Mockos Göndör Babuci ja Kutyavári Fitos (myöskin fako) tuotiin 1976. Nämä seitsemän tuontikoiraa olivat suomalaisen ja samalla myös pohjoismaisen pumin kasvatustyön perusta. Karanteenirajojen avauduttua on Suomeen tuotu jatkuvasti uutta siitosmateriaalia ja se on vaikuttanut positiivisesti rodun elinvoimaisuuteen. Maailmanlaajuisesti on erisukuisia pumeja kuitenkin vähän tarjolla ja tämä on yksi suurimpia haasteita rodun kasvatustyössä.

Alkuperältään pumi on työkoira, jota on käytetty lampaiden paimennuksessa ja karjan kokoamisessa sekä pihavahtina ja rottien ja jyräjien hävittäjänä. Nykyään pumi on monipuolinen seura- ja harrastuskoira. Pumien kanssa harrastetaan monipuolisesti eri koiraharrastuslajeja mm. agilityä, tokoa, rallytokoa ja paimennusta ja näyttelykoiranakin se on kohtuullisen suosittu. Palveuskoiraoikeudet, jotka rotu sai takaisin vuoden 2020 aikana, myös monipuolistaa rodun harrastusmahdollisuuksia.

Nykypäivän jalostuksessa pyritään käyttämään mahdollisimman erisukuisia koiria, jotta rotu pysyisi elinvoimaisena. Sukusiitosaste useimmissa pentueissa on 0- 3 %:n välillä kuudessa polvessa ja sukukatkerrointa on alettu huomioida siitosyhdistelmiä laadittaessa.

Pumi ei ole maailmanlaajuisesti yleinen rotu, vaikka pumeja on levinnyt laajalti eri puolille maailmaa, jopa Australiaa ja Japania myöten. Suomessa oli vuosikymmeniä toiseksi suurin pumikanta Unkarin jälkeen, mutta 2010-luvulla Ruotsin pumikanta kasvoi merkittävästi mennessä Suomen ohi. Pumeja rekisteröidään nykyään vuosittain noin 70 yksilöä, vuosittainen määrä on vaihdellut alkuaikojen muutaman yksilön ja huippuvuoden 177 kpl:n välillä. Vuosien 2007–2016 välisenä aikana Suomessa on käytetty jalostukseen 161 pumia, joista uroksia 80 ja narttuja 81. Pumin kasvattajia on Suomessa ollut yhteensä 40 viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana.

Suomessa pumien lonkkia on tutkittu jo 1980-luvulla, mutta virallisia lausuntotuloksia on saatavilla vasta vuodesta 1989 alkaen. Pumin PEVISAssa on ollut kuvauspakko jalostukseen käytettäville pumeille vuodesta 1996 ja nykyisessä PEVISAssa on lonkkakuvauspakon lisäksi silmäpeilauspakko. Pumeille tehdään paljon myös PEVISAan kuulumattomia terveystutkimuksia, kuten polvien tutkimista ja kyynärniveleiden sekä selän kuvausta.

PEVISA 2023 – 2027

Jalostukseen käytettävillä koirilla tulee olla virallinen lonkkakuvauslausunto ja voimassa oleva silmätarkastuslausunto ennen astutusta. Silmätarkastuslausunto on voimassa 36 kk.

Pumin terveydellisiksi ongelmiksi ovat nousseet rakenteellisten ongelmien lisäksi erilaiset autoimmuunisairaudet, kuten Addisonin tauti ja Cushingin tauti. Eosinofiilistä granuloomaa esiintyy edelleen, samoin kilpirauhasen vajaatoimintaa. Eri silmäsairauksia on löytynyt silmätutkimuksissa sen verran, että on katsottu aiheelliseksi saada PEVISAan silmäpeilauspakko. Hammaspuutoksia esiintyy jonkin verran ja hammaspuutoksiin tulisi kiinnittää lisää huomiota, kuten myös purentavikoihin. Häntämutkia esiintyy myös jonkin verran, samoin kuin kivesvikaa ja karvatupen kehityshäiriötä. Rakenteellisia ongelmia, joihin tulisi kiinnittää huomiota ja lisätä tutkimusta niihin liittyen, ovat muun muassa selän nikamamuutokset sekä polvien ristisiteiden ongelmat.

Pumit ry:n ja Unkarinpaimenkoirat ry:n pumia koskevan jalostusohjesäännön yleiset vaatimukset pitävät sisällään seuraavaa:

Siitoskoiran alaikäraja siitokseen käytettäessä on 24 kk. Nartun siitokseen käyttöä pitää harkita sen täytettyä kahdeksan vuotta. Jalostuskoirille tulee olla suoritettuna PEVISAn vaatimat terveystutkimukset ennen astutusta. Jalostuskoirien tulee olla jalostustarkastettu ja hyväksytty siitokseen käytettäväksi tai vaihtoehtoisesti niiltä löytyy kahdelta eri tuomarilta virallisesta koiranäyttelystä saatu laatuarvostelu H, joista toinen on saatu koiran täytettyä 24 kk. Yhtä urosta tulisi käyttää Suomessa siitokseen enintään viisi (5) kertaa. Koiraa, jolla on huonommat lonkat kuin C, ei tulisi käyttää siitokseen. Jos on olemassa jokin sellainen syy, että on aiheellista käyttää D-lonkkaista koiraa siitokseen, tulee tähän anoa poikkeuslupa jalostustoimikunnalta ja anomuksessa tulee perusteellisesti perustella, miksi poikkeuslupa tulee myöntää.

2. RODUN TAUSTA

Pumia ei pidetä muinaista alkuperää olevana unkarilaisena paimenkoirana. Pumi, pulin alatyyppejä, kehittyi spontaanisti puleista, joihin oli sekoittunut ranskalaisia ja saksalaisia paimenkoiria. Pumi ei siis ole syntynyt suunnitellun rodun jalostuksen lopputuloksena. Ensimmäisen kerran pumia pidettiin erillisenä rotuna vuonna 1920.

Pulin ja pumin eriytymisen alkuaikoina oli epätietoisuutta pumin rodun nimen tiimoilta ja ne sekoitettiin keskenään aina 1920-luvulle asti. Se, että rotujen nimet muistuttavat toisiaan voi myös tarkoittaa rotujen läheistä suhdetta. Kahden vuosisadan aikana syntyi monta teoriaa rodun nimen alkuperästä, yleisimmin hyväksytty oli Otto Hermannin laatima, joka väitti nimen johtuvan pomeanian lyhennyksestä nimestä pommi, pohjautuen näiden rotujen väliseen yhteyteen. Tämän teorian hyväksyi myös Emil Raitsits, mutta Csaba Anghi asetti sen myöhemmin kyseenalaiseksi. Kaikkien näiden teorioiden vuoksi on nimen alkuperä edelleen epäselvä. Vain yksi asia on varma; Raitsits tarkkaili rodun ensimmäisiä askelia kohti sen aseman lujittumista ja tunnustamista lähes vuosisata sitten ja on hänen ansiotaan, että tämä teoria on laajalti tunnustettu.

Geza Buzzi, Béla Kerpely, Luchyf (peitenimi), Károly Monostory ja István Nagy aloittivat ammatillisen väittelyn unkarilaisten paimenkoirien nimistä ja tunnusmerkeistä, ja he yrittivät selvittää tätä puli-pumi- ja komondor-kuvasz- aiheiden sekavaa vyyhtiä viime vuosisadan vaihteen arvovaltaisen karjanhoitojulkaisun sivuilla vuodesta 1907 lähtien. Raitsits, arvostettu tutkija ja kirjailija kynologian saralla, kiinnitti erittäin paljon huomiota unkarilaisiin paimenkoirarotuihin uransa alkuaikoina ja hän otti osaa pitkälliseen väittelyyn juuri ennen ensimmäistä maailmansotaa.

Pitkän aikaa Raitsitskin puhui kahdentyyppisestä pulista, joilla oli eriasentoiset korvat. Vasta myöhemmin, Sandór Lovassyn kirjoittaman artikkelin jälkeen, tuntui hänen ajatuksensa kahden erillisen paimenkoiratyyppin olemassaolosta muotoutuvan lopullisesti. Vuonna 1919 Lovassy kirjoitti pumista pulin erillisenä alatyypinä, joka oli erityisesti tunnusomaista Somogyn ja Zala seuduilla. Perustuen Lovassyn ja hänen itsensä tutkimuksiin, Raitsits sai ensimmäisen kerran Unkarin Kennelliiton kiinnittämään huomion tähän pieneen transanubialaiseen paimenkoiraan vuonna 1921 ja pian luetteloi unkarilaisten paimenkoirien kantakirjaan tyypillisiä tämän rodun edustajia.

Raitsitsin rotua kohtaan tuntemaan kiinnostuksen sekä jatkuvien unkarilaisille kasvattajille ja koirien omistajille osoitettujen anomusten ansiosta pumeja alkoi olla esillä vuosittaisissa kansallisissa koiranäyttelyissä, ensin pulin alueellisena alatyypinä ja vuodesta 1923 lähtien omana rotuna. Rotumääritelmään liittyvä epätietoisuus kuitenkin jatkui pitkän aikaa ja siihen selvästi vaikutti 20.8.1923 pidetyn näyttelyn luettelo, johon oli kirjattu kaksi standardipumia ja yksi minipumi. Ammattimaisen pumin kasvatuksen perusta luotiin Raitsitsin 1924 kirjoittamassa kirjassa ”Unkarilaiset paimenkoirat”, jossa julkaistiin ensimmäinen täsmällinen rotumääritelmä. Vuoden 1928 alkuun mennessä oli rekisteröity jo 81

koiraa. pääasiassa korkeasti palkituista kenneleistä Állatkert, Délilbáb, Feldivék, Hortobágy, Pardon, Tétényi ja Zsenyei. Monilla näiden kenneleiden koirista oli jo kolmen sukupolven sukutaulut.

Ensimmäiset viittaukset pulin ja pumin välisiin eroihin voidaan löytää Raitsitsin kirjasta vuodelta 1924, mutta vasta Anghi - Raitsitsin kollega ja henkinen manttelinperijä - laittoi painoa sille tosiasialle, että suotuisten rotujen sekoittumisen ansiosta pumissa on runsaasti terrieriä. Tämä ei ilmene ainoastaan selvästi erotettavissa olevista piirteistä pumin ulkonäössä, vaan se myös määrää pumin olemusta ja luonnetta laajentaen pumin hyödyntämisaluetta. Anghi kiinnitti niin paljon huomiota tähän ominaisuuteen, että hän suositteli pumin tieteelliseksi nimeksi *Canis familiaris ovilis villosus terrarius* (ovilis=paimentava, villosus=karvainen ja terrarius= terrierimäinen). Tämä nimi hyväksyttiin virallisesti vuonna 1935. Saman vuonna hän kirjoitti pumille ensimmäisen virallisen rotumääritelmän.

Pumin ensimmäinen rotumääritelmä (Anghi Csaba, 1935)

Koko --- 15 pistettä

Urokset 40-45 cm ja 50-55 cm 10 pistettä, 45-50 cm 15 pistettä, nartut 5 cm pienempiä.

Väri --- 10 pistettä

Mikä tahansa yhtenäinen väri 10 pistettä. Merkit rinnassa tai tassuissa, käänteisesti suhteessa merkin kokoon 0-5 pistettä. Epäyhtenäinen väri - hylkäävä virhe.

Pään karvapeite --- 5 pistettä

Rungon karvapeite --- 5 pistettä

Raajojen karvapeite --- 5 pistettä

Pään, rungon ja raajojen karvapeite arvostellaan kuten pulilla. Kuitenkin pumilla lyhyempi turkki on suositeltavaa ja silmien edessä ei saa olla karvaa. Tassujen karva ei saa olla liian pitkää.

Korvat, keskikorkealle asettuneet --- 15 pistettä

Pystyt, yläosasta eteenpäin taipuvat korvat 15 pistettä. Pystyt korvat, liian raskaat - mitä matalammalta korvat taipuvat, sitä vähemmän pisteitä 0-10 pistettä. Luppakorvat - hylkäävä virhe.

Häntä --- 5 pistettä

Sama arvostelu kuin pulilla. Typistetty häntä, joka on suunnilleen nyrkin kokoinen, ei ole virhe! Hännän puuttuminen (syntymästä asti) tai nyrkin kokoa pienemmäksi typistetty häntä 0 pistettä.

Kirsu --- 5 pistettä

Huulet --- 5 pistettä

Tassut --- 10 pistettä

Kynnet --- 5 pistettä

Pään muoto --- 5 pistettä

Silmät, kirsu huulet, tassut ja kynnet sekä pään muoto tulisi arvostella pulin rotumääritelmän mukaisesti, paitsi että pumilla on aavistuksen pidempi kuono-osa. Muu kuin saksipurenta (nykyään käytetään ilmaisua leikkaava purenta) - hylkäävä virhe.

Raajat --- 10 pistettä

Verrattuna rinnan syvyyteen pumin raajat voivat olla jonkun verran pidemmät ja niiden alla on enemmän tilaa kuin pulilla.

Yleisvaikutelma (luonne, mittasuhteet, siistiminen jne.) --- 35 pistettä

Maksimipisteet --- 140 pistettä.

Ensimmäiset pumit on tuotettu maahamme vuonna 1973 Unkarista; kaksi narttua, Mocskos Darazs ja Mocskos Dajka, sekä yksi uros, Garanci Tücsök. Tuottajina olivat Liisa Jokinen, kennel Pajkos ja Marjatta Jääskeläinen, kennel Kilvan. Samana vuonna syntyivät ensimmäiset pentueet. Jalostukseen merkittävästi vaikuttanut uros Csillebérci Gazsi Roccó tuotiin 1974 ja fakonvärinen uros Sziki Ijjász sekä kaksi narttua Mockos Göndör Babuci ja Kutyavári Fitos (myöskin fako) tuotiin 1976. Mocskos Göndör Babucin toi Pajkos kennel ja loput Kilvan kennel. Nämä seitsemän tuontikoiraa olivat suomalaisen ja samalla myös pohjoismaisen pumin kasvatustyön perusta.

Seuraavat tuonnit olivat vasta vuonna 1985 uros Kisalföldi Aku Cigany, om. Marjatta Jääskeläinen (kennel Kilvan), Arja Kinnunen (nyk. Lankinen, kennel Eber-Formas) ja Anne Saarinen, ja narttu Kutjavari Önzö, om. Aune Koski (kennel Pihatuva).

1990-luvun alussa Suomessa oli suuri pula jalostukseen käytettävistä erisukuisista koirista. Vaikka koiria tuotettiin Ruotsista, niin ne eivät tuoneet Suomen pumikantaan varsinaisesti mitään uutta, sillä kaikkien ruotsalaispumien takana olivat samat kantakoirat kuin suomalaispumeillakin.

Karanteenin poistuttua vuonna 1989 merkittävimmät tuontiurokset ovat olleet vuonna 1990 saapunut Bujdosó-Úti Hetyke, tuottaja Marjatta Jääskeläinen, sekä vuonna 1991 tuotu Cseri-Subás Dudás, tuottajana Anja Lyytikäinen (ent. Räsänen, kennel Ropihkan). Vuonna 1995 Raila Jansson (kennel Rakenlov) tuotti Unkarista harmaan uroksen Mocskos Haver. Näiden tuontien jälkeen on tuonti ollut huomattavasti vilkkaampaa ja maahan on tuotu koiria useasta eri kennelistä, eniten Unkarista, mutta myös muista maista. Valtaosa Suomen pumikannasta polveutuu näistä koirista.

Ensimmäisenä pumin kasvatuksen aloittaneen Pajkos-kennelin kasvatustyö hiipui 1980-luvun alussa. Viimeisin Pajkos-pentue on rekisteröity vuonna 1982. Viimeinen pentue, jonka taustalla on ollut Pajkos-kennelin koiria, on rekisteröity 1988. Nykykasvattajiemme koirien takaa löytyy siis vain Marjatta Jääskeläisen tuomia koiria (Mocskos Darázs, Csillebérci Gazsi Roccó, Sziki Ijjász ja Kutjavári Fitos).

Kilvan-kennelin urauurtava pumien kasvatustyö päättyi Marjatta Jääskeläisen kuoltua marraskuun lopulla 1990. Viimeisimmät Marjatan kasvatit (Kilvan B-pentue) on rekisteröity vuonna 1990. Marjatta Jääskeläiselle luovutettiin Vuolasvirta-kasvattajapalkinto nro 189 pumien kasvatustyöstä Suomen Kennelliiton 100-vuotisjuhlan yhteydessä 1988. Marjatta Jääskeläinen on ensimmäinen unkarilaisten rotujen kasvattaja, joka sai tämän arvostetun palkinnon. Unkarinpaimenkoirat ry myönsi 20-vuotiserikoisnäyttelynsä yhteydessä pidetyssä vuosijuhlissa yhdistyksen ensimmäiset kasvattajapalketit vuonna 1994. Nro1 myönnettiin Marjatta Jääskeläisen muistoksi. Marjatan kasvattamia Kilvan-pumeja on rekisteröity yhteensä 156 pentue 27 pentueesta.

1970-luvulla pumeja ryhtyi kasvattamaan myös Tapani Jalonen, joka otti kennelnimekseen Louhenkujan. Hänen kantanarttunsa oli Kilvan Barackpalinka. Tapani Jalonen on kasvattanut pumeja kahdessa eri jaksossa, vuosina 1978-1984 ja 1995-1996, yhteensä 10 pentuetta ja 64 pentua. Tapani Jalosen vaimo Annikki aloitti pumien kasvatuksen vuonna 1985 miehensä kasvattamalla nartulla Louhenkujan Halinoora. Annikki Jalosen kennelnimi on Exalted, jolle on rekisteröity yhteensä 43 pentuetta ja 216 pentua, viimeisimmät vuonna 2008.

Eniten pumeja on kasvattettu Raila Janssonin omistamassa Rakenlov-kennelissä. Raila Jansson aloitti pumien kasvatuksen vuonna 1981. Hänen kasvatustyönsä perustana on ollut narttu FIN MVA Kilvan Hermelin. Rakenlov kennelin viimeinen pumipentue on syntynyt vuonna 2004.

Pihatuva-kennelin ensimmäinen pentue on syntynyt vuonna 1982. Aune Koski aloitti pumien kasvatuksen Bikilii-nimisellä nartulla. Aune Koski hankki kenneliinsä myös Gipikatheriinan, jolla oli elinaikanaan yhteensä seitsemän rekisteröityä pentuetta. Pihatuva B-pentueen uros FIN MVA Pihatuva Brunoderekfic (Kilvan Jogos – Gipikahteriina) on toiseksi käytetyin uros Suomessa. Sillä on 29 pentueessa yhteensä 149 rekisteröityä pentua. Näyttelysaavutusten perusteella tunnetuin Aune Kosken kasvatti on uros KANS MVA Pihatuva Gabor, jonka isä on Pihatuva Brunoderekdfic ja emä Gipikatheriina. Gaborille on rekisteröity 16 pentuetta ja 86 pentua. Viimeiset Pihatuva-pentueet on rekisteröity vuonna 1996. Kaiken kaikkiaan Pihatuva-koiria on rekisteröity 28 pentueesta 205.

Marko Nevala kasvatti pumeja Carabanden-nimellä vuosina 1984-1991, yhteensä 11 pentuetta ja 64 pentua. Hänen kantanarttunsa oli Louhenkujan-kennelin kasvatti Gide, joka oli myös yhdistelmästä Barbara ja Bimbo. Gidelle on rekisteröity neljästä pentueesta 28 pentua.

Ensimmäinen Napos-kennelin pumipentue on syntynyt vuonna 1988. Pentueen isä on Mysopan's Knotas ja emä Rakenlov Fejlett Kedyenc. Napos-kennelin kantanartuksi voidaan lukea myös FIN MVA Kilvan Zivatar (Napos C- ja F- pentueet), edellä mainitun Rakenlov Fejlett Kedyencin nuorempi sisko FIN MVA Rakenlov Leder Csok (Napos D-, E- ja H-pentueet) sekä Ruotsista tuotettu aikuinen narttu KANS MVA Mariell de Marque Hippa Djoyce (Napos V-, R- ja A-pentueet). Suomen Kennelliiton Vuolasvirta-kasvattajapalkinto nro 307 luovutettiin ansioituneesta pumien kasvatuksesta Eila Kropsulle (nyk. Metsävainio) Messukeskuksen kevätnäyttelyssä 2.4.1995. Napos kennel on tuonut useita koiria ja käyttänyt siitokseen ulkomaisia uroksia. Napos kennel jatkaa kasvatustyötä aktiivisesti edelleen, vuosittain rekisteröidään 1-2 pentuetta.

Sari Siekkelin omistama Scirpasta-kennel aloitti pumien kasvatuksen Pihatuvan-nartuilla 1990-luvun alkupuolella. Kahden ensimmäisen Scirpasta.pentueen emä oli Pihatuvan Szena, jonka isä oli Kilvan Kapos Kiraly ja emä Pihatuvan Beata. Toiseksi kantanartuksi Sari hankki FIN MVA Pihatuvan Ytyn, joka oli Pihatuvan Gaborin nuorempi sisko. Pihatuvan Ytyllä oli yhteensä kolme pentuetta. Yhteensä Scirpasta kennelillä on 31 pentuetta, joista viimeisin on syntynyt 2017.

Vuodesta 1993 alkaen pumien kasvatusta Kilvan-nimellä jatkoi Ilmajokelainen Soile Laitinen, jonka ensimmäisen pentueen vanhempina oli Marjatta Jääskeläisen viimeisimmät tuonnit: uros FIN MVA Bujdosó-Uti Hetyke ja narttu Mocskos Flóri. Myöhempien Kilvan-pumien takana on Soile Laitisen unkarintuontinarttu Benendekhegyi Pásztor Éber. Kilvan L-pentueesta suurin osa on viety Ruotsiin ja osa niiden jälkeläisistä on kierrätetty takaisin Suomeen. Pentue on yksi niistä harvoista, joissa molempina vanhempina ovat koirat, joilla ei ole suomalaisia sukujuuria. Kilvan L-pentueen emänä on Benedekhegyi Pásztor Éber ja isänä unkarilainen FIN MVA Somlyófalvi Pásztor. Soile Laitinen on kasvattanut Kilvan pumeja 10 pentueen verran vuoteen 2004 asti.

Helena Mattilan ensimmäinen pentue on syntynyt vuonna 1992 KANS MVA Karvakorvan Amandalle ja Bujdosó-Úti Hetykelle. Helena Mattila on hankkinut kennelnimensä Karvakorvan Amandan kasvattajalta, Ritva Toivalta, ensimmäisen pentueen synnyttyä. Mattila on tuottanut useita erilaisen taustan omaavia pumeja Unkarista, mm. vuonna 1997 Suomen vierailulla kävi B-rekisterin uros Szöcske, jonka vanhempia ei tiedetty. KANS MVA Karvakorvan Merimiinan ja Szöcsken jälkeläiset, Karvakorvan O-pennut, ovat olleet jalostuskäytössä suosittuja. Syksyllä 2004 Unkarinpaimenkoirat ry. myönsi kasvattajaplaketti nro. 3 pumien kasvatuksesta Helena Mattilalle. Joulukuussa järjestetyn Voittaja 2004- näyttelyn yhteydessä jaettiin Helena Mattilalle Vuolasvirta- kasvattajapalkinto nro 587 ansioituneesta pumin kasvatustyöstä. Vuonna 2005 Helena Mattila sai SuKoKan kasvattajapalkinnon. Helena Mattilan kasvattamia Karvakorvapentueita on vuosina 1992 - 2021 syntynyt 26 pentuetta.

Ylenmäen-kennelin, om. Nina Pietiläinen, ensimmäinen pentue on syntynyt vuonna 1995. Pentueen isänä on FIN MVA Cheerful's Duhaj ja emänä Touhutuvan Jazitähti. Ylenmäen-kennelin nykyisen kasvatustyön perustana on kuitenkin narttu FIN MVA Karvakorvan Oma. Ylenmäen –kennelillä on yhteensä 16 pentuetta, joista viimeisin on syntynyt vuonna 2012.

Tällä hetkellä aktiivisesti toimiva pumikennel on myös kennel Fifikus, om. Marianne ja Jyrki Försti. Kasvatustyö tässä kennelissä alkoi Anseliitti Henna –nartulla vuonna 1995. Pentueita kennelissä on ollut yhteensä 27 ja niissä pentuja 163. Fifikus –kennel on myös tuonut Unkarista useita uroksia ja narttuja, joita on käytetty jalostukseen. Joulukuussa järjestetyn Voittaja 2012 -näyttelyn yhteydessä jaettiin Marianne ja Jyrki Förstille Vuolasvirta- kasvattajapalkinto nro 865 ansioituneesta pumin kasvatustyöstä. Pentueita on kennelissä ollut 27.

Jellums kennel, omistaja Kirsi Kuiri on aloittanut kasvatustyön vuonna 2000 nartulla Mahorcas Anette ja myöhemmin nartulla Scirpasta Zena ja kasvattanut yhteensä 14 pentuetta, joista viimeisin on syntynyt 2018. Kennel Quento's, om Reetta Molarius-Papunen on kasvattanut pumeja vuodesta 1999. Kasvatustyö on

alkanut nartulla Cheerful's Gabriella ja jatkunut Ruotsin tuonnilla Maktez Lotta. Kennelissä on syntynyt yhteensä 16 pentuetta vuoden 2021 loppuun mennessä.

Viime vuosina on moni kasvattaja käynyt hakemassa uusia koiria niin rodun kotimaasta kuin muista maista. Alun perin pumia on käytetty Unkarissa työkoirana lampaiden paimennuksessa ja karjan kokoamisessa, mutta myös pihan vahtikoirana sekä rottien ja jyrсийöiden hävittäjänä. Tämän päivän Unkarissakin pumi on muuttunut alkuperäisestä käyttötarkoituksestaan lähinnä seurakoiraksi. Paimennuskilpailut ovat kuitenkin saavuttaneet vankan suosion unkarilaisten pumiharrastajien keskuudessa. Suomessa pumi on ensisijaisesti seura- ja harrastuskoira. Suomessa pumeja ei ole käytetty paimentamisessa työkoirana, mutta harrastuksena paimentaminen on alkanut saavuttaa suosiota. Harrastuskoirana pumista on psyykkisten ja fyysisten ominaisuuksiensa puolesta moneksi; agilityyn, tottelevaisuuskoulutukseen, palveluskoiralajeihin, koiratanssiin ja niin edelleen, listan ollessa loputon. Aina kun uusi harrastusmuoto tulee tunnetuksi, löytyy sieltä melkein heti pumi ohjaajineen kokeilemassa. Esimerkiksi rally-toko yhtenä suhteellisen uutena kilpailumuotona on ollut pumien suosiossa ja metsästyskoirien jäljestämiskokeissa on useampi pumi käynyt sen jälkeen kun laji avattiin kaikille roduille. Pumin käyttöominaisuudet ovat sen luonteenlaadun ja työhalukkuuden vuoksi laajat. Ulkomuodollisesti Suomen pumikanta on korkealaatuinen ja pumeja tavataan lähes jokaisessa koiranäyttelyssä.

Tällä hetkellä kasvattajat tekevät paljon yhteistyötä eri maiden kasvattajien kanssa, joten on hyödyllistä käsitellä lyhyesti pumin jalostuksen alkutaivalta tärkeimmissä kasvatusmaissa.

Toisen maailmasodan jälkeen vain kolmesta unkarilaisesta kennelistä on rekisteröity pumin pentueita 1950-luvun loppupuolella. Nämä kennelit ovat Péceli, Pápai ja Csillebérce, joista vain viimeksi mainitussa kasvatettiin pumeja yhtäjaksoisesti toistakymmentä vuotta, Csillebérce-kennelin ohella pumeja kasvatettiin myös Porvai-, Avasi-, Bulcsufalvi- ja Pilisi- kenneleissä lähes koko 1960-luvun ajan. Kutjavári- ja Mocskos-kenneleiden toiminta alkoi 1960-luvun lopulla. Mocskos-kennel oli pisimpään toiminut unkarilaiskennel. Mocskos-kennelin lisäksi urauurtavaa ja laaja-alaista kasvatustyötä harjoitettiin Sziki- ja Szépvizér Pusztai-kenneleissä 1970-luvulta aina 1990-luvun alkupuolella saakka (Länger 1996).

Unkarissa käytetyimpiä uroksia olivat Cseri-Subás Róna, Ebugatta Kristály ja Szépvizér Pusztai Gyuri ja ne ovat myös suomalaiskasvattajille tuttuja, ainakin tuontikoiriemme sukutauluista. Angihazi-kennelin omistama suomalaisuros Rakenlov Jeles Játszó on ollut myös suosittu jalostuskäytössä. Suomessakin jalostuskäytössä vierailleet urokset Mocskos Nyertes, Somlyófalvi Pásztor ja Nyírségfia Nyúlbelá mahtuvat myös käytetyimpien urosten joukkoon Unkarissa.

Ruotsin ensimmäiset pumit on tuotettu Suomesta 1970-luvun lopulla. Ruotsin ensimmäinen pumi- pentue, joka käsitti 3 urosta ja 2 narttua, on rekisteröity vuonna 1980. Pentueen isä oli Csillebérce Gazsi Roccó ja emä oli kerman värinen Kilvan Edda. Seuraava pentue rekisteröitiin vasta 1984, ja tästä lähtien pentueita on rekisteröity vuosittain. Vuoden 1987 lopulla syntyi ensimmäinen pentue (10. rekisteröity pentue), jonka molemmat vanhemmat olivat ruotsalaiskasvatteja. Sitä ennen pentueiden vanhemmista jompikumpi tai molemmat olivat joko suomalaiskasvatteja tai Unkarista Suomeen tuotuja pumeja. Ruotsiin tuotiin aluksi pumeja pääasiallisesti Suomesta, mutta viime vuosina pumeja on tuotettu myös muualta, lähinnä Unkarista, Tanskasta, Norjasta, Saksasta ja Hollannista. Ennen vuotta 1989 ulkomailta tuodut koirat on taltioitu Ruotsin Kennelliitossa vain alkuperämaan rekisteritunnuksella. Tämä seikka vaikeuttaa mm. jalostukseen käytettyjen lainaurosten tunnistamista tuontiuroksista.

Ruotsin pumikannan kivijalkana ovat olleet Marjatta Jääskeläiset kasvatit, joita 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa tuotiin yhteensä 11 yksilöä: 4 urosta ja 7 narttua. Näiden lisäksi 1980-luvulla Suomasta hankittiin vielä 6 narttua lisää. Vuonna 1995 tuotiin uros Vauhtiwilperti, jonka isä oli Kaskipellon Niittyräpelö ja emä unkarilaisyntynen Borzasszegi Bojtos. Muut suomalaiskasvatit, joita on rekisteröity Ruotsiin vuosina 1997–

2004, ovat Karvakorvan Yabadabadoo, Kilvan Seregely, Napos Ravasch ja Napos Unicum, sekä Kilvan L- ja M-pentuja.

1980-luvun lopulla Ruotsiin tuli Unkarista kaksi narttua, Benedekhegyi Pásztor Cserfes ja Puszta Királya Aliz. Näistä vain ensiksi mainittua on käytetty jalostukseen ja sitäkin vain kerran: Kjellberget's C-pentue, joka syntyi 1990. Muut Ruotsiin tuodut pumit ovat uros Affe v Breughels Dreven (Hollannista v. 1999), narttu Honvédhegyi-Rackaörzö Inda-Linda (Unkarista v. 1999), narttu Nina vom Planetenhügel (Saksasta v.1999), uros Oleg vom Planetenhügel (Saksasta v. 2000), uros Nyírségfia Jámbor (Unkarista Suomen kautta v. 2003), uros Pásztortüz Csillaga Galagonya (Unkarista v. 2004). Näistä jalostuskäytössä ovat olleet kaikki muut paitsi narttu Honvédhegyi-Rackaörzö Inda-Linda.

Ensimmäisen Ruotsissa syntyneen pumipentueen kasvattaja oli Leena Nordlund, jonka kasvatustyö jäi tähän yhteen ainoaan pentueeseen. Seuraava pumipentue syntyi neljä vuotta myöhemmin Mysopan's – kennelissä, joka aloitti pumin kasvatuksen vuonna 1984. Ensimmäisen Mysopan's-pentueen isä oli Sziki Ijjász ja emä Kilvan Napos. Mysopan's-pentueita syntyi yhteensä 7, joista viimeisin on syntynyt vuonna 1992. Ruotsin vanhimpiin pumien kasvattajiin lukeutuu edelleen aktiivisesti toimiva Mariell de Marque-kennel, jonka kantakoirat ovat Marjatta Jääskeläisen kasvattamia Kilvan-pumeja. Ensimmäisen pentueen vanhemmat olivat uros Kilvan Herceg ja narttu Kilvan Nöies Ensimmäisiin pumikenneleihin lukeutuu myös Mohas-kennel, jolla oli vain kaksi pentuetta. Kantanarttu oli Kilvan Moha, jonka tyttäristä Mohas Anyaa ja Mohas Arjaa on käytetty jalostukseen. Kennelit Bagarsjön's, Kjellberget's, Stafstugans ja Bennaz'aloittivat pumin kasvatuksen 1980-luvun lopulla.

Pumien rekisteröinnit Ruotsissa ovat jo suurempia kuin Suomessa ja uusia kenneleitä on tullut lisää, joista aktiivisimpia ovat tällä hetkellä Akinnaz, Csillagosz ja Maktez.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Rotuyhdistys

Pumit ry toimii rotuyhdistyksenä Unkarinpaimenkoirat ry:n alaisuudessa. Pumit ry:n toiminta alkoi 25.5.2006, jolloin pidettiin yhdistyksen perustamiskokous Heinolassa. Yhdistys hyväksyttiin yhdistysrekisteriin 8.12.2006. Rotuyhdistyksen kotipaikkana toimii Helsinki, mutta toiminta kuitenkin kattaa koko maan.

Unkarinpaimenkoirat ry:n jäsenyys on myönnetty Pumit ry:lle 20.1.2007 ja Helsingin seudun kennelpiirin jäsenyys on myönnetty 14.03.2007. Suomen Kennelliitto hyväksyi Pumit ry:n jäseneksi 12.04.2007. Pumit ry hyväksyttiin Suomen Agilityliitto ry:n jäseneksi 27.03.2008 ja Suomen palveluskoiraliitto ry:n kahden vuoden koejäseneksi Pumit ry hyväksyttiin 24.4.2020.

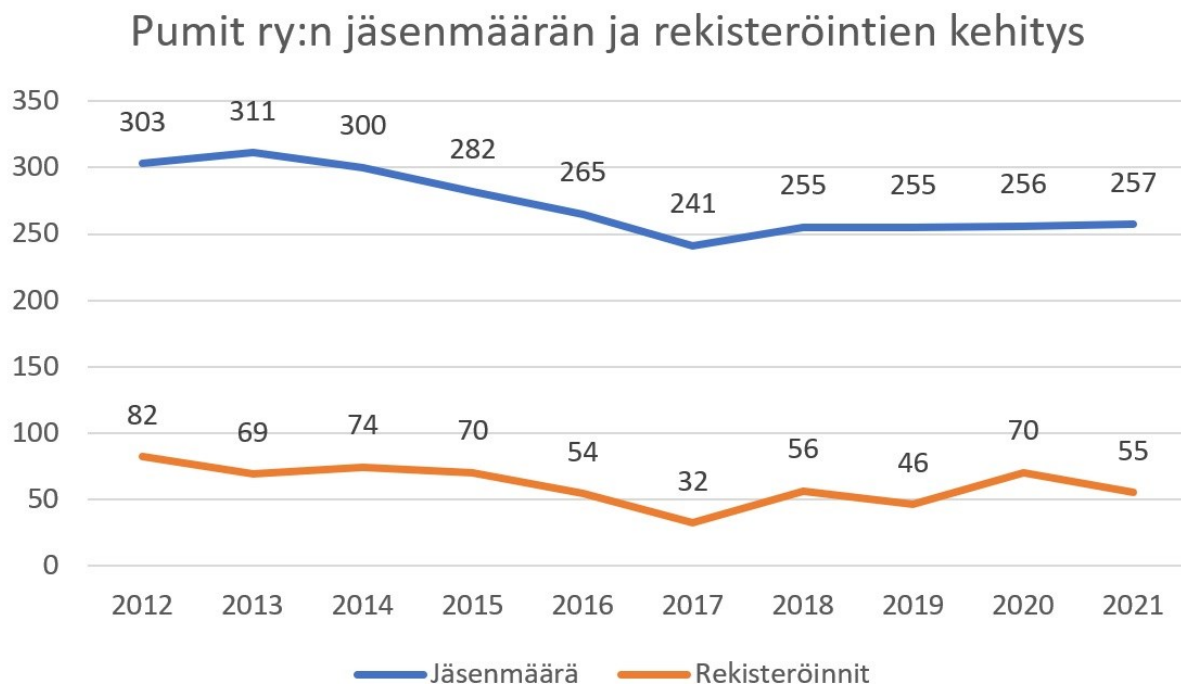
Rotuyhdistysoikeudet eli ent. rotuaharrastavan yhdistyksen oikeudet Pumit ry:lle on myönnetty 1.1.2021 alkaen. Pumit ry:n hallitus koostuu puheenjohtajasta, viidestä varsinaisesta jäsenestä sekä yhdestä varajäsenestä. Pumit ry:llä oli vuoden 2021 lopussa jäseniä yhteensä 257 ja jäsenmäärän kehityksen suhteessa rekisteröinteihin näkee kaaviosta 1.

Pumit ry:n toiminnan tarkoituksena on edistää pumin, vastuuntuntoista kasvatustyötä, tunnettavuutta ja harrastusta. Yhdistys haluaa edistää pumin rodunomaisen luonteen, monipuolisten käyttöominaisuuksien ja hyvän terveyden ylläpitämistä, koiran pitkää elinikää sekä rodunomaista rakennetta ja ulkonäköä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys etsii ja jakaa tietoa rodusta, sen alkuperästä ja historiasta ja dokumentoi rodun nykyisyyttä. Pumit ry on vuorovaikutuksessa luonne-, koe- ja ulkomuototuomareiden sekä muiden koirien luonteeseen, terveyteen, jalostukseen, koiraurheiluun ja -harrastuksiin sekä ulkonäköön.

vaikuttavien toimijoiden ja asiantuntijoiden sekä rodusta kiinnostuneiden kanssa. Yhdistys myös seuraa koiriin liittyvää tieteellistä tutkimusta ja järjestää neuvontaa, koulutusta, luentoja, koe- ja kilpailutoimintaa, näyttelyitä ja muita samantyyppisiä tapahtumia. Pumit ry kerää ja julkaisee rotua käsittelevää tietoa ja materiaalia tekee yhteistyötä Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben ry:n, Unkarinpaimenkoirat ry:n ja muiden kotimaisten ja ulkomaisten vastaavien yhdistysten kanssa.

Pumit ry julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Pumit-lehteä ja ylläpitää 9.5.2020 perustettua pumien terveysrahastoa. Rahaston tarkoitus on tukea pumeille tehtyjä virallisia terveystutkimuksia ja rahoittaa pumien terveyden hyväksi tehtävää tutkimus- ja asiantuntijatyötä.

Pumit ry:n jalostustoimikunta on yhdistyksen hallituksen nimeämä ja sen tarkoituksena on tiedottaa ja neuvoa, kerätä ja hyödyntää tietoa, seurata rodun tilaa eri ominaisuuksissa sekä kartoittaa ja vastustaa perinnöllisiä sairauksia. Pumit ry:n jalostustoimikunta toimii yhteistyössä rotujärjestö Unkarinpaimenkoirat ry:n jalostustoimikunnan kanssa ohjaten yhdessä pumin jalostusta laatien tavoite- ja toimintaohjelmia ja huolehtien yhteydenpidosta jalostustoimikunnan ja muiden rodun harrastajien sekä rodun kotimaassa toimivien rotuyhdistysten kanssa.

Kaavio 1. Pumit ry:n jäsenmäärät suhteessa pumien rekisteröinteihin.

Rotujärjestö

Unkarinpaimenkoirat ry:n toiminta alkoi 23.10.1974, jolloin perustettiin Suomen Seura- ja Kääpiökoirayhdistyksen yhteyteen puli- ja pumi-alajaostot. 23.10.1976 jaoston nimi muutettiin Unkarinpaimenkoirat – alajaostoksi.

1.2.1980 yhdistys hyväksyttiin yhdistysrekisteriin ja nimeksi tuli Unkarinpaimenkoirat ry.

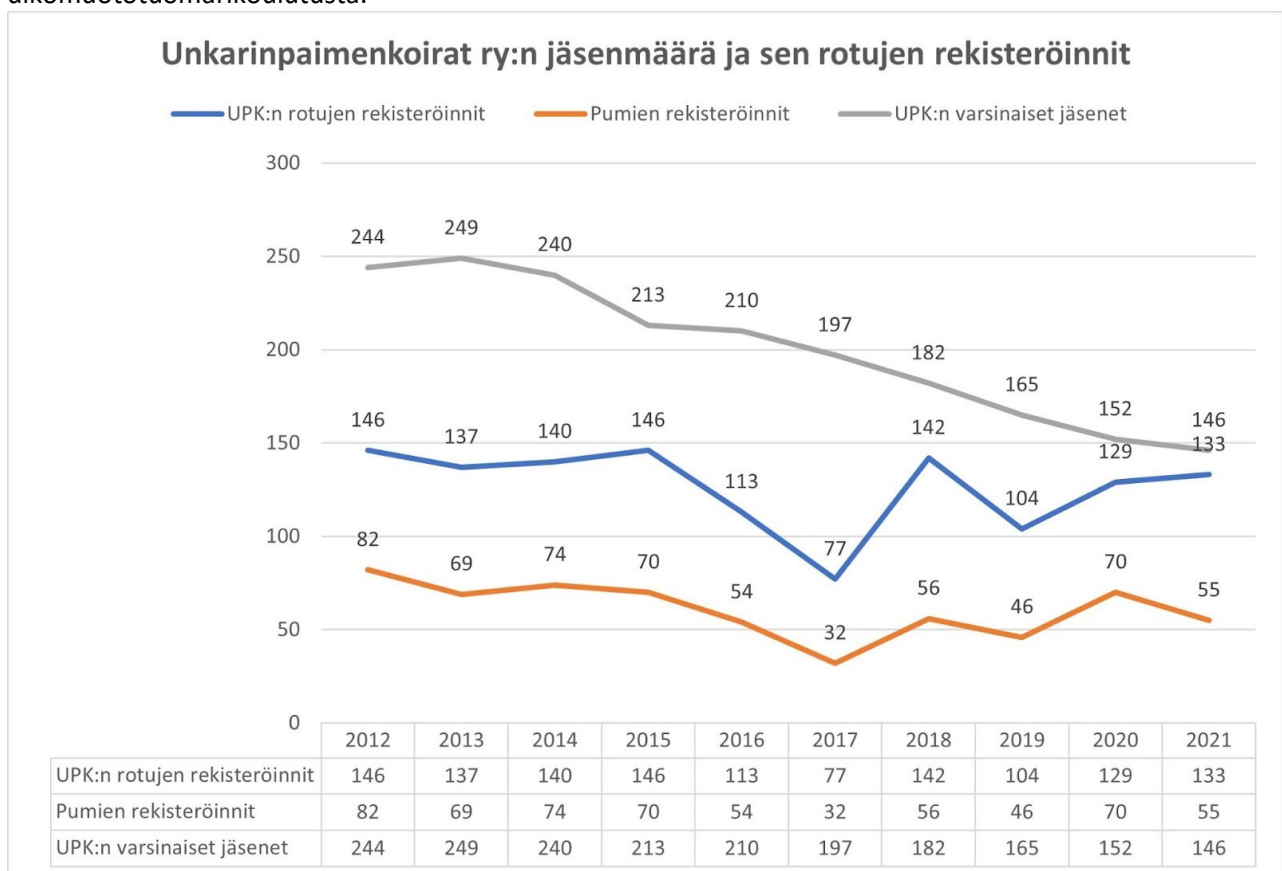
1.10.1985 yhdistyksestä tuli rotua harrastava yhdistys.

23.4.1988 pidetyssä kokouksessa Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry:n valtuusto hyväksyi Unkarinpaimenkoirat ry:n rotujärjestöksi. Rotujärjestömme kotipaikka on Helsinki, mutta sen toiminta kattaa koko maan. Rotujärjestömme tarkoituksena on edistää Suomessa puhdasrotuisten ja terveiden unkarilaisten paimenkoirien (komondor, kuvasz, mudi, puli ja pumi) kasvatusta ja jalostusta sekä niiden käyttöä ja

tunnetuksi tekemistä. Järjestömme julkaisee jäsenlehteä ja vuosikirjaa, ylläpitää www-sivuja, järjestää tarvittaessa kursseja ja leirejä, näyttelyitä, kokeita ja kilpailuja.

Rotujärjestömme jäsenmäärä vuoden 2021 lopussa oli 146 varsinaista jäsentä. Unkarinpaimenkoirat ry:llä on 4 yhdistysjäsentä: Pulit ry, Pumit ry, Suomen Kuvasz-Klubi ry ja Suomen Mudiyhdistys ry. Rotujärjestön jäsenmäärät sekä unkarinpaimenkoirien rekisteröinnit vuosilta 2012-2021 löytyvät kaaviosta 2.

Unkarinpaimenkoirat ry:ssä toimii jalostustoimikunta, jonka nimeää hallitus. Jalostustoimikunnassa on edustajat kaikista roduista ja asiantuntijajäsen. Jalostustoimikunnan tehtävänä on mm. kerätä ja tilastoida tietoa rodun terveydestä, julkaista jalostukseen liittyvää tietoutta, järjestää jalostustarkastuksia sekä pyydetessä antaa jalostusneuvoja ja –suosituksia kasvattajille. Toimikunnan tehtävänä on taata kunkin rodun tulevaisuus ja seurata rodun kehitystä Suomessa ja ulkomailla. Toimikunta kerää tietoa rodun terveydestä, luonteesta, käyttöominaisuuksista ja ulkomuotoseikoista, sekä kantaa päävastuun JTO:n ja PEVISA-ohjelman laatimisesta ja päivityksestä. Jalostustoimikunta koordinoi myös rotujemme ulkomuototuomarikoulutusta.

Kaavio 2. Unkarinpaimenkoirat ry:n jäsenmäärien ja rotujen rekisteröintien kehitys 2012 – 2021

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin,

autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistyminenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua. Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät geeniversionsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä geeniversiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä geeniversiota ole.

lhannetilanteessa jalostukseen käytetään puolet syntyvistä koirista, tai pentuekoko huomioiden se rodun osuus, joka saadaan jakamalla luku 2 rodun keskimääräisellä pentuekoolla. Jos rodun pentuekoko on vaikkapa 5, jalostukseen tulisi käyttää 40 % rodun koirista. Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa 5 % ja suurilukuisissa 2-3 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröintiin. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana keskimäärin 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20–50 koiralle. Yhdessäkään rodussa ei yhdellä yksilöllä saisi olla enempää kuin 100 jälkeläistä. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % suhteessa neljän vuoden rekisteröintiin.

Nykypäivän jalostuksessa pyritään käyttämään mahdollisimman eri sukuisia koiria, jotta rotu pysyisi elinvoimaisena. Valtaosassa nykypentueista kuuden sukupolven sukusiitosaste jää 0-3 %:iin. Pumien kanta on melko pieni ja kapea, mutta huolellisilla jalostusvalinnoilla on saatu useimpien siitosyhdistelmien sukusiitoskerroin pysymään alle kolmen prosentin. Siitosyhdistelmissä tulee seurata tarkoin myös sukukatkerrointa, jonka tulisi olla mahdollisimman lähellä arvoa 1. Koska aikoinaan Unkarista tuoduista kankakoirista suurin osa oli läheistä sukua keskenään, on sukusiitosaste monesti hyvä neljässä viidessä sukupolvessa ja oikea tilanne näkyy vasta tarkasteltaessa sukutaulua tarpeeksi pitkälle taaksepäin. Sukukatkerroin on tämän vuoksi erittäin hyvä mittari, kun tarkastellaan siitosyhdistelmän todellista arvoa.

Maailmanlaajuisesti erisukuisia pumeja on vähän tarjolla. Tilanne tämän päivän Unkarissakaan ei ole kehuttava, sillä tunnetuimmat ja tarjolla olevat linjat ovat lähisukua keskenään, ja ne ovat samankaltaisia kuin meidän omat linjamme. Suomalaiskasvattajat joutuvatkin tekemään paljon töitä löytääkseen Unkarista uutta jalostusverta. Osin uusien ja erilaisten linjojen myötä Suomessakin pumin jalostukseen on tullut jo uusia vivahteita. Esimerkiksi pumin väriskaala on saanut uusia värejä. Jalostuksellisesti on erittäin tärkeää saada jalostus pohjaa leveämmäksi.

Pumeja on rekisteröity Suomessa siis vuodesta 1973 lähtien. Eniten pumeja on rekisteröity vuonna 1991, jolloin rekisteröitiin 177 yksilöä, 32 pentuetta ja 7 tuontikoiraa. Toinen huippuvuosi oli paria vuotta aiemmin, eli vuonna 1989, jolloin rekisteröitiin 171 pumia, 27 pentuetta ja 2 tuontikoiraa. Vuonna 2010 rekisteröitiin vain 41 yksilöä, mutta yleensä rekisteröintimäärä viime vuosina on ollut noin 70- 80 yksilöä. Vuonna 2021 rekisteröintejä oli 55.

Kennel	Pentueet	Pennut	Ens. pentue	Viim. pentue	Emän keskim.jalostusikä	Pentueita keskim./v
RAKENLOV	68	343	1981	2004	5 v 2 kk	2,8
NAPOS	65	333	1988	2021	4 v 6 kk	1,9
EXALTED	45	227	1985	2008	5 v 2 kk	1,9
KILVAN	36	194	1973	2004	4 v 7 kk	1,1
SCIRPASTA	31	159	1991	2017	3 v 10 kk	1,1
FIFIKUS	30	174	1995	2020	3 v 10 kk	1,2
KARVAKORVAN	27	190	1989	2021	4 v 6 kk	0,8
YLENMAÄN	16	96	1995	2012	3 v 3 kk	0,9
QUENTO'S	16	80	1999	2021	3 v 3 kk	0,7
JELLUM'S	14	78	2000	2018	4 v 10 kk	0,7
MINDAMELLET	8	47	1997	2011	3 v 11 kk	0,5
INFLAME'S	6	46	2005	2020	4 v 1 kk	0,4
NOISY DOG'S	6	39	1988	2020	5 v 4 kk	0,2
PUSZTAI ALTATÓDAL	6	30	1998	2015	5 v 1 kk	0,3
EBER-FORMAS	5	23	1999	2020	3 v 7 kk	0,2
JEWELAR	5	19	1998	2008	2 v 8 kk	0,5
TASSUVAARAN	5	19	2010	2020	5 v	0,5
RIHMARULLAN	4	22	2007	2016	4 v 3 kk	0,4
DOLGOS	4	22	2001	2011	4 v 1 kk	0,4
ELOHOPEAN	4	19	2001	2019	4 v 5 kk	0,2
KASEVAN	3	20	2014	2020	5 v 3 kk	0,4
VELHOTTAREN	3	20	2003	2006	3 v 6 kk	0,8
ZAJOS-MAJ	3	15	2010	2018	3 v 10 kk	0,3
ANEMARIN	2	15	1997	2001	5 v 8 kk	0,4
CRISPUM'S	2	10	2013	2014	3 v 9 kk	1
GIABELLA'S	2	3	2010	2013	4 v 5 kk	0,5
MINTTUMANTELIN	2	9	2011	2016	4 v 1 kk	0,3
OKOS-TANCOS	1	10	2005	2005	2 v 8 kk	1
MY YANQUI'S	1	8	2002	2002	4 v 6 kk	1
ELEEN TAIKA	1	8	2008	2008	2 v 9 kk	1
PUSTAN HELMEN	1	8	2011	2011	4 v 8 kk	1
BESZÉDES	1	7	2012	2012	3 v 4 kk	1
PASTORIUS	1	7	2021	2021	2 v 8 kk	1
KIRWANHAN	1	5	2002	2002	3 v 2 kk	1
METSÄNNEIDON	1	4	2004	2004	2 v 10 kk	1
TERÄSVILLAN	1	4	2013	2013	3 v 9 kk	1

Taulukko 1. Viimeisen 20 vuoden aikana pumeja Suomessa kasvattaneet kennelit. Lähde: SKL:n koiranet tammikuu 2022.

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Pennut (kotimaiset)	54	64	35	52	29	46	63	64	56	77
Tuonnit	1	6	11	4	3	8	7	10	13	5
Rekisteröinnit yht.	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
Pentueet	11	12	8	10	6	6	11	11	12	15
Pentuekoko	4,9	5,3	4,4	5,2	4,8	7,7	5,7	5,8	4,7	5,1
Kasvattajat	6	7	6	9	4	5	9	9	9	9
jalostukseen käytetyt eri urokset										
- kaikki	8	11	8	10	6	6	11	10	12	14
- kotimaiset	4	6	4	5	3	2	6	9	8	11
- tuonnit	3			2	2	3	3	1	2	3
- ulkomaiset	1	5	4	3	1	1	2	0	2	0
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	5 v 3 kk	5 v 10 kk	6 v 7 kk	6 v	5 v 2 kk	5 v 8 kk	4 v 6 kk	5 v 6 kk	4 v 2 kk	5 v
jalostukseen käytetyt eri nartut										
- kaikki	11	12	8	10	6	6	11	11	12	15
- kotimaiset	6	10	6	5	5	2	6	6	10	11
- tuonnit	5	2	2	5	1	4	5	5	2	4
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3 v 11 kk	4 v 1 kk	3 v 10 kk	4 v 4 kk	3 v 8 kk	4 v 1 kk	5 v 1 kk	4 v 2 kk	3 v 10 kk	3 v 10 kk
Isoisät	16	22	14	19	12	12	21	17	23	24
Isoäidit	17	21	14	18	12	12	19	19	23	24
Sukusiitosprosentti	1,28 %	1,31 %	0,90 %	1,43 %	1,41 %	0,97 %	1,53 %	1,45 %	2,03 %	2,19 %

Taulukko 2. Pumipopulaation rakenne ja sukusiitos 2012 – 2021.

Lähde: SKL:n Koiranet helmikuu 2022

Viimeisen 10 vuoden aikana koiria on tuotu yhteensä 68, joka on 12,5 % rekisteröinneistä. Jalostukseen käytettyjen urosten keski-ikä vaihtelee 6 vuoden ja 7 kuukauden ja 4 vuoden ja 2 kuukauden välillä. Narttujen kohdalla taas jalostukseen käytetty ikä vaihtelee 5 vuoden ja kuukauden ja 3 vuoden ja 8 kuukauden välillä. Huomattavaa on se, että nuorten yksilöiden käyttö jalostukseen on pysynyt vähäisenä.

Sukusiitoksessa uros ja narttu ovat toisilleen läheisempää sukua kuin serkukset. Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämismuotoja eläimiä. Niin huonot alleelit kuin hyvätkin esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta. Toisaalta sukusiitettynä eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole. Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen

epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu tismalleen saman taustainfon perusteella. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

(MMT Katariina Mäki 14.12.2011)

Pumin kasvattajat ovat kiinnittäneet huomiota sukusiitosasteeseen ja keskimääräinen sukusiitosaste on laskenut edelleen ollen viimeisten 10 vuoden aikana korkeintaan 2,19 % laskettuna 6:lla polvella.

4.1.2 Jalostuspohja

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Per vuosi										
- pentueet	11	12	8	10	6	6	11	11	12	15
- jalostukseen käytetyt eri urokset	8	11	8	10	6	6	11	11	12	14
- jalostukseen käytetyt eri nartut	11	12	8	10	6	6	11	11	12	15
- isät/emät	0,73	0,92	1	1	1	1	1	0,91	1	0,93
- tehollinen populaatio	13 (59%)	16 (67%)	11(69%)	13 (65%)	8 (67%)	8 (67%)	15 (68%)	14 (64%)	16 (67%)	20 (67%)
- uroksista käytetty jalostukseen	0 %	0 %	7 %	3 %	11 %	7 %	9 %	14 %	16 %	9 %
- nartuista käytetty jalostukseen	0 %	0 %	13 %	13 %	22 %	15 %	26 %	24 %	26 %	17 %
Per sukupolvi (4 vuotta)										
- pentueet	41	36	30	33	34	40	49	48	45	46
- jalostukseen käytetyt eri urokset	33	29	25	25	28	30	36	36	33	32
- jalostukseen käytetyt eri nartut	33	29	27	32	30	33	38	41	40	38
- isät/emät	1	1	0,93	0,78	0,93	0,91	0,95	0,88	0,82	0,84
- tehollinen populaatio	44 (54%)	39 (54%)	35 (58%)	39 (59%)	39 (57%)	43 (54%)	50 (51%)	52 (54%)	50 (56%)	48 (52%)
- uroksista käytetty jalostukseen	2 %	3 %	6 %	7 %	10 %	12 %	12 %	13 %	13 %	12 %
- nartuista käytetty jalostukseen	6 %	11 %	16 %	21 %	23 %	23 %	24 %	20 %	18 %	18 %

Taulukko 3. Pumin populaation jalostuspohja vv. 2012 – 2021. Lähde: SKL:n Koiranet helmikuu 2022

Jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen määrä on pentueissa suhteellisen hyvä, pääsääntöisesti vuosittain syntyvät pentueet ovat eri uroksista. Jalostusvalinnoissa tulisi huomioida kuitenkin vielä laajemmin eri urosten käyttöä. Nykyään usein käytetään pentueesta vain yhtä, kahta urosta. Osaksi ongelmana on se, että koiria ei terveystarkasteta kuin ainoastaan ennen jalostuskäyttöä.

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Rodun monimuotoisuutta voidaan arvioida myös molekyyligeneettisesti, esimerkiksi immuunijärjestelmää säätelevien DLA-haplotyyppien lukumäärän ja heterotsygotian perusteella.

Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun perinnöllinen vaihtelu koostuu 50 eri koiran geeniversioista. Mitä pienempi tehollinen koko, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa, ja sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Tehollinen koko arvioidaan aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla neljä ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enimmillään neljä kertaa jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä. Paras tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen. Jos aineisto ei ole sukupuiltaan tarpeeksi täydellinen, voidaan käyttää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentaa, joka on käytössä myös Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä Koiranetissä. Tämä antaa kuitenkin tehollisesta koosta suuren yliarvion, koska siinä oletetaan, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät.

Jos sukusiitosasteen kasvunopeuteen perustuva tehollinen koko on alle 50 - 100, rodusta häviää geeniversioita niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä niitä kertaalleen jalostukseen. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailla, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahamme ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan.

(MMT Katariina Mäki)

Pumeilla rodun tehollinen koko on pysynyt suunnilleen samana. On kuitenkin huomattava, että jalostustietojärjestelmästä tuleva luku ei anna tarkkaa arvoa, koska se ei ota huomioon jalostuskoirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Huolestuttavaa on myös pumien rekisteröintimäärien lasku vuosi vuodelta,

rodun perinnöllinen vaihtelu on vaarassa, kun rekisteröintimäärät ovat näin pienet.

Tilastointiaikana						Toisessa polvessa		Yhteensä	
Uros	Synt.vuosi	Pentueita	Pentuja	%-osuus	Kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
NAPOS MATYAS (Bennaz' Bb-Brahze PiCsa - Napos Gisella)	2008	4	21	3,89 %	4 %	8	38	4	21
JELLUM'S HARALD (Fifikus Mano - Jellum's Elli)	2012	3	20	3,70 %	8 %	2	9	3	20
APRÓDOMBI JELES JELLEM (Veresi Akács Fürge - Galla-Hegyi Jaszmin)	2012	3	18	3,33 %	11 %	3	13	3	18
MAKTEZ OJHZAN (FreTo's Sarinas Derek Odin - Maktez Doriz)	2010	3	18	3,33 %	14 %	6	25	3	18
EBER-FORMAS EMIL (Pilisi-Kocos Csuda - Scirpasta Illuzio)	2010	2	16	2,96 %	17 %	1	5	2	16
ÁRKOSLIGETI KÓCOS DICSŐ (Árkosligeti Kócos Fergeteg - Árkosligeti Kócos Ruca)	2013	2	16	2,96 %	20 %	0	0	2	16
CAMMS CENSATION (Camms Attityd - Akinnaz Ztoya)	2012	3	15	2,78 %	23 %	1	5	3	15
INFLAME'S BLACK WINTERDAY (Kilvan Lang - Napos Csillagvirag)	2005	2	15	2,78 %	26 %	4	19	2	15
GALLA-HEGYI OGÚR (Nyírségfia Ficsur - Galla-Hegyi Liza)	2011	2	13	2,41 %	28 %	2	7	2	13
KISKÖDMÖNÖS CSÍNOM PALKÓ (Karvakorvan Örrimöykky - Kisködmönös Angyika)	2013	2	13	2,41 %	31 %	1	4	2	13
QUENTO'S MYAN-MAR BOMBER (Noisy Dog's Dante - Maktez Lotta)	2012	3	13	2,41 %	33 %	0	0	3	13
NAPOS HUMBUK (Mariell de Marque Monark Maharadja - Mariell de Marque Lothos av Fylgia)	2018	3	13	2,41 %	35 %	0	0	3	13
SCIRPASTA IAZONGO (Pusztai Altatódal Bubajos - Scirpasta Ellen)	2009	2	11	2,04 %	37 %	1	5	2	11
KARVAKORVAN CAESAR (Oleg vom Planetenhügel - Karvakorvan Áhákutti)	2006	2	11	2,04 %	39 %	0	0	2	11
NOISY DOG'S DANTE (Karvakorvan Yltiöpää - Jellum's Bessie)	2006	2	10	1,85 %	41 %	8	45	3	16
SCIRPASTA DANIEL (Rakenlov Odaado Szivesen - Nyírségfia Villi)	2005	2	10	1,85 %	43 %	0	0	3	16
NAPOS ÓCSKÁS (Napos Gabor - Szürkebarat Spine)	2009	2	10	1,85 %	45 %	1	5	2	10
BORGARMARKEN'S MUSTANG COBRA (Arbetsmyrans Canon-Compis - Cha Cha)	2007	2	10	1,85 %	47 %	8	29	2	10
NAPOS ZSIVÁNY (Napos Matyas - Cuidado Romantic Rozsa)	2015	2	10	1,85 %	49 %	0	0	2	10
FIFIKUS MANO (Györgyudvari Cudar-Zabos - Fifikus Iglice)	2007	2	9	1,67 %	51 %	3	20	3	13
KARVAKORVAN EVERSTI (Karvakorvan Vesihäisi - Kaffogó Lulu)	2008	2	9	1,67 %	53 %	1	1	2	9
FIFIKUS ÖLYV (Cseri-Subás Jeles - Fifikus Szélvész)	2012	2	9	1,67 %	55 %	0	0	2	9
KARVAKORVAN GURU (Maktez Ojhzan - Karvakorvan Enttententten)	2013	2	9	1,67 %	56 %	0	0	2	9
YLENMÄEN OBELIX (Szürkebarat Suhanc - Ylenmäen Minimi)	2012	2	8	1,48 %	57 %	0	0	2	8
NAPOS UDVARLO (Bissibingen's Earl Grey CsDe - Felallo Fulu Fiona)	2013	2	7	1,30 %	58 %	0	0	2	7
FIFIKUS BOLT (Galla Hegyi Ogúr - Fifikus Pacsirta)	2014	2	7	1,30 %	59 %	0	0	2	7
Yhteensä 26 urosta		60	321		59 %	49	222	63	337
Muut urokset yhteensä 42		42	219		41 %	54	238	52	273
Yhteensä 68 urosta		102	540		100 %	103	460	115	610

Taulukko 4. Viimeisen 10 vuoden aikana jalostukseen käytetyt 26 urosta (vähintään 2 pentuetta) Lähde: SKL:n Koiranet helmikuu 2022

Tilastointiaikana						Toisessa	polvessa	Yhteensä	
Narttu	Synt.vuosi	Pentueita	Pentuja	%-osuus	Kumulat. %	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
FELALLO FULU FIONA (Napos Gabor - Pilisi-Kocos Csipke)	2010	3	21	3,89 %	4 %	7	32	3	21
TITOKTUDÓ ÁJTATOS MANÓ (Cseri-Subas Csibi- Magasúti Csikasz)	2011	2	21	3,89 %	8 %	1	10	2	21
KARVAKORVAN ENTENTENTTEN (Karvakorvan Vesihäisi-Kaffogó Lulu)	2008	2	17	3,15 %	11 %	4	13	2	17
QUENTO'S LOTTA SVÄRD (Rowibu's Mighty Mars - Quento's FB Solostar)	2017	2	15	2,78 %	14 %	0	0	2	15
BENNAZ' XX-XIBELH EL-GHAS (Bennaz' GG-Ghasze Brah-Uz - Maktez Elize)	2009	3	14	2,59 %	17 %	4	20	3	14
JELLUM'S GIGI (Noisy Dog's Dante - Jellum's Elli)	2009	2	13	2,41 %	20 %	2	10	2	13
NAPOS CSALOGÁNY (Lovasbarat Glenn - Felallo Fulu Fiona)	2016	2	13	2,41 %	22 %	0	0	2	13
MARIELL DE MARQUE LOTHUS AV FYLGIA (Borgarmarken's Mustang Gobra - Okoska Koroscenko)	2014	2	13	2,41 %	24 %	4	17	2	13
KASEVAN ANTAA PALAA (Fifikus Magnas - Scirpasta Ki Slány)	2014	2	12	2,22 %	26 %	1	8	2	12
SCIRPASTA KARAMELLA (Cseri-Subás Jeles - Mocskos Zuzu)	2009	2	12	2,22 %	28 %	1	5	2	12
JELLUM'S ELLI (Karvakorvan Äimänkäki - Scirpasta Zena)	2006	2	11	2,04 %	30 %	9	54	3	17
TERELŐ-TEKERGŐ JERKE (Szürkebarat Orkan Ördög - Havaspusztai Baba Csini)	2008	2	11	2,04 %	32 %	0	0	3	12
FIFIKUS PACSIRTA (Cseri-Subás Jeles - Cseresnyeskerti-Csalfa Nara)	2009	2	11	2,04 %	34 %	3	12	2	11
CUIDADO ROMANTIC RÓZSA (Lovasbarat Glenn - Napos Julia)	2009	2	11	2,04 %	36 %	8	25	2	11
KAFFOGÓ CSEPKE (Szutyok - Nyírségfia Piros)	2014	2	11	2,04 %	38 %	0	0	2	11
FIFIKUS DIGESTIVE (Maktez Ojhzan - Fifikus Zafir)	2015	2	10	1,85 %	40 %	0	0	2	10
QUENTO'S LOVE (Jellum's Harald - Ceissy Bohemia Vivace)	2015	2	9	1,67 %	42 %	0	0	2	9
JELLUM'S FIONA (Jellum's Despot - Scirpasta Zena)	2009	2	9	1,67 %	44 %	0	0	2	9
MARIELL DE MARQUE JULI EN ZAFIR (Mariell de Marque Vilden Ydor - Lamkar Athina)	2013	2	7	1,30 %	45 %	1	5	2	7
QUENTO'S FB SOLOSTAR (Fifikus Inas - Maktez Lotta)	2013	2	7	1,30 %	46 %	3	16	2	7
SCIRPASTA AKÁS (Apródombi Jeles Jellem - Bennaz' XX-Xibelh El-Ghas)	2015	2	7	1,30 %	47 %	0	0	2	7
MAKTEZ LOTTA (Bennaz' GG-Ghasze Brah-Uz - Kilvan Sergely)	2009	2	6	1,11 %	48 %	7	32	3	12
Yhteensä 22 narttua		46	261		48 %	54	251	49	274
Muut nartut yhteensä 56 narttua		56	279		52 %	47	214	65	336
Yhteensä 78 narttua		102	540		100 %	101	465	114	610

Taulukko 5. Vuosina 2012-2021 jalostukseen eniten käytetyt nartut (väh. 2 pentuetta).

Tilastointiaikana eli vv. 2012 - 2021 26 uroksen (vähintään 2 pentuetta) joukosta on käytetty sekä isää että poikaa seuraavasti: Napos Matyas - poika Napos Zsivány, Noisy Dog's Dante - Quento's Myan-Mar Bomber, Fifikus Mano - Jellum's Harald, Galla Hegyi Ogúr - Fifikus Bolt, Maktez Ojhzan - Karvakorvan Guru. Lisäksi yksittäisten pentueiden isinä on useita eniten käytettyjen urosten jälkeläisiä. Eniten käytettyjen urosten joukossa ei ole veljeksiä, mutta kaikissa uroksissa veljeksiä on useita. Tuonteja 26 uroksen joukossa on 6 ja näiden osuus 321 pennusta on 93 eli 29%. Kaikista uroksista tuonteja on 10 ja näillä jälkeläisiä yhteensä 115 (21,3%). Kaikkien jalostukseen käytettyjen 68 uroksen joukosta muualle kuin Suomeen rekisteröityä oli 18, pentueita oli yhteensä 19 ja pentuja 104 (19,3%). Yhden Suomessa syntyneen uroksen (Napos Matyas) ulkomaille rekisteröidyistä jälkeläisistä on Suomeen tuotu ja

rekisteröity 1 pentu. Vuosina 2012-2021 aikana yhdelläkään uroksella ei ole tehty maksimimäärää pentueita (JTO:n suositus max. 5 pentuetta urosta kohden sen elinaikana).

22 eniten käytetyn nartun (vähintään 2 pentuetta) joukossa on käytetty sekää emää että tytärtä: Felallo Fulu Fiona - tytär Napos Csalogány, Maktez Lotta - Quento's FB Solostar, Jellum's Elli - Jellum's Gigi, Quento's FB Solostar - Quento's Lotta Svärd, Bennaz' XX-Xibelh El-Ghas - Scirpasta Akás. Lisäksi yksittäisten pentueiden eminä on eniten käytettyjen narttujen jälkeläisiä. Eniten käytettyjen narttujen joukossa ei ole sisaruksia, mutta kaikissa nartuissa sisaruksia on useita. Tuonteja 22 nartun joukossa on 9, näillä pentuja yhteensä 115 (21,3%) Kaikista nartuista tuonteja on 24, pentuja yhteensä 195 (36,1%) ja pentueita 35 (34,3%).

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Pumi on vielä maailmanlaajuisesti harvinainen koirarotu, vaikka pumeja on levinnyt laajalti eri puolille maailmaa, jopa Australiaa ja Japania myöten. Pääasiallisesti pumeja tavataan jo lähes joka puolelta Eurooppaa, mutta vain muutamia yksilöitä. Unkarin, Suomen, Ruotsin ja Norjan jälkeen pumeja on eniten Saksassa, USA:ssa, Hollannissa sekä jonkin verran Tsekeissä, Italiassa, Tanskassa ja Ranskassa. Pumin kasvatusta harjoitetaan pienimuotoisesti ainakin Saksassa, USA:ssa, Hollannissa ja Tsekeissä ja Ranskassa. Lukumäärällisesti eniten pumeja löytyy rodun kotimaasta Unkarista. Pumien vuosittaisista rekisteröintimääristä ei ole olemassa virallista tietoa, sillä Unkarin Kennelliitto (MEOE) ei julkaise eri rotujen vuosittaisia rekisteröintitilastoja. Unkarin pumiklubin mukaan vuosittaiset rekisteröintimäärät ovat noin 200 pumia vuodessa. Osa kasvattajista jättää pentueita rekisteröimättä kalliiden rekisteröintimaksujen vuoksi. Ruotsin rekisteröintimäärät ovat olleet jo muutaman vuoden Suomen lukuja suuremmat. Esimerkiksi vuonna 2020 Ruotsissa rekisteröitiin yhteensä 170 pumia, kun luku Suomessa oli 70. Vuonna 2021 Ruotsissa rekisteröitiin 143 pumia, joista 3 oli tuontia, Suomessa vastaavasti rekisteröitiin 55 pumia, joista yksi tuontikoira. Myös Norjan pumikanta on voimistunut, ja pumeja kasvatetaan jo useammassa norjalaiskennelissä.

USA:ssa pumin suosio on kasvanut räjähdysmäisesti kesän 2016 jälkeen, kun pumi sai siellä virallisen statuksen AKC:n hyväksyttyä rodun. Pumien rekisteröintejä USA:ssa on ollut viime vuosina noin 50 vuotta kohti, mutta nyt luvut tulevat kasvamaan huimasti. Myös Englannissa rotu on muutaman viime vuoden aikana saavuttanut näkyvyyttä vaikka vielä rotu ei ole virallinen. Pumit voivat kuitenkin osallistua jo näyttelyihin ja vuonna 2016 ensimmäiset pumit nähtiin Crufts'n näyttelyssä.

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Suomessa syntyneiden pumin pentujen vuosittaisissa rekisteröintimäärissä on runsaasti vaihtelua, mutta tarkasteltaessa pitemmällä aikavälillä voidaan havaita rekisteröintimäärissä laskusuunta. Vuosina 2012 - 2021 rekisteröitiin keskimäärin 54 pentua vuosittain, alin pentumäärä vuonna 2017 vain 29 pentua, ylin vuonna 2012 77 pentua. Vuosina 2006 – 2011 rekisteröitiin vuosittain keskimäärin 72 pentua (alin vuonna 2011 57 pentua, ylin vuonna 2007 101 pentua), ja vuosina 2002 – 2006 rekisteröitiin vuosittain keskimäärin 87 pentua (alin vuonna 2006 68 pentua, ylin vuonna 2002 101 pentua). Rekisteröinnit ovat siis edelleen laskussa.

Populaatio ja jalostuspohja on pumilla liian pieni. KoiraNetin mukainen tehollinen populaatiokoko on edellisen jalostuksen tavoiteohjelman aikana vaihdellut vain hieman, mutta ollen edelleen liian alhainen. On myös huomioitava, että KoiraNetin tehollinen populaatiokoko ei huomioi koirien välisiä sukulaisuuksia, jolloin todellinen tehollinen populaatiokoko voi olla huomattavasti pienempi. Omalta osaltaan populaatiota ja jalostuspohjaa pienentää jalostukseen käytettävien koirien vähäinen osuus koko kannasta. On pentueita, joista ei käytetä yhtäkään yksilöä jalostukseen. Jalostukseen käytettävien urosten ja narttujen osuus on pienentynyt tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Toisaalta taas on ilahduttavaa huomata se, että Suomessa kasvattajat eivät suosi matador-jalostusta vaan useina vuosina syntyneissä pentueissa oli käytetty

eri urosta, eivätkä muutenkaan urosten pentuemäärät ylitä suositusta enintään viidestä pentueesta elinaikana.

Perinnöllistä monimuotoisuutta on vaikea lisätä rodulla, jonka maailmanlaajuinenkin populaatio on suhteellisen pieni. Useat suomalaiset kasvattajat yrittävät kuitenkin parhaansa ja uusia koiria on tuotettu Suomeen tasaista tahtia.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää saada yhä useampi yksilö jalostuksen pariin. Kaksoisastutuksen käyttöä tulisi myös harkita, tähän mennessä sen käyttö pumeilla on vähäistä. Ulkomaisen tuonnin lisäksi kotimaisesta reservistä tulisi etsiä sellaisia uroksia esiin, jotka ovat päätyneet ehkäpä vain pelkiksi kotikoiriksi ja saada ne jalostuskäyttöön. Pumi on myös pitkäikäinen rotu ja yli kymmenvuotiaista uroksista, jotka eivät enää tule esille esimerkiksi näyttelyissä, löytyisi uuden polven nartuille hyviä siitoskumppaneita. Lisäksi terveiden urosten sperman pakastamista tulisi ottaa käyttöön.

Toistaiseksi kuitenkin huolellisilla jalostusvalinnoilla, sukusiitosastetta ja sukatkerrointa valintoja tehdessä huomioiden, päästään kohtuullisiin tuloksiin.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Rotumääritelmä kuvaa pumin luonnetta seuraavasti:

KÄYTTÖTARKOITUS: *Terrierityyppinen paimenkoira, joka soveltuu myös suurten eläinten paimentamiseen. Hajuaisti on hyvin kehittynyt. Osoittautunut erinomaiseksi petoeläinten ja jysijöiden torjunnassa. Mainio kotikoira, sopii hyvin sisätiloihin. Tarvitsee paljon liikuntaa. Erinomainen seura- ja harrastuskoira.*

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: *Varsin eloisa paimenkoira, jolla on uupumaton temperamentti. Se on erittäin rohkea, silti hieman varautunut vieraita kohtaan. Järkevän käytöksensä, eloisuutensa ja ilmeikkyytensä ansiosta pumi herättää huomiota aina ja kaikkialla. Se on melko äänekäs. Koko olemus ilmentää toimintahalua; vilkkautensa ja toimeliaisuutensa vuoksi koira on tuskin koskaan paikallaan. Pumi on aina aktiivinen ja valmiina toimintaan. Arka tai flegmaattinen käytös ei ole rodunomaista.*

HYLKÄÄVÄT VIRHEET: *Vihaisuus*

Rotumääritelmän mukaan pumin tulee siis olla rohkea, aktiivinen ja yhä työ- ja harrastuskoiran ominaisuuksilla varustettu, ei siis varsinaisesti pelkästään seurakoira. Ollakseen rohkea koira tarvitsee riittävän määrän toimintakykyä, ja sen verran kovuutta ettei jokaisesta kokemastaan negatiivisesta asiasta kerää pelkotiloja itselleen. Ollakseen toimiva harrastus, paimen-, ja rottakoira, se tarvitsee taistelutahtoa (sinnikkyyttä ja kykyä voittaa itsensä) joka saa sen jatkamaan urakkaa vastoinkäymisistä huolimatta, ja pelottaviakin asioita kohdatessaan ylittämään itsensä. Harrastus- ja kisakoiralle taistelutahto on yksi tärkeimmistä moottoreista. Tehdäkseen vaikutuksen järkevällä käytöksellään, koira tarvitsisi riittävästi rauhaa temperamenttiin, ja toimintakykyä hankalissa tilanteissa. Pumin toimintakykyyn ja temperamenttiin sekä taisteluhaluun tulisi siis kiinnittää huomiota myös jalostuksessa.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Pumeilla ei ole ollut nähtävissä erityistä jakautumista eri käyttötarkoituksen mukaan. Tosin tilannetta on hyvä seurata, koska on ollut nähtävissä omistajien kiinnostuksen jakautumista näyttely- tai harrastustoimintaan. Pumin ollessa lukumäärältään pieni monipuolinen käyttö- ja harrastuskoirarotu ei ole tarkoituksenmukaista antaa rodussa eri linjojen eriytyä. Tällä hetkellä kuitenkin omistajan oma kiinnostus harrastaa pumin kanssa jotain tiettyä lajia tai harrastusmuotoa on määrittänyt yksittäisten pumien käytön suuntautumista johonkin suuntaan enemmän kuin koiran omat ominaisuudet. Tämän lisäksi on nähtävillä, että omistajan aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta riippuen samat pumit voivat menestyä sekä kokeissa ja kisoissa kuin näyttelyissä.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Pumeilla ei ole PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testausta ja/tai kuvausta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Luonnetesti, MH-luonnekuvaus ja käyttäytymisen jalostustarkastus

Pumin ihanneluonteen tulkintaan vaikuttaa rotumääritelmien, nykyisen ja edellisten, kuvailut pumin luonteesta ja käyttötarkoituksesta sekä yleisesti paimenkoirien hyvinä ja toivottuina pidetyt ominaisuudet. Lisäksi nykyaikainen arkielämä asettaa koiran luonteelle omia vaatimuksia ja toiveita. Luonteista keskustelu ja niiden arvioiminen ilman standardoituja testejä on vaikeaa. Keskusteluun muutoin vaikuttaa muun muassa ihmisten luonnetta kuvaavien termien hallinta sekä objektiivisuus arvioida ja kuvailla keskusteltavan koiran luonnetta. Luonnetesti on yksi mahdollinen apukeino kasvattajille, jotka haluavat säilyttää rodunomaista luonnetta tai vähentää ei-toivottuja luonteenpiirteitä rodun sisällä. SKL:n virallinen käyttäytymisen jalostustarkastus on erinomainen arkikäyttäytymistä havainnoiva testimuoto. Mitä useamman koiran luonteesta on puolueetonta ja kohtuullisen vertailukelpoista tietoa saatavilla jalostusvalintojen perustaksi, sitä todennäköisemmin voimme etsiä yhdistelmiä, jotka täydentävät toisiaan myös luonteen osalta.

Pumien luonteiden määrittelemisessä on siis käytetty pääsääntöisesti MH-luonnekuvausta ja luonnetestejä. Pumi on alkuperäisen käyttötarkoituksensa vuoksi pidettyväinen. Pumi parhaimmillaan on toimintakykyinen itsevarma työkoira, jolla on nopea palautumiskyky. Se suhtautuu varautuneesti uusiin asioihin, mutta hyväksyy ne nopeasti. Pumi on herkästi haukkuva oman alueensa vahtija ja se ilmoittaa välittömästi, jos se kokee, että jotain outoa tai vaarallista on tapahtumassa. Pumi on selkeästi laumansa koossa pitävä paimenkoira. Toimintakykyä voi esimerkiksi olla arjessa haastava arvioida ilman luonnetestiä, sillä koiran rohkeus voidaan arjessa tulkita helposti väärin. Esimerkiksi räyhäävä koira voidaan helposti tulkita väärin rohkeaksi. Jotta jalostukseen käytettävän koiran toimintakykyä voisi arvioida, tulisi se nähdä erilaisissa tilanteissa myös silloin, kun koira on paineistettuna ja joutuu kohtaamaan sille vieraita asioita. Hyvän toimintakyvyn omaava koira pystyy kohtaamaan ja selviämään haasteista myös silloin kun sitä voi hieman jännittääkin tilanne, eli koira pystyy pelosta huolimatta pääsemään päämääräänsä ja toimimaan järkevästi.

Luonnetesti

Pumien luonnetestejä on tilastoitu vuodesta 1993 lähtien. Rodulle ei ole tehty virallista luonnetestiprofiilia, joten yksilöiden testituloksia ei voi yksiselitteisesti arvottaa tai vertailla suhteessa ihanneprofiiliin. Testin osa-alueiden pisteytys ja arvosteluohjeet ovat muuttuneet vuosien varrella muutaman kerran, joten kokonaisuutena testitulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään. Tilastoihin tuo myös vääristymisiä useampaan kertaan testatut koirat sekä mahdolliset tulosten kirjausvirheet.

Ennen vuotta 2000 (1993–1999) oli testattuja pumeja 21, joista 5 urosta ja 16 narttua, yksi näistä on ollut tuontikoiria. Tuolloin luonnetestipisteiden keskiarvo on ollut 147 pistettä. Vuosina 2000–2010 on yhteensä testattu 73 pumia, joista 35 urosta ja 38 narttua. Näistä kahden nartun luonnetesti oli keskeytetty. Vuosina 2011–2016 on testattu 88 pumia, joista 49 urosta ja 39 narttua. Näistä kahden uroksen testi on keskeytetty. Vuosina 2017–2021 on testattu 25 pumia, joista 11 urosta ja 13 narttua. Näistä yhden nartun luonnetesti oli keskeytetty.

Yhteensä pumeja on luonnetestattu vuodesta 2000 lähtien 186 yksilöä, mikä on 11,3% vuosina 2000–2021 rekisteröidyistä pumeista (1642). Tilastoihin on laskettu myös tuontikoirat, joita on testattu 22 yksilöä vuoden 2000–2021 aikana.

Tarkastellessa vuosien 2017–2021 tilastoa loppupisteistä/kokonaispisteitä pumien luonteet näyttäytyvät muuttuneen jonkin verran niitä vertaillessa aikaisempien vuosien luonnetestien loppupisteiden keskiarvoon. Itsessään loppupisteet eivät ole vertailukelpoisia koirien välillä, eivätkä kerro koirasta yksilönä ilman osa-aluepisteitä, mutta niiden muunteluväli antaa kuitenkin tietoa muutoksesta. Täytyy myös huomioida miten luonnetestin arvosteluohjeiden kehittyessä ja arvostelun muuttuessa osa-aluepisteet eivät ole täysin verrannollisia aikaisempien vuosien tilastoihin. Luonnetestituloksia arvioidessa täytyy myös muistaa, että vaikka testille on tarkat ohjeet, niin se on aina myös arvostelulaji ja jokaisella tuomarilla on hieman omanlaisensa näkemys arvosteluohjeista. Vertailukelpoisimman tuloksen saisimme, jos koirilla käytettäisiin samoja tuomareita ja ne testattaisiin kaikki yhtä nuorina.

Tällä hetkellä pumien luonnetestien tuloksissa näkyy edelleen suuri vaihtelu yksilöiden välillä, mutta samalla kun luonnetestien loppupisteet ovat pienentyneet on myös tulosten vaihteluväli pienentynyt. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että koirien luonteiden vaihtelevuus eli ero toisiinsa on kaventunut. Vaikka sinänsä loppupisteitä ei kannata arvottaa, on kiinnitettävä huomiota siihen, että nykyinen suuntaus luonnetestituloksissa näyttää vievän pisteitä pienempään suuntaan. Tämä tarkoittaa, että yleisesti koirilla negatiivisina pidettyjen osa-aluepisteityksien osuus on pumeilla kasvanut. Osalla roduista hyväksytyn luonnetestin pisteraja on ollut 75 pistettä valionarvoa varten, joka on myös uusimisen raja. Pumilla tällaista rajaa ei ole ollut, mutta on huolestuttavaa jos rodun tulosten keskiarvo alkaa lähentelemään testin uusimiseen oikeuttavaa pistemäärää.

Viimeisen viiden vuoden aikana testattujen pumien lukumäärän vähyyden vuoksi on syytä tarkastella pumien luonnetestituloksia pidemmällä aikavälillä eli vuosien 2011–2021 (Taulukko 6.) tuloksia kokonaisuutena, jotta luonteen tämän hetkistä profiilia voisi hahmottaa. Pumille ei vielä ole tehty ihanneprofiilia, jonka vuoksi täytyy tarkastella tuloksia vain niiden yleisyyden näkökulmasta.

Osa-alue	+3	+2		+1		-1	-2		-3	
Toimintakyky	Suuri	Hyvä		+1a Kohtuullinen (38) 34,5 %	+1b kohtuullisen pieni (13) 12 %	Pieni (49) 44,5 %	Riittämätön (6) 5,5 %		Toimintakyvytön	
Terävyys	Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäys halua (34) 31 %	Suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäys halua		+1a Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäys halua (56) 51 %	+1b koiraa, joka ei osoita lainkaan terävyyttä (20) 18 %	Pieni jäljelle jäävin hyökkäys haluin	Kohtuullinen jäljelle jäävin hyökkäys haluin		Suuri jäljelle jäävin hyökkäys haluin	
Puolustushalu	Kohtuullinen, hillitty (29) 26 %	Suuri, hillitty (1) 1 %		Pieni (58) 53 %		Haluton (20) 18 %	Erittäin suuri (2) 2 %		Hillitsemätön	
Taisteluhalu	Suuri (9) 8 %	+2a Kohtuullinen (30) 27,5 %	+2b kohtuullisen pieni (18) 16,5 %	Erittäin suuri		Pieni (41) 37,5 %	Riittämätön (9) 8 %		Haluton (3) 2,5 %	
Hermorakenne	Tasapainoinen ja varma	Tasapainoinen (3) 2,5 %		+1a Hieman rauhaton (74) 67,5 %	+1b Hermostunein pyrkimys (23) 21 %	Vähän hermostunut (10) 9 %	Hermostunut		Erittäin hermostunut	
Temperamentti	Vilkas (27) 24,5 %	Kohtuullisen vilkas (32) 29 %		Erittäin vilkas (43) 39 %		-1a Häiritsevän vilkas (6) 5,5 %	-1b Hieman välinpitämätön (1) 1 %	-1c impulsiivinen (1) 1 %	Välinpitämätön	Apaattinen
Kovuus	Kohtuullisen kova (3) 2,5 %	Kova		Hieman pehmeä (85) 77,5 %		Erittäin kova	Pehmeä (22) 20 %		Erittäin pehmeä	
Luoksepäästävyys	Hyväntahainen luoksepäästävä avoin (47) 43 %	+2a Luoksepäästävä aavistuksen pidättyväinen (30) 27 %	+2b Luoksepäästävä hieman pidättyväinen (31) 28 %	Mielistelevä		-1a Selvästi pidättyväinen ei yritä purra (1) 1 %	-1b Selvästi pidättyväinen, yrittää purra (1) 1 %		Hyökkäävä	Salakaval

Taulukko 6. Pumien luonnetestipisteiden arvosanajakauma 2011-2021. Lähde SKL koiranet helmikuu 2022

Toimintakyky mittaa luonteen ominaisuutta, joka saa koiran ilman ulkopuolista pakotetta pitämään puolensa todellista tai kuviteltua vaaraa vastaan. Lähin vastaava inhimillinen vastine toimintakyvylle on rohkeus. Tällä hetkellä testatuista pumeilla 46,5 prosentilla toimintakyky on +1 eli joko +1a (34,5%) tai +1b (12%) ja 44,5 prosentilla se on pieni (-1). Muutamalla yksilöllä toimintakyky on testissä yltänyt hyvään (+2) tai riittämättömään (-2). Muutosta toimintakyvyssä on nähtävissä edelliseen tarkastelujaksoon (2011-2016) siten, että sekä +1 tulosten välillä 1b:n, eli ”kohtuullisen, pieni” tuloksen prosentuaalisen osuus on kasvanut samoin -1 tuloksen eli ”pieni” prosenttiosuuden kasvaessa. Kohtuullisen toimintakyvyn +1a osuus on pienentynyt. Myös -2 tuloksen osuus oli hieman kasvanut. Testattujen koirien määrän ollessa verrattain

vähäinen viimeisen viiden vuoden aikana muutoksesta ei voi vetää suoraa johtopäätöstä. Toimintakyvyn kehitystä on kuitenkin syytä pitää silmällä, jos pumin halutaan pysyvän rotumääritelmän mukaisena myös rohkeuden osalta. Rotumääritelmä kuvailee pumia erittäin rohkeaksi ja luonnetestin näkökulmasta tämä vaatisi toimintakyvyn olevan selkeästi plussan puolella.

Terävyys on ominaisuus, joka saa koiran reagoimaan aggressiivisesti sen tuntiessa itsensä uhatuksi. Terävyysaste on kääntäen verrannollinen ärsytyskynnyksen korkeuteen. Mitä pienempi ärsyke tarvitaan herättämään aggression, sitä korkeampi on terävyysaste. Pumeilla terävyys näyttäytyy luonnetestissä 51 prosentilla pienenä ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+1a). Tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että koira reagoi laimeasti uhkaan tai osoittaa pelkoa, eikä osoita enää aggressiota uhkan väistyttyä. Testatuista pumeista 31 prosenttia osoitti kohtuullista terävyyttä ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+3), eli koirat olivat reagoineet heti näkyvään uhkaan, mutta palautuneet siitä nopeaa eivätkä osoittaneet aggressiota uhkan poistuttua. Niiden yksilöiden osuus, jotka olivat olleet (+1b) osoittamatta mitään aggressiivista reaktiota hyökkäykseen tai olivat saattaneet osoittaa vain pelkäävänsä, oli selkeästi kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana ollen nyt 18% testatuista.

Puolustushalulla tarkoitetaan koiran synnynnäistä taipumusta hyökkäyksen tai hyökkäysyrityksen avulla aktiivisesti puolustaa itseään, laumaansa (ohjaaja) tai reviiriään. Puolustushalu vaihtelee tilanteiden, ympäristön ja koiran mielialojen mukaan. Testissä tarkkaillaan koiran käyttäytymistä tilanteissa, joissa uhan aiheuttaa tuntematon henkilö tai koiran kuvitteleva ärsyke. Pumeista 53 prosenttia osoitti puolustushalua pienen (+1) verran ja 18 prosenttia koirista oli ollut haluttomia (-1) puolustamaan itseään tai ohjaajaansa. Kuitenkin 26 prosenttia pumeista oli osoittanut omaamansa kohtuullisen, hillityn (+3) verran halua puolustaa. Muutamalla yksilöllä oli osoittanut suurta, hillittyä (+2) tai erittäin suurta (-2) halua puolustaa. Puolustushalussa ei näy merkittävää muutosta viimeisen viiden vuoden aikana tuloksissa.

Taisteluhaluksi kutsutaan koiran synnynnäistä taipumusta nauttia taistelusta itsestään ilman, että se perustuisi aggressioon. Käytöstä voidaan kutsua tietynlaiseksi leikkihaluksi-leikiksi, jonka olennaisin osa on taistelu. Taisteluhalu on koiralle moottori, liikkeelle paneva voima. Taisteluhalu on kääntäen verrannollinen ärsytysvoimakkuuteen. Pienistä ärsykkeistä syntyvät voimakkaat taistelureaktiot ovat merkki suuresta taisteluhalusta. Melko suuri ärsytysvoimakkuus ja pienehköt reaktiot merkitsevät pientä taisteluhalua. Suuri ärsytys ja vain aavistus taisteluhalua merkitsevät riittämätöntä taisteluhalua tai koira on kokonaan haluton taisteluun. Jotta taisteluhalu luokiteltaisiin erittäin suureksi, ei riitä vain voimakas reagointi pieniin ärsykkeisiin, vaan koiran on osoitettava myös sitkeyttä ja oma-aloitteisuutta. Taisteluhalua mitataan koko luonnetestin ajan.

Pumeista enemmistön 44 prosenttia on osoittanut kohtuullista +2 halua taistella tuloksen ollessa joko +2a (27,5%) tai +2b (16,5%). Tulos +2b on kasvanut tuloksen +2a nähden suhteessa huomattavasti enemmän sen osuuden ollessa edellisellä tarkastelujaksolla (2011-2016) 10%. Kokonaisuutena +2 tuloksen kasvu on positiivinen muutos viiden vuoden takaiseen tarkastelujaksoon, mutta samalla on huomioitava, että myös pienen taisteluhalun -1 osuus on hieman kasvanut sen ollen nyt 37,5 prosenttia. Saadakse tuloksen +2b "koiran tarttuu johonkin esineeseen ja leikkii laimeasti, ote esineestä vaihtelee" ja saadakse tuloksen -1 koira "tarttuu esineeseen, mutta ei taistelee, kun esineestä vedetään". Onneksi luonnetestissä taistelua ei kuitenkaan arvostella pelkästään tässä niin sanotussa *leikin erikoiskokeessa* vaan myös läpi testin ja näin ollen +2b ja -1 tulosten määräytyminen ei ole kuitenkaan niin yksiselitteistä. Myös suuren taisteluhalun (+3), mutta myös riittämättömän (-2) taisteluhalun omaavia koiria löytyi, joskin viimeisen viiden vuoden aikana suuren taisteluhalun omaavia ei ole tullut testeissä esille uusia yksilöitä. Niiden koirien prosentuaalinen osuus, jotka olivat haluttomia (-3) taistelemaan oli pudonnut 2,5 prosenttiin viimeisen viiden vuoden aikana. Mikäli pumin käyttööminaisuudet halutaan säilyttää monipuolisina ja pumin yleinen koulutettavuus hyvänä tulee koirien taisteluhaluun kiinnittää huomiota myös tulevaisuudessa. Taisteluhalu on tärkeä moottori sekä paimen- että harrastekoiralle.

Hermorakenteella tarkoitetaan koiran synnynnäistä heikko- tai vahvahermoisuutta sen joutuessa voimakkaisiin ja vaihteleviin sisäisiin jännitystiloihin. Hyvällä hermorakenteella tarkoitetaan kykyä hallita jännitystiloja ilman luonnotonta uupumusta, hysteriaa tai muita merkkejä sisäisen tasapainon järkkymisestä. Hermostuneisuuden oireita koiralla ovat mm. voimakas rauhattomuus, kehon värinä, kohonnut pulssi, joka ei johdu ruumiillisesta rasituksesta, lisääntynyt nieleskely, aiheettomat ja epätarkoituksenmukaiset liikkeet, turvan etsiminen (pyrkiminen ohjaajan luo), ripuli tai oksentelu. Myös vahvahermoinen koira voi käyttäytyä hermostuneesti, jos ärsykkeiden voimakkuus kasvaa liian suureksi. Hermorakenteen lujuus arvostellaan ja luokitellaan eri testisuorituksissa näkyvien reaktioiden avulla. Koiran hermorakennetta arvioidaan testin kaikissa osasuorituksissa.

Luonnetestissä enemmistö, eli 81,5 prosenttia, pumeista olivat hermorakenteeltaan +1 puolella ollen joko hieman rauhattomia +1a (67,5 %) tai +1b (21 %) hermostunein pyrkimyksin. Vain muutama pumi ilmensi tasapainoisuutta (+2) hermorakenteeltaan. Vähän hermostuneita (-1) oli edelleen 9 prosenttia testatuista koirista, eli näillä yksilöillä on ollut näkyvissä selvää rauhattomuutta ja ne saattoivat hakea testissä ohjaajasta tukea. Nämä koirat myös saattoivat vaatia pidemmät palautumisajat osasuoritusten välillä tai niillä on ollut nähtävissä epäjohdonmukaista käyttäytymistä testissä. On positiivista, että edelleen pumeilla hermorakenteet ovat pysyneet pääasiassa plussan puolella, vaikka +1b:n osuus on kasvanut 10 prosenttia viimeisen viiden vuoden aikana. Koirilla, joilla hermorakenne on arvioitu olevan +1b on nähtävissä pyrkimyksiä hermostumiseen. Hermorakenne on asia, johon tulisi kiinnittää jatkossakin huomiota. Heikko hermorakenne ei rasita pelkästään koira itseään, tai näy pelkästään käyttö- tai harrastuskoiran tehtävissä, vaan se on myös ongelma kotikoiralle ja vaikuttaa myös omistajien mukavuuteen.

Temperamentilla tarkoitetaan käyttäytymisen vilkkautta, huomiokyvyn nopeutta (tarkkaavaisuutta) sekä kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin ja ympäristöihin. Suurin osa hyvin sopeutumiskykyisistä koirista on vilkkaita. Vilkas koira on tarkkaavainen ja se vastaanottaa nopeasti uusia ympäristön ärsykejä ja tottuu niihin ja niiden merkitykseen. Vilkaan (+3) koirat reaktiot tulevat nopeasti ja oikea-aikaisesti ja sen käytös on tilanteessa tarkoituksenmukaista ja ns. järkevää. Reaktiot ovat oikein mitoitettuja ja vilkaan koiran huomio on aina oikein kohdennettu ärsykkeeseen. Vilkas koira on iloinen ja reipas yleisolemuksestaan. Kohtuullisen vilkkaat (+2) koirat reaktiot ovat hieman hitaampia, mutta edelleen hallittuja ja huomio on oikein kohdennettua tapahtuvana asiaan. Kohtuullisen vilkas koira sopeutuu muutokseen hieman hitaampaa. Erittäin vilkkaat (+1) koirat vastaanottavat suuren määrän vaikutteita ympäristöstään, ja seurauksena on hyvin nopea ja suuri reaktio ärsykkeen ilmetessä ja pitempi sopeutumis aika. Koirat, jotka saavat +1 tuloksen ovat kuitenkin edelleen tilanteen tasalla kun jotain tapahtuu ja pystyvät keskittymään olennaiseen. Ympäristön ärsykkeisiin reagointi on vielä korostuneempaa häiritsevän vilkkaissa (-1a) koirissa, sillä ne ovat lähes kykenemättömiä keskittymään ja olemaan paikallaan. Näillä koirilla sopeutuminen vaikeutuu myös fyysisestä väsymyksestä, jonka ne aiheuttavat itselleen olemalla koko ajan liikkeellä. Reagoidessaan yllättävään ärsykkeeseen häiritsevän vilkkaalla koiralla voi mennä pidempi aika saada kohdennettua huomionsa siihen mitä oikeasti tapahtui. Erittäin suuren vilkkauden ongelma on se, että se kuormittaa kovasti koiran hermorakennetta ja se tekee myös oikeasti asioiden ja asioista oppimisen haastavaksi. Rauhallinen koira kiinnostuu harvoista asioista, erittäin vilkas on kaikkien kanssa kaiken aikaa kaikkialla, ja se ei ole toivottava ominaisuus työkoiralle, eikä kyllä oikeastaan esimerkiksi kaupungissa asuvalle kotikoirallekaan.

Testatuista pumeista 24,5 prosenttia prosenttia vilkkaita (+3) ja 29 prosenttia kohtuullisen vilkkaita (+2) enemmistö pumeista eli 39 prosenttia oli erittäin vilkkaita +1 ja. Häiritsevän vilkkaita (-1a) pumeja on testattu vuosien 2011-2021 aikana vain kuusi yksilöä (5,5% tuloksista). Vain yksi pumi on testissä osoittanut impulssiivisuutta (-1b) ja yksi ollut hieman välinpitämätön (-1c). Viimeisen viiden vuoden aikana kohtuullisen vilkkaiden (+2) erittäin vilkkaiden (+1) prosentuaalinen osuus on kasvanut ja vilkaan (+3) osuus on hieman laskenut. Positiivista on kuitenkin, että pumin vilkkaus ei ole kääntynyt negatiivisen puolelle ja voimme vielä pääosin puhua rotumääritelmän mainitsemasta ”järkevistä käytöksistä” isoa osaa pumejamme kuvaillessa vilkkauden osalta.

Kovuudella tarkoitetaan koiran taipumusta muistaa tai olla muistamatta epämiellyttäviä kokemuksia. Kovuuden vastakohta on pehmeä ja kummallakin ominaisuudella on sekä huonot ja hyvät ominaisuudet riippuen kovuuden tai pehmeiden vahvuudesta. Mitä kovempi koira sitä heikommin se muistaa epämiellyttäviä kokemuksiaan, pehmeä koira muistaa kokemuksiaan hyvin. Kovuudella on oma erikoiskokeensa mutta sitä arvioidaan myös testin kaikissa osasuorituksissa. Testatuista pumeista 77,5 prosenttia oli paimenkoirille tyypillisesti hieman pehmeitä (+1), mikä tuo oman helppoutensa koiran kouluttamiseen, mutta ylikorostuneena ominaisuutena tuo turhaa kuormaa koiralle itselleen. Pumeista 20 prosenttia oli pehmeitä (-2), mikä tarkoittaa sitä, että koira muistaa pitkään kohtaamansa kolhut. Arjessa tämä voi näkyä siinä, miten koira voi muistaa pitkänkin aikaa ikävän sattumuksen jossain arkisessa tilanteessa ja välttää joutumasta tilanteeseen uudestaan. Sähköshokit saattavat aiheuttaa pehmeälle koiralle pelkoja erilaisia asioita kohtaan. Vuonna 2011–2021 testatuista pumeista vai kolme oli kohtuullisen kovia (+3) ja näillä koirilla ei ole testissä näkynyt pelon merkkejä vaikka olivat saattaneet sähköshokkia yllättäviä asioita. Luonnetestituloksia tarkastellessa pumin kovuudessa ei ole nähtävillä merkittäviä muutoksia viimeisen viiden vuoden ajalla. Tulevaisuudessa, jotta voisimme puhua rohkeasta, mutta helposti koulutettavasta paimenkoirasta tulisi pumin kovuuden pysyä plussan puolella hieman pehmeänä (+1) ilman, että pehmeiden (-2) osuus kasvaisi.

Luoksepäästävyydellä tarkoitetaan koiran suhtautumista vieraisiin henkilöihin. Koira on luoksepäästävä, kun se mielellään ja oma-aloitteisesti hakeutuu muidenkin tapaamiensa ihmisten seuraan kuin ohjaajansa. Koiraa, joka selvästi välttää tutustumista tai joka osoittaa selvää vastenmielisyyttä joutuessaan kosketukseen vieraiden kanssa, kutsutaan pidättyväksi. Hyväntahtoinen on koira, joka osoittaa hyökkäävyyttä vain uhkaavissa tilanteissa. Hyväntahtoisuus riippuu paljon koiran terävyydestä. Terävän koiran tarkkaavaisuus pieniäkin uhkaavuuksia kohtaan aiheuttaa sen, että se tekee virhearvioinnin helpommin kuin vähemmän terävät koirat. Avoimuus tarkoittaa sitä, että koiran todellinen mieliala selvästi ilmenee sen käyttäytymisestä riippumatta siitä, onko tuo käyttäytyminen ihmisen kannalta myönteistä vai kielteistä. Luoksepäästävyys arviointiin ei tarvita mitään erikoiskoetta vaan arviointi perustuu täysin testituomareiden havaintoihin koiran käyttäytymisestä sen kohdatessa ihmisiä.

Testatuista pumeista 43 prosenttia sai arvosanan hyväntahtoinen luoksepäästävä avoin (+3) ja 51 prosenttia tuloksista jakautui arvosanojen luoksepäästävä aavistuksen pidättyväinen (+2a) ja luoksepäästävä hieman pidättyväinen (+2b) välille. Vain kaksi yksilöä olivat olleet selvästi pidättyväisiä (-1a), joista toinen oli yrittänyt purra tuomaria (-1b). Viimeisen viiden vuoden aikana kasvua on havaittavissa +2 tulosten osalta, eli koirien, jotka ovat luoksepäästäviä, mutta joko aavistuksen tai hieman pidättyväisiä. Luoksepäästävyys +2 tulokset (+2a ja +2b) vastaavat rotumääritelmän kuvausta pumin luoksepäästävydestä ”hieman pidättyväinen vieraita kohtaan”, mutta nyky-yhteiskunnan, harrastusten ja koiran itsensä kannalta +3 tulosta voi pitää yhtä hyvänä.

Laukauspelottomuus testataan luonnetestissä ampumalla 9mm starttiaseella 2-5 laukausta riippuen koiran reaktioista. Niille koirille, jotka reagoivat ensimmäiseen ja toiseen laukaukseen ammutaan useampi, jotta nähdään mihin suuntaan koiran reaktio kehittyy. Laukausvarma (+++) koira on täysin välinpitämätön laukauksia kohtaan tai on kiinnostunut niistä luonnollisella tavalla, eli osoittaa kuulevansa ne. Laukauskokematon (++) koira käyttäytyy rauhattomasti laukauksen jälkeen, mutta palautuu levottomuudesta. Laukauskokemattomalla koiralla nämä reaktiot pienenevät jokaisen ammutun laukauksen jälkeen. Paukkuärtyisiä (+) koira reagoi laukauksiin aggressiivisesti tai epänormaalin kiihkeästi esimerkiksi haukkumalla. Koira ei pelkää ääntä ja suuntaa hyökkäyksensä äänen suuntaan. Laukausaltsi (-) koira reagoi pelokkaasti jokaiseen laukaukseen, mutta ei pakene. Reaktio on sama jokaisen laukauksen kohdalla. Laukausarka (--) koira laukausarka koira reagoi pelokkaasti jokaiseen laukaukseen ja yrittää paeta paikalta. Reaktio on sama jokaisen laukauksen kohdalla.

Tarkastelujakson 2011-2021 (taulukko 8.) aikana testatuista pumeista 47 prosenttia oli laukaussuvarmoja ja 37 prosenttia laukauskokemattomia. Laukausaltsiita tai arkoja oli 12 prosenttia testatuista ja paukkuärtyisiä 4 prosenttia. Muutosta tarkastelujakson sisällä voi tarkastella taulukko 9:n avulla ja siitä on nähtävissä, että vaikka otos vuosilta 2017-2021 on pieni, niin laukausaltsiiden ja -arkojen osuus on hieman vähentynyt ja

suuntauksena toivottu. Laukauskokemattomien osalta ei vielä luonnetestin perustella pysty sanomaan tuleeko koirasta iän ja kokemusten myötä laukausvarma vai laukausaltis tai -arka. Taulukossa 8. laukaisualttiit ja -arat lasketaan yhteen, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia 2000-luvun alun tulosten kanssa.

LOPPUPISTEIDEN JAKAUMA	2000–2010		2011–2021	
Keskeytettyjä testejä	2	2 %	3	2,5 %
Loppupisteet miinuksella	3	4 %	4	3,5 %
0–74 p.	7	10 %	28	25 %
75–149 p.	33	45 %	56	49,5 %
150–200 p.	27	37 %	18	16 %
yli 200 p.	2	2 %	4	3,5 %
yhteensä	73		113	
LAUKAUSPELOTTOMUUS				
Laukausaltis/arka -/--	10	14 %	13	12 %
Paukkuärtyisiä +	0	0 %	4	3,5 %
Laukauskokematon ++	19	26 %	41	37,5 %
Laukausvarma +++	42	60 %	52	47 %
Yhteensä tuloksia	71		110	

Taulukko 7. Pumin luonnetestien loppupisteiden jakauma. Lähde SKL Koiranet, helmikuu 2022.

LOPPUPISTEIDEN JAKAUMA	2000–2010		2011–2016		2017–2021	
Keskeytettyjä testejä	2	2 %	2	2 %	1	4 %
Loppupisteet miinuksella	3	4 %	3	3 %	1	4 %
0–74 p.	7	10 %	22	25 %	6	24 %
75–149 p.	33	45 %	40	46 %	16	64 %
150–200 p.	27	37 %	17	19 %	1	4 %
yli 200 p.	2	2 %	4	5 %	0	0 %
yhteensä	73		88		25	
LAUKAUSPELOTTOMUUS						
Laukausaltis/arka -/--	10	14 %	11	13 %	2	8 %
Paukkuärtyisiä +	0	0 %	4	5 %	0	0 %
Laukauskokematon ++	19	26 %	33	38 %	8	33 %
Laukausvarma +++	42	60 %	38	44 %	14	59 %
Yhteensä tuloksia	71		86		24	

Taulukko 8. Pumin luonnetestien loppupisteiden jakauman muutos. Lähde SKL Koiranet, helmikuu 2022.

MH-luonnekuvaus

MH-luonnekuvaukset oli aluksi suunniteltu vain nuorille koirille, mutta nykyisin MH-kuvauksia tehdään kaiken ikäisille koirille. Alaikärajana on 18 kuukautta. MH-luonnekuvauksessa on jokaisessa osiossa kolme eri vaihetta:

Herättely - jokainen ärsyketilanne aloitetaan samalla tavalla kaikille koirille ja jos koira ei osoita kiinnostusta, ei koetta muuteta, jotta saataisiin koira aktiivisemmaksi.

Koirien käsittely - koirien käsittely ja ärsytystilanteet tulee olla jokaiselle koiralle vahvuudeltaan ja järjestelyiltään samanlaiset.

Lopetus - uteliaisuus ja jäljelle jäävä pelko. Nämä osiot päätetään siten, ettei niistä koidu koiralle uutta ärsytystilannetta. Testinohjaaja tai koiran ohjaaja eivät saa nykäistä esinettä tai avustaja ei saa liikkua väärällä hetkellä. Ajalla on suuri merkitys koiran palautumiseen.

Testiosioita on yhteensä kymmenen:

1. Kontakti
2. Leikki 1
3. Takaa-ajo ja tarttuminen
4. Aktiviteettitaso
5. Etäleikki
6. Yllätys
7. Ääniherkkyys
8. Aaveet
9. Leikki 2
10. Ampuminen

Reaktioita kuvataan asteikolla 1-5 siten, että 1 kuvastaa pienintä ja 5 suurinta voimakkuutta.

Mh-luonnekuvaukseen on osallistunut vuoden 2021 loppuun mennessä yhteensä 44 pumia ja nämä tulokset ovat vuodesta 2010 alkaen, jolloin Mh-luonnekuvaus virallistettiin Suomessa. Tarkasteluajanjaksolla luonnekuvaukseen osallistuneet pumit ovat syntyneet vuosina 2006-2020. Kuvaukseen osallistuneista kahden koiran testin keskeytti ohjaaja ja kahden kohdalla keskeytyspäätöksen teki testaja. Jotta tuloksista ja erityisesti rodun käyttäytymisestä testissä saisi paremman kuvan, tarkastellaan tässä kaikkia testattuja pumeja pienen otantamäärän vuoksi. Nämä 40 tulosta edustavat 5,6 % vuosien 2010-2021 rekisteröintimäärästä (715) , joten varsinaista yleistystä rotua koskien ei voi tehdä, mutta tulokset ovat suuntaa antavia. Näihin lukuihin on laskettu myös tuonnit, joista 4 yksilö on suorittanut MH-luonnekuvauksen.

Tarkastelujaksona eli vuosina 2010 - 2021 MH-luonnekuvaukseen on suorittanut 40 pumia joista uroksia oli 23 ja narttuja 21. Näistä MH-kuvauksiin osallistuneista pumeista 21 on myös luonnetestattu, 13 urosta ja 8 narttua. MH-kuvattuja pumeja on vieläkin sen verran vähän, ettei varsinaista yleistystä koko rotua koskien voine tehdä, mutta toki tulokset ovat suuntaa antavia.

MH-luonnekuvauksen osioiden näyttäytyminen pumeilla

1. Kontakti (1a, 1b, 1c)

Kontaktin tervehtimisosiossa (1a) kuvataan koiran valmiuksia ottaa kontaktia tai ja vastata kontaktiin vieraiden ihmisten kanssa. Yhteistyössä (1b) arvioidaan, lähteekö koira testiohjaajan mukaan ja miten. Käsittelyssä (1c) kuvataan antaako koira käsitellä itseään ja millä tavoin se käyttäytyy käsittelytilanteessa. Suurin osa kuvatuista pumeista (97,5%) suhtautuu positiivisesti testiohjaajaan alun Kontakti -osioissa ja ottavat itse kontaktia Aaveet -osiossa (Taulukko 10). Pumin pidättyväisyys vs. avoimuus, joka on nähtävillä myös luonnetestissä, voidaan nähdä myös 1b:n yhteistyössä, jossa 55 prosenttia pumeista on lähtenyt testiohjaajan mukaan, mutta ei ole kiinnostunut tästä ja 30 prosenttia on lähtenyt halukkaasti mukaan ja on kiinnostunut testiohjaajasta. Käsittelyn on hyväksynyt 52,5 prosenttia, mutta toisaalta on ollut myös muutama yksilö (7,5 %), jotka ova murisseet tai yrittäneet purra testiohjaajaa.

2. Leikki 1 (2a, 2b, 2c)

Leikissä kuvataan koiran kykyä leikkiä esineellä ja taistella testiohjaajan kanssa. Leikkihalussa (2a) arvioidaan, leikkiikö koira, onko se innokas ja aktiivinen. Tarttumisessa (2b) arvioidaan, tarttuuko koira esineeseen, ja jos tarttuu niin miten. Leikkihalu- ja tarttumisosiot suoritetaan kahdesti, ja kummastakin kuvataan lomakkeeseen aktiivisempi. Puruotteessa ja taisteluhaluissa (2c, taisteluleikki testiohjaajan kanssa) arvioidaan, tarttuuko koira esineeseen, ja jos taistelee niin miten. Suuri osa kuvatuista pumeista (32,5 %) leikkii aktiivisuuden vaihdellen ja toisaalta osa koirista (17,5 %) ei kiinnostu leikkimisestä lainkaan ja 20 prosenttia kiinnostuu nopeasti ja ovat aktiivisia. Huomattava enemmistö, eli 70 prosenttia ei tartu esineeseen

lainkaan ja 20 prosenttia tarttuu, mutta ei pysy esineessä kunnolla kiinni. Tämä on nähtävissä myös luonnetestin taisteluhaluissa osalla koirista.

3. Takaa-ajo (3a, 3b, 3a, 3b)

Takaa-ajossa pyritään selvittämään koiran halua ajaa takaa (3a) loittonevaa kohdetta, saalista ja tarttua (3b) siihen. Takaa-ajo tilanne suoritetaan kahteen kertaan, joista molemmat kuvataan lomakkeeseen. Huolimatta pumien saalisviettisyydestä, joka käy ilmi kotikäyttäytymiskyselyssä, niin yli 62,5 prosenttia koirista ei ole kiinnostunut saaliista tai halua käydä siihen kiinni (72,5 %). Toistettaessa takaa-ajotilanne prosentit nousevat

4. Aktiviteetti

Kuvataan koiran reaktioita kolmen minuutin ajan tilanteessa, jossa ohjaaja on täysin passiivinen. Aktiviteetissa on mahdollisuus saada viitteitä koiran hermorakenteesta. Kuvatuissa pumeissa on suuri hajonta aktiviteettitasossa. Tässä on havaittavissa yhtäläisyyksiä luonnetestitulosten hermorakennetta kuvaavien tulosten kanssa myös siinä suhteessa, että luonnekuvaukseen osallistuneista pumeissa yksikään yksilö ei ollut passiivinen tai kiinnostumaton.

5. Etäleikki (5a, 5b, 5c, 5d, 5e)

Etäleikissä kuvataan koiran kykyä yhteistyöhön vieraan ihmisen kanssa välimatkan päässä ohjaajastaan. Kuvataan, kiinnostuuko koira vieraasta ja ensin hieman epämääräiseltä vaikuttavasta, mutta myöhemmin leikkiin kutsuvasta ihmisestä. Kiinnostuksessa kuvataan, kiinnostuuko koira etäleikkijästä ja miten (5a). Uhka/aggressio-osassa (5b) arvioidaan osoittaako koiran uhkauseleitä vierasta ihmistä kohtaan. Uteliaisuudessa (5c) kuvataan, lähteekö koira etäleikkijän luo ja miten. Leikkihalussa (5d) arvioidaan osoittaako koira leikkihalua, tarttuuko esineeseen ja vetääkö vastaan. Yhteistyössä (5e) arvioidaan koiran aktiivisuutta etäleikkijän kanssa. Kuvatuista pumeista suurin osa ei ollut kiinnostunut leikkimään vieraan ihmisen kanssa pitäen välimatkaa omistajaansa. Kuvatuista pumeista vain yksi oli osoittanut tilanteessa yksittäisiä uhkauseleitä vierasta ihmistä kohtaan.

6. Yllätys (6a, 6b, 6c, 6d, 6e)

Yllätyksessä eli haalarilla kuvataan koiran valmiutta toimia yllättävässä tilanteessa. Pelko-osiossa (6a) kuvataan, pysähtyykö koira, väistääkö tai pakeneeko se. Uhka/aggressio-osiossa (6b) arvioidaan osoittaako koira uhkauseleitä tai hyökkääkö se. Uteliaisuudessa (6c) kuvataan missä vaiheessa koira menee haalarin luo. Jäljelle jäävässä pelossa (6d) arvioidaan, onko koiran liikkumisnopeudessa vaihtelua tai väistämistä, ja vastaavasti jäljelle jäävässä kiinnostuksessa (6e) osoittaako koira kiinnostusta haalaria kohtaan. Kuvatuista pumeista 45 prosenttia väistää yllättävää asiaa kääntämättä katsetta pois siitä ja 27,5 prosenttia väistää enintään 5 metriä. Enemmistö pumeista (72,5) ei osoita tilanteessa uhkauseleitä. Suurin osa pumeista tarvitsee jonkin asteista ohjaajan apua, jotta voivat mennä tarkistamaan yllätyksen aiheuttajan, vain 7,5% kuvatuista koirista menee haalarin luo ilman ohjaajan apua.

7. Ääniherkkyys (7a, 7b, 7c, 7d)

Ääniherkkydessä kuvataan koiran reaktioita yllättävän äänen yhteydessä. Pelko-osiossa (7a) kuvataan millä tavoin koira toimii äänen kuullessaan – pysähtyykö, väistääkö tai pakeneeko se. Uteliaisuusosiossa (7b) kuvataan, meneekö koira laitteen luo ja missä vaiheessa. Jäljellejäävässä pelossa (7c) arvioidaan, onko koiran liikkumisnopeudessa vaihtelua tai väistämistä, ja vastaavasti jäljellejäävässä kiinnostuksessa (7d) osoittaako koira kiinnostusta ja minkälaista laitetta kohtaan. Kuvatuista pumeista 50 prosenttia väistää ääntä kääntämättä katsetaan siitä ja 32,5 prosenttia pakenee enemmän kuin 5 metriä säikähtäessään. Vailla jäljelle jäävää pelkoa on 45 prosenttia, yksikään kuvatuista pumeista ei osoita niin pahaa jäljelle jäänyttä pelkoa, että se voimistuisi jokaisella ohituskerralla. Suurin osa pumeista (92,5 % pumeista ei osoita jälkikäteen mitään mielenkiintoa räminälaitetta kohtaan.

8. Aaveet (8a, 8b, 8c, 8d, 8e)

Aaveissa kuvataan koiran reaktioita, kun uhkaavasti liikkuvat koiran näkökulmasta tuntemattomat kohteet lähestyvät hitaasti edestäpäin kohti koiraa. Aave-osassa kaksi toisistaan 25 metrin päässä ja 20 metrin päässä koirasta olevaa valkokaapuista aavetta lähestyy vuoron perään liikkuen kohti koiraa. Aaveiden ollessa noin 4 metrin päässä koirasta (jos koira ohjaajan edessä tai sivulla) tai ohjaajasta (koira ohjaajan takana) ne pysähtyvät ja kääntyvät ympäri samalla laskien kätensä alas siten, että koira voi nähdä kädet. Ohjaaja päästää tässä vaiheessa otteensa koiran taluttimesta. Koiralle annetaan tarvittaessa tukea siten, että ohjaaja siirtyy ohjeiden mukaisesti lähemmäksi aavetta ja lopulta voi riisua aaveelta hupun päästä, jotta koira näkee hupun alla olevan ihmisen. Uhka/aggressio (8a) osiossa arvioidaan osoittaako koira uhkauseleitä. Tarkkaavaisuudessa (8b) kuvataan, miten koira tarkkailee aaveita. Pelko-osiossa (8c) arvioidaan, pelkääkö koira ja missä se seisoo. Uteliaisuudessa (8d) kuvataan miten ja milloin koira menee katsomaan aavetta. Kontaktinotossa (8e) kuvataan miten koira ottaa kontaktia aaveeseen. Kuvattujen pumien aggressio aaveita kohtaan jakautui pääasiassa niihin, jotka eivät osoittaneet aggressiota (50 %) sekä niihin, jotka osoittivat yksittäisiä uhkauseleitä (45%). Kuvatuilla pumeilla oli voimakasta hajontaa siinä, miten kiinteästi ne pitivät aaveita silmällä, mutta yksikään pumi ei ollut jättänyt aaveita täysin huomiotta, myös se miten voimakasta koiran pelko aaveita kohtaan jakautui tasaisella hajonnalla. Kontaktia kuvatut pumit ottivat aaveeseen pääasiassa itse 62,5 %), mutta 22,5 prosenttia myös torjui kontaktia.

9. Leikki 2 (9a, 9b)

Kuvataan koiran kykyä leikkiä esineellä ja verrataan ovatko reaktiot muuttuneet ensimmäisien leikkien jälkeen. Reaktioiden muuttuminen voi kertoa siitä, että koira ei ole palautunut kunnolla eri osioista, tai koiralla on saattanut olla erittäin hauskaa, kun kerrankin kaikenlaista jännää on tapahtunut. Toinen leikki on samanlainen kuin ensimmäinenkin, sillä erotuksella vain, että se tehdään ainoastaan kertaalleen eikä siihen liity enää koiran ja testinohjaajan taisteluleikkiä. Kuvatuissa pumeissa oli havaittavissa kuormitusta, sillä leikkistä kiinnostumattomuus oli kasvanut merkittävästi sitten ensimmäisien leikkien jälkeen. Tässä osiossa liki puolet jättivät leikin huomiotta (47,5 %) ja 55 prosenttia ei tarttunut leluun, myös niiden kiinnostus leluun oli heikentynyt, jotka ensimmäisissä leikeissä olivat hyvin kiinnostuneita lelusta.

10. Ampuminen

Ohjaaja päättää aina ammutaanko laukaukset koiralle. Ampumisessa kuvataan koiran reaktioita laukausten yhteydessä, miten se käyttäytyy kuullessaan laukauksia. Koiran reaktioita kuvataan sekä aktiivisena (koira leikkii tai juoksee) että passiivisena. Tässä osiossa voidaan käyttää koiran omaa lelua. Arvio koiran käyttäytymisestä laukauksien aikana kuvaa koiran reaktioita, ei koiran pelon määrää – vain kohta 5 kuvastaa koiran pelkoa. Kuvatuista pumeista 30 prosenttia osoitti pelokkuutta tai halusivat paeta laukauksia kuullessaan. Toisaalta 27,5% pumeista osoitti kuulevansa laukaukset, mutta eivät häiriintyneet niistä.

(Testiosoiden kuvaus: Suomen Kennelliitto 2022, Mitä on MH-kuvaus?)

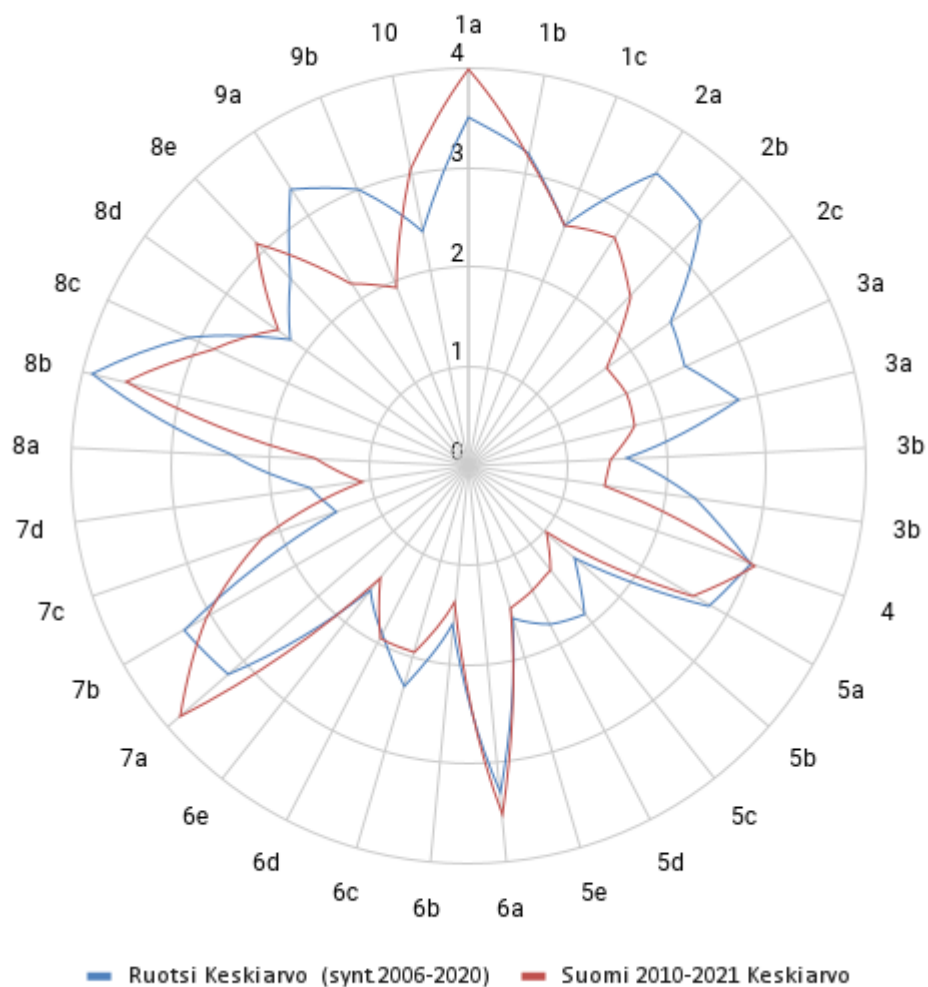
	1	2	3	4	5	ka
1a. KONTAKTI Tervehtiminen	Torjuu kontaktia, murisee tai yrittää purra	Välttää kontaktia, väistää	Hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen, ei väistä 1/40 (2,5 %)	Otaa itse kontaktia tai vastaa siihen 39/40 (97,5 %)	Mielistelevä kontaktinotossa, hyppii, vinkuu, haukkuu, jne.	3,98
1b. KONTAKTI Yhteistyö	Ei lähde vieraan ihmisen mukaan / <i>Ei kokeilla</i> 3/40 (7,5 %)	Lähtee mukaan haluttomasti 3/40 (7,5 %)	Lähtee mukaan, mutta ei ole kiinnostunut TO:sta 22/40 (55 %)	Lähtee mukaan halukkaasti, kiinnostuu TO:sta 12/40 (30 %)	Lähtee mukaan hyvin innokkaasti, erittäin kiinnostunut TO:sta	3,15
1c. KONTAKTI Käsittely	Torjuu murisemalla ja/tai yrittää purra 3/40 (7,5 %)	Väistää tai hakee tukea ohjaajasta 13/40 (32,5 %)	Hyväksyy käsittelyn 21/40 (52,5 %)	Hyväksyy ja ottaa kontaktia 3/40 (7,5 %)	Hyväksyy ja vastaa liioitellulla kontaktilla	2,60
2a. LEIKKI 1 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta 7/40 (17,5 %)	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta 9/40 (22,5 %)	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee 13/40 (32,5 %)	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen 8/40 (20 %)	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen 2/40 (5 %)	2,73

2b. LEIKKI 1 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen 11/40 (27,5 %)	Ei tartu, nuuskii esinettä 12/40 (30 %)	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla 12/40 (30 %)	Tarttuu heti koko suulla 2/40 (5 %)	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista 3/40 (7,5 %)	2,35
2c. LEIKKI 1 Puruote ja taisteluhalu	Ei tartu esineeseen 28/40 (70 %)	Tarttuu viiveellä - irrottaa/pitää, ei vedä vastaan 1/40 (2,5 %)	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudestaan/ Korjailee otetta 8/40 (20 %)	Tarttuu heti koko suulla, vetää vastaan kunnes TO irrottaa 1/40 (2,5 %)	Tarttuu heti koko suulla, vetää tempoo, ravistaa - kunnes TO irrottaa 2/40 (5 %)	1,70
3a1. TAKAA-AJO 1	Ei aloita. 25/40 (62,5 %)	Aloittaa, mutta keskeyttää. 3/40 (7,5 %)	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista 9/40 (22,5 %)	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille 3/40 (7,5 %)	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille	1,75
3a2. TAKAA-AJO 2	Ei aloita. 26/40 (65 %)	Aloittaa, mutta keskeyttää. 6/40 (15 %)	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista 2/40 (5 %)	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille 5/40 (12,5 %)	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille 1/40 (2,5 %)	1,73
3b. TARTTUMINEN 1	Ei kiinnostu saaliista/ Ei juokse perään 29/40 (72,5 %)	Ei tartu, nuuskii saalista 7/40 (17,5 %)	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä 2/40 (5 %)	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa 2/40 (5 %)	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia	1,43
3b. TARTTUMINEN 2	Ei kiinnostu saaliista/ Ei juokse perään 33/40 (82,5 %)	Ei tartu, nuuskii saalista 2/40 (5 %)	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä 3/40 (7,5 %)	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa 1/40 (2,5 %)	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia 1/40 (2,5 %)	1,38
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailematon, kiinnostumaton, passiivinen	Tarkkailevainen, rauhallinen, voi istua, seistä tai maata 12/40 (30 %)	Tarkkailevainen ja enimmäkseen rauhallinen, yksittäisiä toimintoja 15/40 (37,5 %)	Tarkkailevainen, toiminnot tai rauhattomuus lisääntyä vähitellen 12/40 (30 %)	Toiminnot vaihtelevat nopeasti osion aikana/ Rauhaton koko ajan 1/33 (3 %)	3,05
5a. ETÄLEIKKI Kiinnostus	Ei kiinnostu avustajasta 2/40 (5 %)	Tarkkailee avustajaa, välillä taukoja 13/40 (32,5 %)	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja 24/40 (60 %)	Kiinnostunut avustajasta, yksittäisiä lähtöyrityksiä 1/40 (2,5 %)	Erittäin kiinnostunut avustajasta, toistuvia lähtöyrityksiä	2,60
5b. ETÄLEIKKI Uhka/aggessio	Ei osoita uhkauseleitä 39/40 (97,5 %)	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensim. osassa 1/40 (2,5 %)	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensim. ja toisessa osassa	Osoittaa useampia uhkaus-eleitä osion ensim. osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensim. ja toisessa osassa.	1,03
5c. ETÄLEIKKI Utelaisuus	Ei saavu avustajan luo 30/40 (75 %)	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo 8/40 (20 %)	Saapuu piilossa olevan puhuvan avustajan luo 1/40 (2,5 %)	Saapuu avustajan luo epäröiden tai viiveellä 1/40 (2,5 %)	Saapuu avustajan luo suoraan ilman apua	1,33
5d. ETÄLEIKKI Leikkihalu	Ei osoita kiinnostusta 32/40 (80 %)	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta 5/40 (12,5 %)	Leikkii - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	Tarttuu, vetää vastaan, voi irrottaa ja tarttua uudelleen 1/40 (2,5 %)	Tarttuu, vetää vastaan, ei irrota 2/40 (5 %)	1,40
5e. ETÄLEIKKI Yhteistyö	Ei osoita kiinnostusta 31/40 (77,5 %)	Kiinnostuu, mutta keskeyttää	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta 7/40 (17,5 %)	Kiinnostunut leikkivästä sekä passiivisesta avustajasta 2/40 (5 %)	Houkuttelee myös passiivista avustajaa leikkimään	1,50
6a. YLLÄTYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsettaan haalarista 18/40 (45 %)	Pakenee enintään 5 metriä 11/40 (27,5 %)	Pakenee enemmän kuin 5 metriä	3,53

		4/40 (10 %)			7/40 (17,5 %)	
6b. YLLÄTYS Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä 29/40 (72,5 %)	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä 8/40 (20 %)	Osoittaa useita uhkauseleitä 2/40 (5 %)	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä 1/40 (2,5 %)	Osoittaa useita uhkauseleitä ja hyökkäyksiä, voi purra	1,38
6c. YLLÄTYS Uteliaisuus	Menee haalarin luo, kun se on laskettu maahan/ <i>Ei mene ajoissa</i> 16/40 (40 %)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja hokuttelee koiraa 16/40 (40 %)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä 5/40 (12,5 %)	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo ilman ohjaajan apua 3/40 (7,5 %)	1,95
6d. YLLÄTYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä 20/40 (50 %)	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla 7/40 (17,5 %)	Pieni niaus tai nopeuden vaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen 8/40 (20 %)	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla 5/40 (12,5 %)	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla	1,95
6e. YLLÄTYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta haalariin 28/40 (70 %)	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria yhdellä ohituskerralla 7/40 (17,5 %)	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria väh. kahdella ohituskerralla 5/40 (12,5 %)	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla	1,43
7a. ÄÄNIHERKKYYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti 3/40 (7,5 %)	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsetaan 20/40 (50 %)	Pakenee enintään 5 metriä 7/40 (17,5 %)	Pakenee enemmän kuin 5 metriä 13/40 (32,5 %)	3,83
7b. ÄÄNIHERKKYYS Uteliaisuus	Ei mene katsomaan 3/40 (7,5 %)	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja hokuttelee koiraa 13/40 (32,5 %)	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä 11/40 (27,5 %)	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin 5/40 (12,5 %)	Menee räminälaitteen luo ilman apua 8/40 (20 %)	3,05
7c. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumis- nopeuden vaihteluita tai väistämistä 18/40 (45 %)	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla 2/40 (5 %)	Pieni niaus tai nopeuden vaihtelu kerran, pienenee toisen ohitus- kerran jälkeen 14/40 (35 %)	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla 6/40 (15 %)	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla	2,20
7d. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta räminälaitetta kohtaan 37/40 (92,57 %)	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta yhdellä ohituskerralla 3/40 (7,5 %)	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta väh. kahdella ohitus- kerralla	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa väh. Kahdella ohituskerralla	1,08
8a. AAVEET Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä 20/40 (50 %)	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä 18/40 (45 %)	Osoittaa useita uhkauseleitä 2/40 (5 %)	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa uhkauseleitä ja useampia hyökkäyksiä	1,55
8b. AAVEET Tarkkaavaisuus	Yksittäisiä vilkaisuja, ja sen jälkeen ei kiinnostusta/ <i>Ei kiinnostu lainkaan</i>	Katselee aaveita silloin tällöin 4/40 (10 %)	Tarkkailee aaveita, pitkiä taukoja, kumpaakin puolet ajasta tai koko ajan toista 17/40 (42,5 %)	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja 12/40 (30 %)	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan 7/40 (17,5 %)	3,55
8c. AAVEET Pelko	On ohjaajan edessä tai sivulla 9/40 (22,5 %)	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, pientä välimatkanottoa 9/40 (22,5 %)	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, vaihtelee paon ja kontrollin välillä 8/40 (20 %)	On enimmäkseen ohjaajan takana, vaihtelee paon ja kontrollin välillä 8/40 (20 %)	Peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai lähtee paikalta / <i>Pakenee</i> 6/40 (15 %)	2,83
8d. AAVEET Uteliaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on ottanut avustajalta hupun pois / <i>Ei mene ajoissa</i> 13/40 (32,5 %)	Menee katsomaan, kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja hokuttelee koiraa 10/40 (20 %)	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä 7/40 (17,5 %)	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleenväliin 7/40 (17,5 %)	Menee katsomaan ilman apua 3/40 (7,5 %)	2,35

8e. AAVEET Kontaktinotto aaveeseen	Torjuu kontaktia/ <i>Ei mene ajoissa</i> 9/40 (22,5 %)	Hyväksyy avustajan tarjoaman kontaktin, mutta ei vastaa siihen 1/40 (2,5 %)	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin 5/40 (12,5 %)	Ottaa itse kontaktia avustajaan 25/40 (62,5 %)	Innostunut kontaktinottoa avustajaan, esim. hyppii tai vinkuu	3,10
9a. LEIKKI 2 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta 19/40 (47,5 %)	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta 3/40 (7,5 %)	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee 10/40 (20 %)	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen 7/40 (17,5 %)	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen 1/40 (2,5 %)	2,18
9b. LEIKKI 2 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen 22/40 (55 %)	Ei tartu, nuuskii esinettä 3/40 (7,5 %)	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla 11/40 (27,5 %)	Tarttuu heti koko suulla 3/40 (7,5 %)	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista 1/40 (2,5 %)	1,93
10. AMPUMINEN	Ei häiriinny, havaitsee nopeasti ja sen jälkeen täysin välipitämätön 11/40 (27,5 %)	Häiritsevyys lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, sen jälkeen välipitämätön 4/40 (10 %)	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä tms, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen 6/40 (15 %)	Keskeyttää leikin/ passiiv., lukkiutuu yleisöä, laukauksia tms kohden, ei palaa leikkiin/passiivisuuteen 7/40 (17,5 %)	Häiriintynyt, pelokas / Yrittää paeta / Ohjaaja luopuu ampumisesta 12/40 (30 %)	3,04

Taulukko 9. Pumien MH-kuvauksista saadut tulokset osioittain. Lähde SKL Koiranet, helmikuu 2022.

Kaavio 3. Vertailu Ruotsin ja Suomen tulosten keskiarvoista saman ikäluokan pumeilla. Lähde SKL Koiranet & SKK Avelsdata helmikuu 2022.

MH-luonnekuvaukseen olisi hyvä saada lisää pumeja ja parhaimman tiedon koirien luonneominaisuuksista saisi niiden suorittaessa sekä MH-luonnekuvauksen että luonnetestin. Kuten luonnetestin osalta, myös MH-luonnekuvauksen perusteella olisi syytä kiinnittää huomiota pumien toimintakykyyn sekä ääniherkkyyden ja ampumisen aikaansaamaan reaktioon.

Ruotsissa on vv. 2007 - 2021 kuvattu pumeja yhteensä 134. Ruotsissa on tehty pumeille MH-profiili, eli jokaiselle osiolle oma suositus tulokseksi ja tämä olisi hyvä myös Suomessa määritellä. Kaaviosta 3. pystyy vertailemaan Suomessa Mh-luonnekuvauksen vuoden 2021 loppuun mennessä suorittaneiden yhteensä 40 pumin tulosten keskiarvoa ruotsalaisten samaan aikaan syntyneiden pumien tuloksien keskiarvoon.

Jalostustarkastus

Kennelliiton jalostustarkastusten tarkoituksena on kerätä jalostuksellisesti merkityksellistä tietoa koiran ulkomuodosta ja käyttäytymisestä. Yksittäisen koiran jalostustarkastus antaa tietoa koiran ominaisuuksista ja mahdollistaa myös vertailun rodun muihin koiriin, rodun keskitasoon ja rodun jalostuksen tavoiteohjelmassa (JTO) määriteltäviin jalostustavoitteisiin. Tarkastus sisältää ulkomuoto- ja käyttäytymisosiön, jotka voidaan suorittaa samalla kertaa, erikseen tai vain toisen osa-alueen osalta. Käyttäytymisen jalostustarkastus keskittyy erityisesti arkipäiväisiin tilanteisiin ja asioihin kuten käsiteltävyyteen, alusta-arkuuteen ja ääniherkkyyteen.

Näyttelyt

Kehäkäyttäytymisessä näyttelyissä pumien sallitaan käyttäytyä hieman varovaisesti, eikä pumin tarvitse olla ylenmääräisen kiinnostunut tai innostunut vieraista ihmisistä. Rotumääritelmän määritelmä luonteesta; *Se on erittäin rohkea, silti hieman varautunut vieraita kohtaan*, pitää hyvin paikkansa. Jos aikaisemmin on jotain negatiivista näyttelyarvosteluissa sanottu luonteista, niin asia koski yleensä arkuutta tai liian rauhatonta käytöstä. Arkoja pumeja on kannassa esiintynyt Suomessa jalostuksen alkutaipaleelta alkaen ja se on yksi ongelma pumien luonteissa. Aran koiran käytös vieraita kohtaan saa provosoituna aikaan myös aggressiivista käytöstä, koira yrittää saada pelottavaksi kokemansa asian väistymään. Aikaisemmin yleinen lause näyttelyarvosteluissa pumeilla on ollut myös; kaipaa lisää kehätottumusta, tällaisen arvion on saanut yleensä huonosti esiintyvä rauhaton koira, joka ei pysy paikallaan tai hyppii ja pomppii olematta esittäjän hyvässä hallinnassa tai sitten arasti esiintyvä yksilö.

Nykyaikana näyttelykehään harvoin enää viedään koiraa, jolle ei olisi jollain tapaa opetettu kehäkäyttäytymistä tai totutettu käsittelyyn ja tämä näkyy myös arvosteluissa. Vuosien 2016-2020 näyttelyarvosteluista käy ilmi, että ulkomuototuomarit jakavat pumin luonteen ja käyttäytymisen arvostelun joko temperamentin, luonteen tai käyttäytymiseen arviointiin. Temperamentti voi itsessään tarkoittaa tuomarin äidinkielestä riippuen joko luonnetta tai yksilön sisäsyntyistä reagointitapaa asioihin. Se, ettei tuomareilla ole yksiselitteisiä tai yhteneväisiä tapoja arvioida arvosteltavan koiran luonnetta ja käyttäytymisestä lyhyessä ajassa koiraa arvostellessaan, tekee pumin luonteen ja käyttäytymisen määrittämisen näyttelyarvostelujen perusteella epätarkaksi. Tarkastelujaksolla, eli vuosina 2016-2020, on pumeista lausuttu yhteensä 1388 laatuarvostelua. Näistä arvosteluista neljässä oli arvioitu "Suhtautuminen tuomariin" arvosanalla 2, eli "väistää". Lisäksi näissä arvosteluissa on vuosittain yksittäisiä arvioita, joissa sanotaan pumin olevan ujo tai pelokas, tai esiintyvän epävarmasti tai pumin tarvitsevan vahvemman temperamentin. Valtaosin tarkastelujakson näyttelyarvosteluissa pumin luonnetta, temperamenttia tai käyttäytymistä kuvailtiin positiivisesti.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Pumin rotumääritelmässä sanotaan seuraavasti rodun käyttötarkoituksesta:

Terrierityyppinen paimenkoira, joka soveltuu myös suurten eläinten paimentamiseen. Hajuaisti on hyvin kehittynyt. Osoittautunut erinomaiseksi petoeläinten ja jysijöiden torjunnassa. Mainio kotikoira, sopii hyvin sisätiloihin. Tarvitsee paljon liikuntaa. Erinomainen seura- ja harrastuskoira.

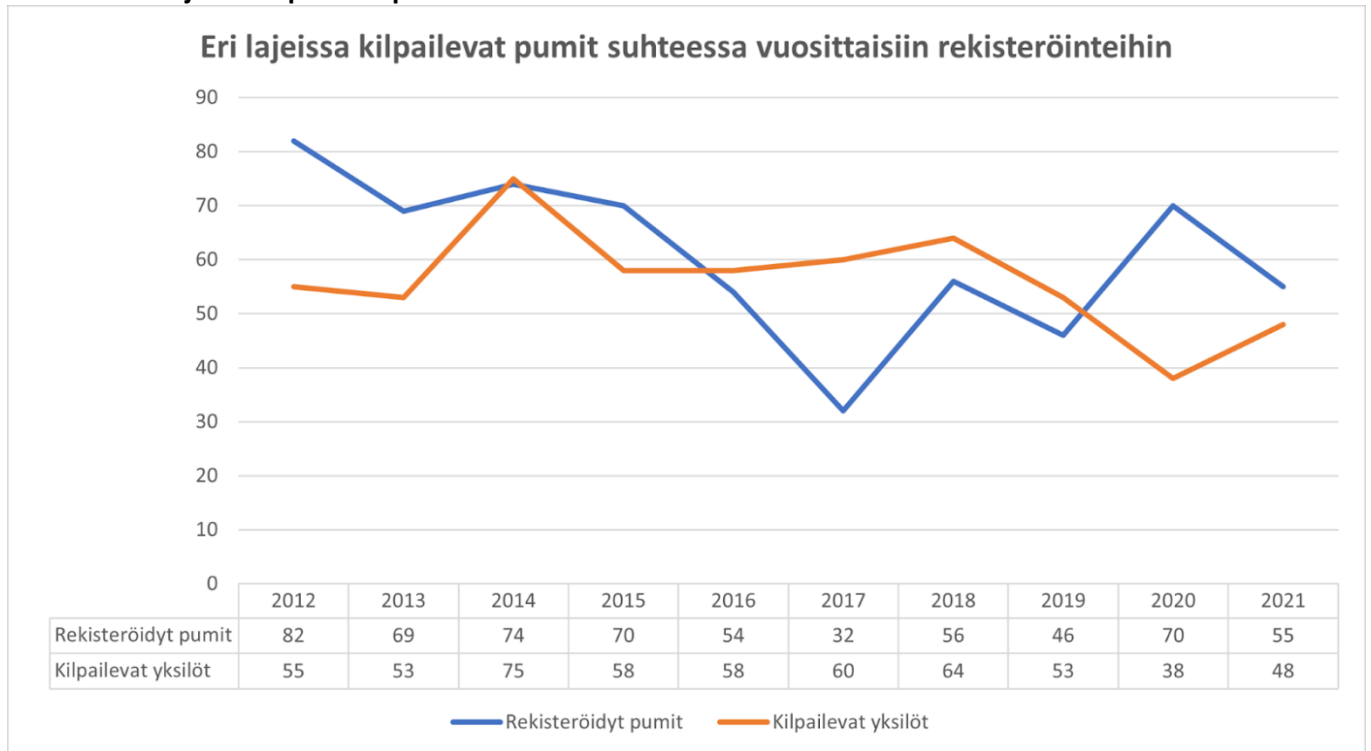
Tämä kertoo hyvin millaiseksi koiraksi pumi on tarkoitettu. Pumia on käytetty paimenkoiran lisäksi myös pihakoirana, joka on vahtimisen lisäksi huolehtinut petoeläinten ja jysijöiden torjunnasta. Pumin täytyy luonteeltaan olla valpas, rohkea, itsenäiseen työskentelyyn kykenevä ja jatkuvaan toimintaan valmis. Jotta pumi kykenee itsenäiseen työskentelyyn, tarvitsee se toimintakykyä ja rohkeutta, jolloin se ei ole riippuvainen ohjaajan tuesta haastavissa tilanteissa. Uupumattomuus ja kekseliäisyys tekee pumista myös erinomaisen seura- ja harrastuskoiran.

Alkuperäisiä käyttöominaisuuksia hyödynnetään pumeilla harrastuskoirakäytössä, myös muissa lajeissa kuin paimennuksessa. Alkuperäinen käyttötarkoitus on muovannut pumista helposti koulutettavan, nopealiikkeisen ja ketterän koiran, joka mielellään työskentelee omalle ihmiselleen. Pumeja kilpailee liki jokaisessa koiraharrastuslajissa, joka on kaikille roduille avoin. Rakenteensa ja nopeutensa puolesta pumi on urheilullinen ja ketterä koira, joka rakastaa liikumista. SE pääsee oikeuksiinsa agilitiissä ja koirantanssissa ja sen halu tehdä omistajalleen töitä myös sosiaalisella palkalla näkyy erityisesti harrastuslajeissa, joiden koesuoritukset eivät mahdollista suurelta palkkausta kesken suorituksen kuten tottelevaisuuskokeissa ja rally-tokossa. Pumin rotumääritelmässä mainittu erinomainen hajuaisti sekä rodulle tyypillinen sinnikkyys työskentelyssä pääsevät oikeuksiinsa noseworkissa ja tai erilaisissa jäljestystä vaativissa lajeissa kuten metsästyskoirien jäljestämiskoe (MEJÄ). Pumit saivat palveluskoiraoikeudet takaisin vuonna 2020 ja pumit pääsevät nykyään myös palveluskoirakokeisiin pelastuskoirakokeiden ohella.

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lajistartit yht	1036	953	1094	1041	1038	967	1169	1012	485	489
AGI	984	900	1012	936	976	903	1062	917	449	404
PAIM-E	4	0	4	5	2	1	4	1	0	2
PAIM-T	0	0	18	4	0	2	0	1	2	20
PAIM	0	0	2	14	3	3	9	4	2	4
RT	0	0	1	25	23	31	60	63	26	50
TOKO	23	27	31	38	11	14	9	9	3	1
KT-V/KT-FS	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
MEJÄ	5	5	2	2	3	6	9	5	0	0
PAKK	0	1	1	0	0	0	5	0	2	1
VEPE	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0
PEKO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
LTE	16	17	14	5	13	6	7	9	1	2
MH	3	2	9	12	7	0	3	2	0	3
Koirat per laji										
AGI	48	48	50	46	51	45	43	37	30	25
PAIM-E	3	0	4	5	2	1	4	1	0	1
PAIM-T	0	0	18	4	0	2	0	1	2	20
PAIM	0	0	2	5	1	2	5	1	2	1
RT	0	0	1	9	8	13	16	13	10	11
TOKO	9	7	6	6	2	4	4	2	2	1
KT-V/KT-FS	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
MEJÄ	2	2	1	1	2	2	6	4	0	0
PAKK	0	1	1	0	0	0	5	0	2	1
VEPE	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0
PEKO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
LTE	16	17	14	5	13	6	7	9	1	2
MH	3	2	9	12	7	0	3	2	0	3
Koirayksilöt (+LTE/MH)	68	62	90	72	72	64	70	58	39	50
Koirayksilöt (ei LTE/MH)	55	53	75	58	58	60	64	53	38	48

Taulukko 10. Pumien kaikki viralliset kilpailu- ja koestartit vuosina 2012-2021. Kaikki startit sekä koirayksilöiden lukumäärät. Lähde SKL:n Koiranet tammikuu 2022

Kilpailu- ja koetuloksia sekä -osallistumisia tarkastellessa on hyvä huomioida vuoden 2019 lopussa alkanut koronapandemia. Pandemian johdosta kilpailuita ja kokeita peruttiin, järjestettiin vähemmän sekä osallistumisrajoituksin. Rally-Tokossa on voinut kisata 1.5.2014 alkaen virallisesti, joten virallisia kilpailutuloksia ei ennen tätä ole. 24.4.2020 Pumille myönnettiin uudestaan palveluskoiraoikeudet. Vesipelastuskokeisiin ei ole vuoden 2017 jälkeen osallistunut pumeja. Vesipelastuskokeissa harrastajia on mahdollisesti vähän siksi, että laji vaatii koiralta suurempaa kokoa varsinkin ylemmissä luokissa. Koiratanssin freestyle ja vapaaohjelma ovat käytännössä sama laji, mutta sääntömuutoksen yhteydessä nimi vapaaohjelma muuttui freestyleksi. Tästä muutoksesta johtuen nämä kaksi lajia on listattu samana lajina. Vaikka Suomessa pumeja on koiratanssissa kisannut ensimmäisen kerran virallisesti vasta vuonna 2018, niin esimerkiksi Ruotsissa kisaa pumeja myös freestylen korkeimmassa luokassa.

Kaavio 4. Eri lajeissa kilpailevat pumit suhteessa rekisteröinteihin. Lähde SKL:n Koiranet tammikuu 2022

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Paimennus on pumille rotutyyppillisin harrastus- ja koemuoto ja rotuyhdistyksellä on tavoitteena mahdollistaa jokaiselle pumille pääsyn kokeilemaan lampaiden kanssa työskentelyä edes kerran järjestämällä säännöllisesti paimennustapahtumia ja kokeita. Tämän tavoitteen avulla pumien alkuperäisistä käyttöominaisuuksista saavat muun muassa kasvattajat ensikäden tietoa, ja samalla madalletaan kynnystä paimennuksen harrastamisen aloittamiseen sekä paimennustaipumuskokeisiin osallistumiseen. Keskimäärin pumin vuosittaisista rekisteröintimääristä vähintään noin kolmasosa on osallistunut erilaisiin paimennuskoulutuksiin ja tapahtumiin vähintään kerran koiran elämän aikana. Esimerkiksi vuonna 2021 Pumit ry:n paimennuskoulutuksissa kävi 29 eri pumiyksilöä ja rotuyhdistyksen järjestämiin kokeisiin osallistui 18 pumia. Kaiken kaikkiaan 22 pumia kävi erilaisissa paimennuskokeissa vuonna 2021. Pumien paimennusominaisuuksien testaaminen ja lajiin kouluttautuminen on myös paljon kiinni kasvattajien aktiivisuudesta järjestää kasvateilleen yhteisiä paimennuskoulutuksia. Rodusta löytyy muutama pentue, joista kaikki pentueen koirat ovat suorittaneet paimennustaipumuskokeen sekä pentueita, joissa useampi pentueen jäsen on käynyt paimennustaipumuskokeissa. Vaalimalla pumien käyttöominaisuuksia kuten paimennustaipumusta ja -kykyä sekä tervettä työhön pystyvää rakennetta on hyvä mahdollisuus myös säilyttää sen rodunomaisuus muutoinkin.

Ensimmäiset pumit suorittivat paimennuksen esikokeen vuonna 2012. Paimennustaipumuskokeisiin pumeja osallistui ensimmäisen kerran vuonna 2014. Koekäyntejä taipumuskokeissa on vielä verrattain vähän rekisteröinteihin vuoteen 2021 mennessä, mutta tähän mennessä testatuista pumeista (47) on 72 prosenttia läpäissyt taipumuskokeet.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74
PAIM-T ERI	6		1					
PAIM-T H	7	1						
PAIM-T HYL	7	1						
PAIM-T 1					2		4	13
PAIM-T U								5
Yhteensä	20	2	1	0	2		4	18

Taulukko 11. Paimennustaipumuskokeisiin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:N KoiraNet tammikuu 2022

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
ERI	1			1			1			2
EH				2				2		
H							2	1		
T			1	1		1	1			1
-					1	1	1	1		1
O	1									
Yhteensä	2	0	1	4	1	2	5	4	0	4

Taulukko 12. Paimennuksen esikokeeseen osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin 2011-2021. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74
PAIM3-ERI			1	1				
PAIM3-EH	1	1			1			
PAIM3-O						1		
PAIM2-H							1	
PAIM2-							1	
PAIM1-ERI				2	1		1	2
PAIM1-EH							1	
PAIM1-H				2				
PAIM1-							1	
Yhteensä	2	1	1	5	2	1	5	2

Taulukko 13. Paimennuskokeisiin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74
MES HYV	2	2	4	2	1			
MES 0		1						
VOI HYV	2				2	1		
VOI 0		1	1			1		
AVO HYV	4	2	5	7	2	1	3	
AVO 0		2		1		1		1
ALO HYV	3	2	2	4	6	3	2	
ALO 0			1	1	2		3	
ALO -				1		1	1	
Yhteensä	11	10	13	16	13	8	9	1

Taulukko 14. Rallytokokisoihin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
EVL 1					1		2	1	1	1
EVL 2						1				
EVL 3								1		
EVL 0				1						
VOI 1		1	1				1			
VOI 2				1						
VOI 3								1	2	
VOI 0					1			1		2
AVO 1				1	1	1	1	1	1	2
AVO 2							1			
AVO 3										
ALO 1	1		1	1	1		1	1	2	3
ALO 2		1							1	
ALO 3										1
Yhteensä	1	2	2	4	4	2	6	6	7	9

Taulukko 15. Tottelevaisuuskokeisiin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
MAXI 3					2	4	5	6	4	9
MAXI 2					2	2	2	1	4	3
MAXI 1				1	5	2	4	2	3	7
Pikkumaxi 3	2	3	2	1						
Pikkumaxi 2		2	2	2						
Pikkumaxi 1	3	4	6	4						
MEDI 3	12	10	3	17	22	22	19	22	15	16
MEDI 2	5	6	7	6	6	8	6	10	7	7
MEDI 1	2	3	5	11	8	11	9	9	15	6
MINI 3	1	2	1	1	1	1				
Yhteensä	25	30	37	43	46	51	46	50	48	48

Taulukko 16. Agilitykilpailuihin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
ALO 3									1	1
SOVE 1					1					
Yhteensä	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1

Taulukko 17. Vesipelastuskokeeseen osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
VOI 1				1	2	1				1
VOI 2							1		1	
VOI 3				1						
VOI 0			1							
AVO 1			2			1		1		
AVO 2				1					1	
AVO 3				1						
AVO 0			1	2						1
Yhteensä	0	0	4	6	2	2	1	1	2	2

Taulukko 18. Metsästyskoirien jäljestämiskokeeseen osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018
Rekisteröinnit	55	70	46	56
ALO H	1			
ALO T			1	
ALO P				1
Yhteensä	1	0	1	1

Taulukko 19. Koiratanssin vapaaohjelman/freestylen kisoihin osallistuneiden pumien parhaat tulokset verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
PAKK1/BH	1	2		5				1	1	
Yhteensä	1	2		5				1	1	

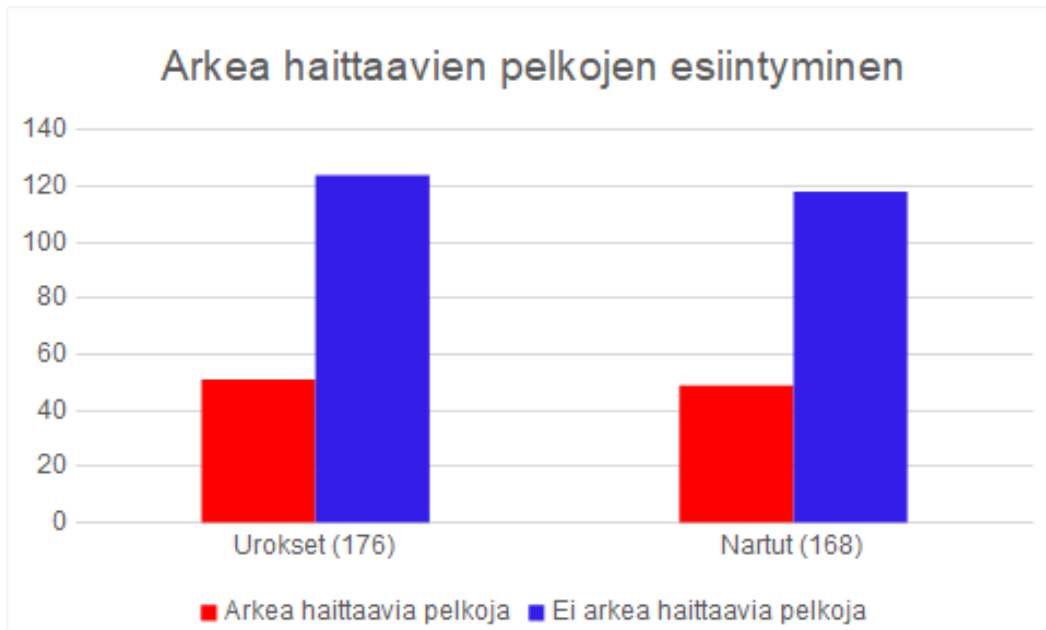
Taulukko 20. Palveluskoirien käyttäytymiskokeeseen (BH) osallistuneet pumit verrattuna rekisteröinteihin. Lähde SKL:n KoiraNet tammikuu 2022.

Hyötykoira-, virka- tai muu työkäyttö

Pumeja ei käytetä virka- tai työkäytössä kuin harrastuspohjalta. Joitakin yksilöitä on ollut hypokoirakoulutuksessa sekä koulukoirina. Kiinnostus pumin käytöstä koira-avusteisessa työskentelyssä kasvatus- ja sosiaalialalla on ollut koko ajan kasvamaan päin. Pumeja toimii myös Suomen Kennelliiton Kaverikoirina ja Lukukoirina muutamia yksilöitä.

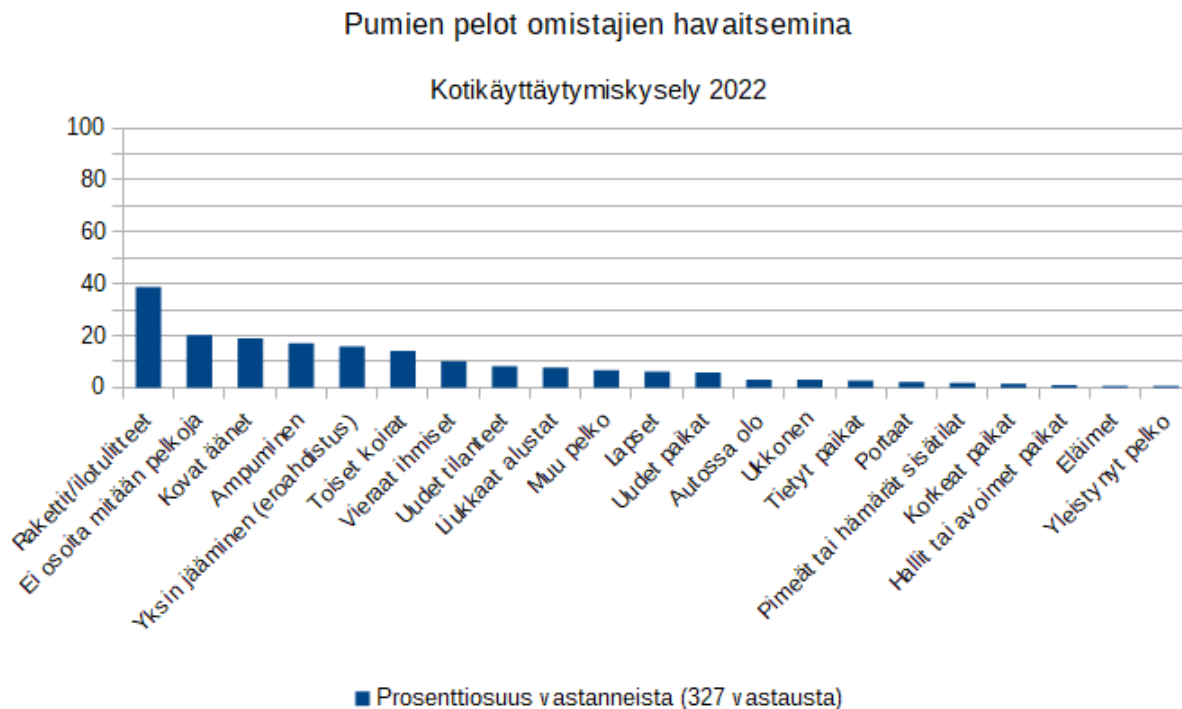
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Rotuyhdistys Pumit ry teki tammikuussa 2022 pumien kotikäyttäytymiskyselyn, joka oli suunnattu 2005-2021 syntyneiden pumien omistajille. Vastauksia kertyi määräaikaan mennessä 350 kappaletta ja määrä kattaa lähes 30 prosenttia vuosien 2005-2021 rekisteröinneistä (1179). Kysely koostui 70 kysymyksestä, jotka koskivat pumien taustatietoja, koti- ja laumaoloja sekä käyttäytymistä ja luonnetta erilaisissa tilanteissa omistajien kokemana ja havainnoimana. Pumien sukupuoli jakautui vastauksissa tasaisesti eli uroksia oli 51 prosenttia (179) ja narttu 49 prosenttia (171).

Kaavio 5. Pumin arkea haittaavien pelkojen jakautuminen. Lähde Pumien Kotikäyttäytymiskysely 2022. Pumit ry.

Koiran hyvinvointiin ja arjen sujumiseen liittyvänä asiana erilaiset pelot nostettiin kyselyssä (Kaavio 6.) isoon osaan, jotta niiden esiintymisestä pumikannassa saisi tietoa. Pumeille ei ole aikaisemmin tehty näin laajaa luonne- ja käyttäytymiskyselyä, joten vertailua voi tehdä vain muihin pumin luonnetta kuvaaviin mittareihin eli luonnetestiin ja MH-luonnekuvaukseen sekä verrata tutkimuksiin, joita on tehty koirista yleisesti, jolloin nähdään miten pumien käyttäytyminen poikkeaa keskiverrosta muista koirista. Arkea haittaavia pelkoja vaikuttaa kotikäyttäytymiskyselyn mukaan esiintyvän molemmilla sukupuolilla liki yhtä paljon.

Kaavio 6. Pumien pelot omistajien havaitsemina . LähdePumien Kotikäyttäytymiskysely 2022. Pumit ry.

Pumeilla esiintyvät pelot ovat yleisyydeltään samoja kuin koirilla keskimäärin Hannes Lohen tutkimusryhmän tutkimukseen ”Prevalence, comorbidity, and breed differences in canine anxiety in 13,700 Finnish pet dogs” vertaamalla. Tutkimuksien mukaan jopa 40 prosenttia koirista ilmenee ääniarkuutta. Kyselyyn vastanneilla pumeilla myös tämä luku on verraten korkea. Pumeilla vaikuttaisi olevan eroahdistusta enemmän kuin edellä mainitun tutkimuksen mukaan koirilla keskimäärin. Eroahdistus voidaan koirilla jakaa kahteen erilaiseen laukaisijaan eli ahdistukseen olla erossa omasta ihmisestä ja pelosta jäädä yksin kotiin. Jälkimmäisessä eroahdistuksen on voinut laukausta jokin asia mitä koira pelkää yksin ollessaan. Usein eroahdistukseen liittyy myös muita pelkoja ja pumeillakin näin näyttää olevan kotikäyttäytymiskyselyn perusteella. Valtaosalla eroahdistuksesta kärsivillä pumeilla on omistajan ilmoittaman mukaan myös erilaisia ääniin liittyviä pelkoja muiden yksittäisten pelkojen lisäksi.

Kotikäyttäytymiskyselyn tulokset paljastavat, miten monella pumilla oli myös useita yhtäaikaista pelkoja ja näiden kohdalla voidaan jo perustellusti puhua yleistyneestä pelokkuudesta. Eroahdistus ja siihen liittyvät pelot olisi hyvä ottaa jalostuksessa huomioon, sillä ongelma vaikuttaa koiraan voimakkaasti, mutta siitä kärsii monesti myös koiran ympäristö. Ääniin liittyvät pelot ovat pumeilla alkaneet keskimäärin 1-3 vuotiaina ja monet muut pelot olleet jo pennusta asti tai koira on nuorena säikähtänyt jotain. Jonkin verran pumeilla esiintyy myös iän tuomaa erilaisten asioiden pelkoa. Ääniin liittyvien pelkojen ilmenemistä puoltaisi hieman vanhempien koirien jalostuskäyttöä, jotta koiran luonnetta voidaan kunnolla arvioida. Ääniherkän yksilön käyttöä jalostukseen tulisi arvioida kriittisesti, sillä tutkimusten mukaan taipumus ääniherkkyyteen periytyy.

Kotikäyttäytymiskyselyssä käy ilmi, että pumeilla on myös jonkin verran toisiin koiriin ja vieraisiin ihmisiin liittyviä pelkoja tai epävarmuuksia, jotka sitten näkyvät arjessa muun muassa hihnäkäyttäytymisen haasteina. Pumien sosiaalistamiseksi yhteiskuntakelpoiseksi kannattaa nähdä pentuna vaivaa, sille tulee antaa pentuaikana paljon ulkopuolisia virikkeitä niin ihmisten, koirien kuin paikkojen muodossa. Pumi on usein erittäin reviiritietoinen ja se saattaa suhtautua epäilevästi omaksi kokemallaan reviirillä tapaamiinsa vieraisiin koiriin ja ihmisiin. Ihmisarkuus ja pidättyväisyys on osattava erottaa toisistaan ja välttää väärintulkintoja arkojen ja pidättyväisten koirien välillä. Jalostusvalinnoissa tulee huomioida myös reviirikäyttäytyminen ja aggressiivisesti käyttäytyvät yksilöt tulee jättää käyttämättä siitokseen.

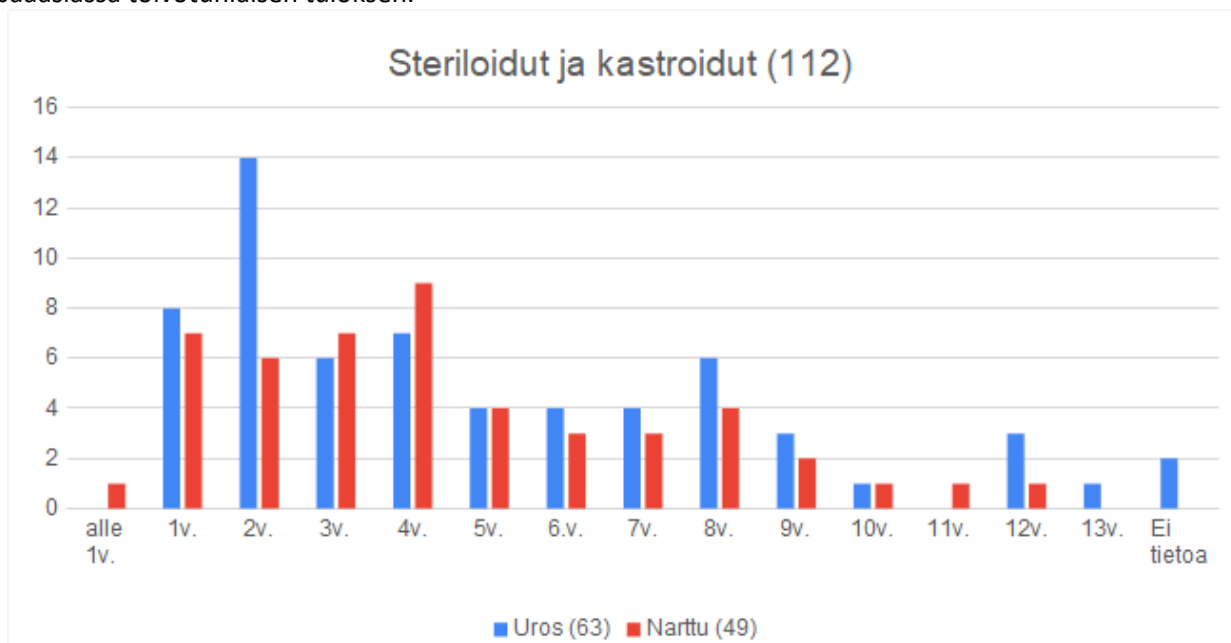
Pumi on perheeseensä kiintyvä ja perheen seurassa viihtyvä koira, joka on aina valmis mukaan, minne sitten mennäänkin. Vaikka pumi onkin vilkas ja uupumaton koira, osaa se kotioiloissa kuitenkin rauhoittua aloilleen. Kotikäyttäytymiskyselystä käy ilmi, että pumilla on suhteellisen vähän ihmisiin kohdistuvaa resurssiaggressiivisuutta, yli 70 prosentilla kyselyyn vastanneiden koirista ei vahdi ruokaansa tai muuta resurssia omilta ihmisiltä mutta noin 50 prosenttia pumeista vahtii jotain resurssia muilta koirilta. Laumassa eläväksi koiraksi pumia luonnehdittiin pääasiassa sopuisiksi, mutta vain noin 8 prosenttia kyselyyn vastanneiden pumeista oli laumassa alistuvia tai väistivät lauman muita jäseniä. Kyselyyn vastanneista noin 70 prosenttia olivat tyytyväisiä puminsa käyttäytymiseen (Kaavio 7.).

Kotikäyttäytymiskyselyn perusteella pumeilla ei esiinny merkittäviä sisäsiisteysongelmia ja 60% pumeista oppii sisäsiistiksi alle puolen vuoden ikäisenä. Kyselyn perustella vain 350 pumista vain 0.5% ei täyttänyt sisäsiistin määritelmää aikuisena. Sisälle merkkailua ilmeni kyselyn perusteella vain noin 6 prosentilla ja tämä liittyi useimmiten uroksilla narttujen juoksuaikoihin.

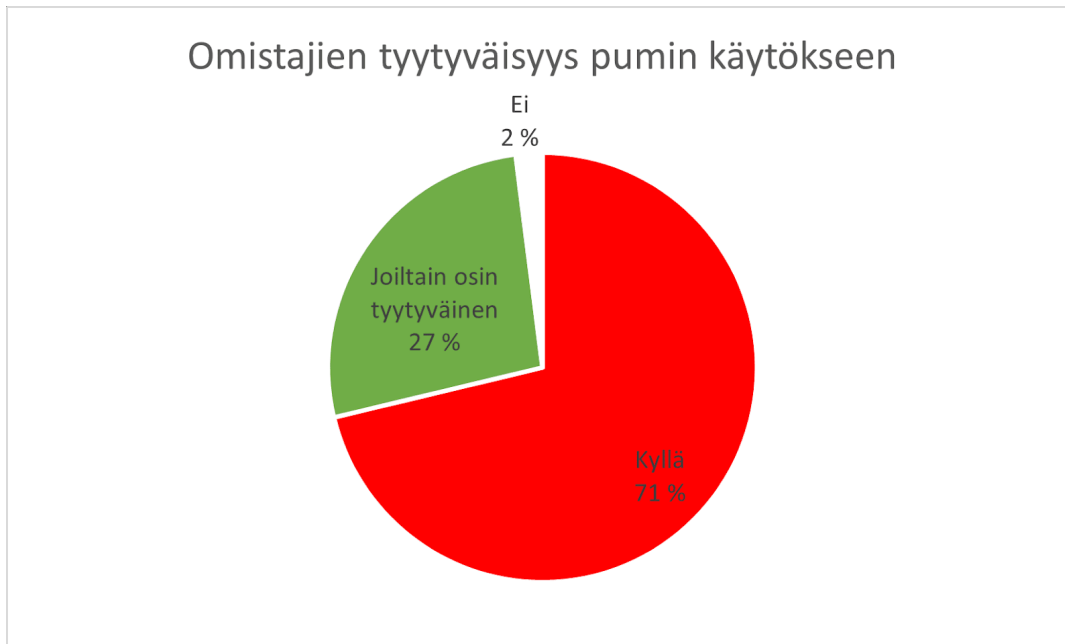
Kotikäyttäytymiskyselyssä kävi ilmi, että verrattain suuri määrä uroksia kastroidaan nuorina ja kaikkiaan 35 prosenttia kyselyyn vastanneiden pumiuroksista oli kastroidu. Alle kuusivuotiaille pumeille oli harvemmin tehty kastroatio terveyden vuoksi ja isolle osalle uroksista toimenpiteellä ei ollut toivotunlaista vaikutusta koiran käyttäytymiseen. Osalla kastroatio oli tuonut avun esimerkiksi pihalta karkailuun narttujen luokse tai joillekin uroksille tyyppilliseen mahtailevaan käytökseen tai oli rauhoittanut koira hieman. Muutama nuorista uroksista oli kastroidu uhmakkaan käytöksen vuoksi. Kennelliiton teettämässä terveystutkimuksessa tulee myös ilmi kastroidon suosio. Terveystutkimuksen osallistuneiden 105 pumista 35,2 % oli steriloitu tai kastroidu. Kastroidon syyt olivat moninaiset, mutta suosituin syy oli käytännön elämän helpottaminen. Terveystutkimuksen

vastauksista käy myös ilmi, ettei toimenpide tuo välttämättä toivottua tai suoraa tulosta pumien käyttäytymiseen tai luonteeseen. Esimerkiksi aggressiivista käytöstä se ei kummankaan kyselyn perusteella ollut poistanut niiltä, joilla siihen oli taipumusta. Nuorten urosten kastratioiden yleistyminen Suomessa on pienen rodun jalostuksen kannalta huolestuttava trendi.

Pumeilla on yleensä pitkäkö juoksujen väli, yksilöstä riippuen 6-13 kk. Yleisin juoksun väli on noin 8 kk. Yleensä astutus sujuu luonnollisesti, mutta toisinaan astutus ei onnistu, joko nartun tai uroksen haluttomuudesta toimintaan, joka voi myös johtua väärästä astutusajankohdasta. Puminartut hoitavat yleensä pentunsa itsenäisesti ja imetys sujuu niiltä luonnostaan. Nartuilla esiintyy valeraskautta, mutta se on biologian näkökulmasta normaalia. Narttujen kohdalla kotikäyttämiskyselyn perusteella sterilisaatio tehtiin pääasiassa juoksujen itsensä tai valeraskauden vuoksi, joten näillä koirilla toimenpide tuotti pääasiassa toivotunlaisen tuloksen.

Kaavio 7. Kastroidut ja steriloidut yksilöt. Lähde Pumien Kotikäyttämiskysely 2022. Pumit ry.

Kaavio 8. Omistajan tyytyväisyys pumin käyttöön. Vastauksia 350. Lähde Pumien Kotikäyttämiskysely 2022. Pumit ry.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmat pumien luonteessa ovat puutteet toimintakyvyssä, joka näkyy rohkeuden ja itsenäisen toiminnan haasteina. Lisäksi muita ongelmakohtia ovat ylivilkkaus/rauhattomuus ja arkuus sekä voimakasta eroahdistusta kokevat koirat, joilla on eroahdistuksen lisäksi myös muita pelkoja.

Ero häiritsevän vilkkaan (-1a) ja rodulle yleisen erittäin vilkkaan (+1) temperamentin välillä on hiuksenhieno ja temperamentin arviointi yleisestikin on vaativaa ilman sitä mittaavia testejä, ellei jalostukseen käytettävää koiraa tunne erityisen hyvin. Puhutaan helposti ylivilkkaista myös niiden pumien kohdalla, joilla ongelma saattaa enemmän olla hermoissa ja koira käyttäytyy sen vuoksi levottomasti pitkän aikaa jonkin sitä kiihdyttävän tapahtuman jälkeen. Pumin kuuluu olla energinen ja toimelias, mutta sen tulisi olla myös reaktioissaan nopea mutta järkevä ja pystyä keskittymään olennaiseen, oli se työtehtävä tai uhka, jota väistää. Pumin hermorakenteeseen tulee myös kiinnittää huomiota, jotta koira kykenee palautumaan henkisestä rasituksesta. Arkuus eri asioita kohtaan on vuosien varrella ollut myös ongelmana. Alkuperäisen pumin on kuulunut olla pidättyväinen, mutta on myös yksilöitä, jotka pidättyvyyden sijasta osoittavat pelkoa kaikkea vierasta kohtaan.

Alkuperäisenä työkoirana pumi ei välttämättä ole perinteisen seurakoiramainen ja sen luonteesta löytyy edelleen työkoiran ominaisuuksia. Näitä ominaisuuksia tulisi vaalia, jotta pumi säilyisi rotumääritelmän mukaisena isojen eläinten paimentamiseen sopivana paimenkoirana, joka on samalla myös hyvä seura- ja harrastuskoira. Mikäli näitä työkoiran ominaisuuksia, jotka tekevät samalla pumista hyvän harrastuskoiran, ei vaalita, on vaarana, että pumista tulee pelkästään seurakoiramainen.

Seurakoiralle on ominaista, että koira on tasapainoinen ominaisuuksiltaan. Tasapainoinen, pienellä määrällä kaikkia ominaisuuksia varustettu (taisteluhalu, toimintakyky jne) seurakoira on iloinen ystävä, joka turvautuu mielellään laumaansa ja viihtyy sen parissa eikä ota tarpeettomia riskejä. Käyttö- ja harrastuskoiralta odotetaan kuitenkin enemmän luonteen vahvuutta ja silloin tärkeimpiä ominaisuuksia ovat hyvät hermot, toimintakyky ja tasapainossa oleva vilkkausaste eli temperamentti. Näiden käyttöominaisuuksien vaaliminen

ei tee kuitenkaan pumista huonompaa koiraa kotioloihin, vaan ovat osa sen alkuperäistä monipuolisuutta käyttökoirana, joka sopii myös kotikoiraksi, jos sen tarpeet otetaan huomioon.

Pumien ääniarkuuteen tulee edelleen kiinnittää jalostuksessa huomiota. Ääniarkuuden keskimääräinen alkamisikä huomioon ottaen on perusteltua odottaa koirien luonteiden kypsymistä ja käyttää erityisesti myös vanhempia äänipeloista vapaita uroksia jalostukseen. Jalostuksessa suositellaan siis jättämään jalostuksen ulkopuolelle ääniherkät, mutta myös aggressiivisesti käyttäytyvät yksilöt. Arkuus voi myös ilmentyä korostetun aggressiivisena käytöksenä. Jos tiedetään koiralla olevan eroahdistusoireita liitännäispelkoineen, ei sitä myöskään suositella jalostukseen.

Pumi on edelleen avoin rotu ja sen luonne ei ole vielä tasapäistynyt, yksilöitä löytyy laidasta laitaan, vaikka luonnetestit osoittavat luonne-erojen jollain tasolla kaventuneen. Jos halutaan tutkia tarkemmin jalostusyksilöiden luonteita, tulee jalostukseen käytettävien yksilöiden luonteita testata nykyistä enemmän standardoiduilla testeillä.

Geneettisesti kapeassa rodussa on kuitenkin mahdoton kitkeä jotain linjaa kokonaan pois jalostuskäytöstä. Luonteeltaan aran tai häiritsevän vilkkaan tai erityisesti temperamentiltaan impulsiivisten yksilöiden jalostuskäyttöä ei kuitenkaan suositella ollenkaan. Arkojen koirien jalostuskäytön kohdalla on huomioitava myös se haitta ja stressi minkä arkuus itsessään koiralle aiheuttaa.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

PEVISA on Suomen Kennelliiton perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelma. Vastustamisohjelman tavoitteena on ennaltaehkäistä tai vähentää sellaisten periytyvien vikojen tai sairauksien leviäminen rodun kantaan, jotka alentavan koiran elinkykyä tai elintoimintoja tai aiheuttavat koiran elämän laadun alenemisen. PEVISA-ohjelma mahdollistaa tutkimuspakon asettamisen jalostukseen käytettäville koirille, ja haluttaessa myös sen, että tiettyä raja-arvoa huonompia koiria ei saa jalostukseen käyttää lainkaan. PEVISA-ohjelman avulla voidaan tehdä tietyistä tutkimuksista rutiinia ja kerätä tällä tavalla paljon tietoa.

Pumeilla on ollut vuodesta 1996 alkaen tutkimuspakko lonkkadysplasian osalta jalostukseen käytettäviltä koirilta. Jokaisen jalostukseen käytetyn koiran tulee olla virallisesti lonkkakuvattu, mutta raja-arvovaatimusta ei ole eli tutkimuksen tulos ei vaikuta pentujen rekisteröintiin. Nykyisten sääntöjen mukaan pentueen molemmat vanhemmat tulee olla virallisesti tutkittu ennen astutushetkeä. Rodun kannalta olisi tärkeää saada terveystarkastettua enemmän koiria, ei vain niitä, joita aiotaan käyttää jalostukseen.

Pumin PEVISA-ohjelma

Voimaantulovuosi	Vastustettava sairaus	Vaadittavat toimenpiteet	Raja-arvot ja rekisteröintirajoitukset
1996	lonkkanivelen kasvuhäiriö	jalostukseen käytettävien kuvauspakko	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia
2003	lonkkanivelen kasvuhäiriö	jalostukseen käytettävien kuvauspakko	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia
2007	lonkkanivelen kasvuhäiriö	jalostukseen käytettävien kuvauspakko	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia

2013	lonkkanivelen kasvuhäiriö silmäsairaudet	jalostukseen käytettävien kuvauspakko silmäpeilauspakko, peilaustulos voimassa 36 kk.	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia
2018	lonkkanivelen kasvuhäiriö silmäsairaudet	jalostukseen käytettävien kuvauspakko silmäpeilauspakko, peilaustulos voimassa 36 kk	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia
2023	lonkkanivelen kasvuhäiriö silmäsairaudet	jalostukseen käytettävien kuvauspakko silmäpeilauspakko, peilaustulos voimassa 36 kk	ei ole raja-arvovaatimuksia eikä rajoituksia

Syntymä- vuosi	Syntyneitä	A	B	C	D	E	Yhteensä
2007	103	11	10	10	4	0	35
2008	94	13	6	3	4	0	26
2009	87	15	12	4	7	3	41
2010	43	6	5	4	1	0	16
2011	63	9	8	6	5	0	28
2012	91	15	10	4	2	0	31
2013	70	8	13	7	3	0	31
2014	66	9	8	6	1	1	25
2015	65	3	14	9	3	0	29
2016	58	9	5	8	4	0	26
2017	30	6	4	1	1	0	12
2018	60	10	9	5	2	0	26
2019	41	1	5	5	0	0	11
2020	81	1	2	1	0	0	4
Yhteensä	952	116 (34 %)	111 (33 %)	73 (21 %)	37 (11%)	4 (1 %)	341 (36 %)

Taulukko 21. Suomessa vv 2007 -2020 syntyneiden pumien lonkkakuvaustulokset.

Lähde SKL Koiranet joulukuu 2021.

Kyseisenä aikana syntyneistä pumeista on kuvattu 36 %, joka on 6 % enemmän kuin viisi vuotta aiemmin. Kuvatuista 67 % sai tuloksen A tai B, joka on suunnilleen sama kuin aiemmin. Kuvatuista koirista 15 prosentilla tulos oli D tai E, joka sekin on sama kuin aiemmin.

Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö

Lonkkanivelen kasvuhäiriö (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä makroskooppisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinvuokojen aikana. Löysyys johtaa reisiluun

pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutuminen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat. Yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Näistä osa on ns. suurivaikutteisia geenejä (engl. major gene). Periytymisaste vaihtelee eri tutkimuksissa välillä 0.1–0.6. Ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmiösuun. Useissa tutkimuksissa on todettu runsaan ravinnonsaannin olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Tämä pätee myös toisin päin, optimaalisella ruokinnalla lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule näkyviin tai on lievempää. Myös liian raju liikunta kasvuaikana voi pahentaa muutoksia. Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla röntgenkuvissa sairaiksi todettujen yksilöiden karsimiseen jalostuksesta. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuvan jalostusvalinnan pitäisi johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria. (ELL Anu Lappalainen)

Syntymä- vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2007	103	25	24 %	23	92 %
2008	94	26	28 %	23	88 %
2009	87	36	41 %	33	92 %
2010	43	16	37 %	15	94 %
2011	63	25	40 %	21	84 %
2012	91	25	27 %	25	100 %
2013	70	31	44 %	31	100 %
2014	66	18	27 %	16	89 %
2015	65	25	38 %	25	100 %
2016	58	20	34 %	18	90 %
2017	30	11	37 %	11	100 %
2018	60	22	37 %	18	82 %
2019	41	7	17 %	7	100 %
2020	81	5	6 %	5	100 %
Yhteensä	952	292		271	

Taulukko 22. Vuosina 2007 - 2020 syntyneiden pumien silmäpeilaustulokset.

Lähde: SKL:n Koiranet joulukuu 2021.

Tuona aikana syntyneistä pumeista (952 kpl) on tutkittu 292 yksilöä (30 %) ja terveitä oli 271, mikä on 93 % tutkituista. Tutkimusmäärät ovat hieman prosentuaalisesti kasvaneet viime vuosina.

Diagnoosi	Esiintymiä
Distichiasis, todettu	3
PHTVL/PHPV, diagnoosi avoin	1
Puutteellinen kyynelkanavan aukko, todettu	1
Kortikaalinen katarakta	2
RD, multifokaali, todettu	5
Näköhermon vajaakehitys	1
PPM, iris - iris	1
Pienisilmäisyys	1
Sarveiskalvon dystrofia/degeneraatio	1

Taulukko 23. Silmätarkastuslöydökset, vuosina 2007-2020 syntyneet pumit. Lähde SKL:n Koiranet joulukuu 2021.

Huomattavaa on se, että silmätarkastuslöydöksen määrä on pysynyt viime vuosina matalana ja löydökset ovat pysyneet samansuuntaisina ja pääsääntöisesti lievinä.

Silmäpeilauksien lisäksi Hannes Lohen tutkimusryhmän geenitestillä voidaan pumeilta tutkia verinäyttestä PLL (Primäärinen linssiluksaatio).

Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. PRA:ta on montaa tyyppiä, eri rotujen PRA:t ovat erilaisia ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA on löydetty yli 100 rodulla ja näistä ainakin 22:lla mutaatio on voitu paikallistaa. Se voi esiintyä millä tahansa rodulla. Yleisin periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen. Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua. Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränäössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujen surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen mustuaiseen. PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokeakin koira voi pärjätä erittäin hyvin. Kokeellisesti koirille on käytetty geeniterapiaa näköhermosolujen perinnöllisessä sairaudessa, jossa periyttävä geeni on tunnettu. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

PERINNÖLLINEN HARMAAKAIHI eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta. Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu opaalinharmaaksi. Näkökykyyn se ei vaikuta. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmäsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen

silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomentelmällä. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve. Perinnöllinen katarakta voi esiintyä yhdessä PRA:n kanssa, yleensä PRA:han liittyy kuitenkin ns. toissijainen kaihi.

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistävasti. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

PHTVL/PHPV (persistent hyperplastic tunica vasculosa lentis/persistent hyperplastic primary vitreous) on kirjainlyhenne sairauksista, joissa linssin ja silmänpohjan välinen sikiöaikainen verisuoniverkosto ei surkastu normaalisti syntymän jälkeen. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, joista aste 6 tarkoittaa sitä, että silmä on sokea. Lievimässä asteessa (1) näkyy linssin takapinnalla ainoastaan pieniä pigmenttipisteitä, jotka eivät vaikuta näkökykyyn eivätkä muutokset pahene iän myötä. Vakavammassa asteissa muutokset voivat aiheuttaa linssin lisääntyvää samentumista. Dobermannilla autosomaali dominantti periytyvyys, jossa epätäydellinen penetraatio.

PPM (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Vakavimmat asteet, joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

LINSSILUKSAATIO (primääri) on perinnöllinen silmänsairaus joillakin roduilla (pääasiassa pienet terrierirodut). Se tarkoittaa linssin siirtymistä normaalilta paikaltaan joko etukammioon sarveiskalvon taakse tai takakammioon lasiaiseen. Linssiluksaatio aiheuttaa silmään voimakasta kipua, värikalvon tulehdusta ja usein myös silmän sisäisen paineen nousua (glaukooma). Linssiluksaation hoito on leikkaushoito. Linssiluksaation epäillään periytyvän autosomaalisesti resessiivisesti.

DISTICHIASIS/EKTOOPPINEN CILIA (Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä cilia aberranta) ylimääräiset ripset, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilia). Caruncular trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla uivat, pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita. Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyppimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin.

Perinnöllinen KORNEADYSTROFIA tarkoittaa esimerkiksi rasvakristallien kerääntymistä sarveiskalvon keskiosiin, sen pinta- ja keskikerrokseen, ovaalin muotoiseksi samentumaksi. Tämäntyyppinen sarveiskalvon dystrofia on perinnöllinen sairaus esimerkiksi siperian huskylle. Sairauden epäillään periytyvän autosomaali resessiivisesti.

GLAUKOOMA on ryhmä sairauksia, joissa verkkokalvon ns. ganglionsolut kuolevat, näköhermon keskiviiva rappeutuu ja näköhermonpää laajenee. Tämä aiheuttaa vähitellen näkökyvyn menetyksen. Muutoksiin liittyy mitattava silmän sisäisen paineen nousu. Hoitona käytetään läike- ja leikkaushoitoa. Kuitenkaan mikään hoito ei ole sairautta ja oireita lopullisesti parantava. Primääriä glaukoomaa epäillään perinnölliseksi useilla roduilla. Erilaisia periytymismekanismeja on esitetty.

(ELL Päivi Vanhapelto ja ELL Anu Lappalainen).

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Spondyloosi, välimuotoinen lanne-ristinikama ja selän nikamien epämuotoisuus

Vuonna 2014 alettiin saamaan lausuntoja myös pumien selästä. Yllättäen löytyi useita selkämuutoksia ja nykyään tapana on kuvata selät samalla, kun koiran lonkat kuvataan. Selän kuvaamista suositellaan, pumi aktiivisena rotuna on helposti altis selän lihasten jumittumiselle. Koiria on kuvattu virallisesti vielä vähän, alla olevasta taulukosta käy selville, että samalla koiralla voi olla useampia muutoksia selässään.

Nikaminen epämuotoisuus	VA0 Normaali	VA1	VA2	VA3	VA4	Kuvattuja yhteensä
2014	2	1	-	-	-	3
2015	15	1	-	-	-	16
2016	17	-	-	-	-	17
2017	30	1	1	-	-	32
2018	7	3	-	-	-	10
2019	16	7	-	-	-	23
2020	16	1	-	-	-	17
2021	16	1	-	-	-	17
Yhteensä (% kuvatuista)	119 (88%)	15 (11%)	1 (1%)	-	-	135

Välimuotoinen lanne-ristinikama	LTV0 Normaali	LTV1	LTV2	LTV3	LTV4	Kuvattuja yhteensä
2014	6	-	1	1	3	11
2015	17	1	1	1	5	25
2016	11	1	-	1	4	17
2017	20	3	3	-	6	32
2018	7	-	1	-	3	11
2019	12	4	-	-	7	23
2020	12	4	1	3	3	23
2021	16	1	-	-	3	20
Yhteensä (% kuvatuista)	101 (62,5%)	14 (9%)	7 (4,5%)	5 (3%)	34 (21%)	162

Selän spondyloosi	SP0 Normaali	SP1	SP2	SP3	SP4	Kuvattuja yhteensä
2014	9	-	-	-	-	9
2015	24	-	-	-	-	24
2016	15	1	-	-	-	16
2017	25	1	-	-	-	26
2018	9	-	-	-	-	9
2019	17	1	-	-	-	18
2020	17	-	-	-	-	17
2021	15	-	-	-	-	15
Yhteensä (% kuvatuista)	131 (98%)	3 (2%)	-	-	-	134

Taulukko 24. Pumien selkäkuvaustulokset. Lähde SKL:n Koiranet, helmikuu 2022.

Spondylosis deformans eli spondyloosi on selkärangan rappeumasairaus, jossa selkänikamien rajoille muodostuu luupiikkejä ja/tai -siloja. Spondyloosia kehittyy usein normaalistikin ikääntymisen myötä, mutta bokseilla rappeumaa todetaan jo nuorilla koirilla. Spondyloosi on todettu perinnölliseksi sairaudeksi bokseilla (perinnöllisyys 0,42–0,62), joten sitä voidaan vastustaa jalostusvalinnoilla.

Silloittumat ovat yleisimpiä rintarangan loppuosassa ja lannerangan sekä ristiselän alueella, joten rinta- ja lannerangasta otetut sivukuvat ovat riittäviä kartoituskuvaamisessa. Vanhalle koiralle sallitaan hieman enemmän muutoksia kuin saman lausunnon saavalle nuorelle koiralle, mutta eri-ikäisten koirien lausuntoja on vaikea verrata suoraan, koska ikääntymismuutosten osuutta on hankalaa arvioida. Kuitenkin kannattaa muistaa, että spondyloosi on etenevä sairaus, joten puhdas selkä tai vain lievät muutokset vanhemmalla koiralla on jalostuksellisesti erittäin merkittävä löydös.

Spondyloosia pidettiin pitkään koiralle merkityksettömänä oireettomana ikääntymismuutoksena. On kuitenkin havaittu, että selkärankaan muodostuneet luupiikit ja silloittumat voivat aiheuttaa koiralle vaihtelevanasteisia oireita kuten jäykkyyttä, ontumista, epämääräisiä selkäkipuja ja hyppäämishaluttomuutta. Kehittymässä olevat luupiikit voivat murtua tai hangata toisiaan aiheuttaen tulehduskipua alueella – toisinaan paikalliset oireet helpottavat, kun luutuminen etenee täydeksi sillaksi. Ventraalinen eli nikamien alapuolelle muodostuva siltamuodostus jäykistää selkää rasittaen viereisiä nikamavälejä. Harvinaisempi lateraalinen eli nikamien sivuille muodostuva spondyloosi voi painaa hermojuuria ja aiheuttaa koiralle rajujakin oireita, kuten virtsan ja ulosteen pidätyskyvyttömyyttä tai halvausoireita. Tällaisen tilanteen diagnosointi vaatii useimmiten röntgenkuvauksen lisäksi tietokonetomografia (CT) tai magneetti (MRI) tutkimuksen. Spondyloosia sairastavien koirien oireilu vaihtelee voimakkaasti yksilöittäin.

Spondyloosin periytymismekanismeja ei tarkkaan tiedetä, joten voidaan noudattaa yleistä vastaavanlaisten sairauksien jalostuksesta annettua suositusta: käytettäessä spondyloosia sairastavaa koiraa pyritään etsimään sille partneri, joka on spondyloosivapaa (SP0) tai jolla on vain lieviä muutoksia. Nuoren, keskivaikeaa (SP3) spondyloosia sairastavan koiran jalostuskäyttöä tulee harkita tarkkaan ja vaikeaa (SP4) spondyloosia sairastavat yksilöt tulisi sulkea pois jalostuksesta. Sukua tulee katsoa laajemminkin eli myös vanhempien ja pentuesisarusten lausunnot kannattaa huomioida koiran perimän ja ilmiäisun vaikutuksen arvioimiseksi.

On tärkeää muistaa, että selkänikamissa voi olla paljon muitakin sairauksia kuin spondyloosi, joten spondyloosipuhdas (SP0) selkä ei aina ole sama kuin terve selkä. Välimuotoiset nikamat erityisesti lannerangan lopun ja ristiselän välissä (L7–S) ovat melko yleisiä ja altistavat ristiselän kivuille tai toimintahäiriöille usein jopa enemmän kuin spondyloosi.

Arvostelussa käytettävä asteikko (1.6.2013 alkaen):

SP0, puhdas	Ei muutoksia
SP1, lievä	Todetaan < 3 mm piikkejä korkeintaan 4 nikamavälissä tai > 3 mm piikkejä korkeintaan 3 nikamavälissä tai saareke korkeintaan 2 nikamavälissä.
SP2, selkeä	Todetaan silloittuma (täysi tai vajaa) korkeintaan 2 nikamavälissä ja/tai suuria saarekkeita korkeintaan 2 nikamavälissä.
SP3, keskivaikea	Todetaan silloittumia (täysiä tai vajaita) ja/tai suuria saarekkeita 3–7 nikamavälissä.
SP4, vaikea	Edellisiä vakavammat muutokset

Lausunnossa otetaan huomioon kaikki rintanikamat (1–13) sekä lannenikamat (1–7) ja ristiluu. Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 5 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeen arvostelussa otetaan huomioon koiran ikä siten, että 5–7vuotiaalla koiralla jätetään huomioimatta yksi silloittuma ja 8-vuotiaalla tai vanhemmalla koiralla jätetään huomioimatta kaksi silloittumaa. Kuitenkin jos vanhallakin koiralla on silloittumaa, ei se voi saada SP0 lausuntoa.

Selkärangan nikamien epämuodostumat (vertebral anomaly, VA) ja siitä johtuva koko selkärangan epämuotoisuus liittyvät eräillä koiraroduilla ns. korkkiruuvihäntään. Kipuja tai neurologisia ongelmia esiintyy, jos epämuodostuneet nikamat painavat selkäydintä. Tällainen selkä on myös normaalia alttiimpi tapaturmille. Nikamien epämuodostumista voi saada lausunnon 12 kuukautta täyttänyt koira. Arvostelussa käytetty asteikko:

VA0, normaali	Ei muutoksia
VA1, lievä	1–2 epämuodostunutta nikamaa
VA2, selkeä	3–4 epämuodostunutta nikamaa
VA3, keskivaikea	5–9 epämuodostunutta nikamaa
VA4, vaikea	≥ 10 epämuodostunutta nikamaa

Välimuotoinen lanne-ristinikama (lumbosacral transitional vertebra, LTV) on yleinen synnynnäinen ja perinnöllinen nikamaepämuodostuma, jonka periytymismekanismia ei tunneta. LTV:llä tarkoitetaan nikamaa, jossa on sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. Välimuotoinen nikama voi olla viimeinen lannenikama (L7), jolloin puhutaan sakralisaatiosta tai ensimmäinen ristiluun nikama (S1), jolloin puhutaan lumbalisaatiosta. Muutos voi olla symmetrinen eli samanlainen oikealla ja vasemmalla puolella tai epäsymmetrinen, jolloin selällään otetussa röntgenkuvassa nähdään puoliero. Diagnoosi tehdään usein lonkkakuvasta, josta voidaan nähdä koiran ristiluu ja lanne-ristiluuliitos yhdestä suunnasta ("ylhäältäpäin"). Joillain koirilla lannenikamien lukumäärä on poikkeava, normaalin 7 nikaman sijaan näillä koirilla on 8 tai 6 lannenikamaa. Tämä on yksi LTV:n muoto ja se voidaan nähdä sivusuunnasta otetusta röntgenkuvasta (koira on kuvattaessa kyljellään), jossa ristiluun lisäksi näkyy koko lanneranka.

LTV:tä esiintyy useilla koiraroduilla. LTV altistaa lanne-ristiluuliitosalueen varhaiselle rappeutumiselle, minkä seurauksia voivat olla takaselän kivut ja pahimmassa tapauksessa takajalkojen halvausoireet. Hoitona käytetään lepoa ja kipulääkkeitä ja vakavimmissa tapauksissa leikkaushoitoa. Kotikoirina sairastuneet koirat pärjäävät usein melko hyvin, mutta ennuste paluusta harrastus- tai työkoiraksi on epävarma.

LTV:stä voi saada lausunnon 12 kuukautta täyttänyt koira.

Arvostelussa käytetty asteikko:

LTV0	Ei muutoksia
LTV1	Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1–S2)
LTV2	Symmetrinen välimuotoinen lanne-ristinikama
LTV3	Epäsymmetrinen lanne-ristinikama
LTV4	6 tai 8 lannenikamaa

LTV-muutosten yleisyydestä eri roduissa ei juurikaan ole vielä tietoa. Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta suosittelee jättämään oireilevat koirat pois jalostuksesta. Kaikkia oireettomia koiria voi käyttää, mutta LTV1–LTV4 -tuloksen saaneet koirat suositellaan yhdistämään vain LTV0-koirien kanssa. Tällaisten

yhdistelmien jälkeläisiä suositellaan kuvattavaksi, jotta LTV-muutosten periytymisestä ja merkityksestä saadaan lisää tietoa.
(ELT Anu Lappalainen)

Polven ristsidevauriot

Pumeilla on todettu jonkin verran polven ristsidevaurioita. Alttius ristsidevaurioille liittyy polven rakenteeseen ja toimintaan. Perimällä on tutkimusten mukaan vahva vaikutus ristsidevaurioiden esiintyvyyteen. Pumi vilkkaana rotuna altistuu helposti liukastumisille ja muille tapaturmille. Jos pentueessa on useita ristsideongelmaisia koiria, tulisi harkita pentueen sulkemista pois jalostuksesta. Takajalan puutteellinen kulmautuminen, jossa reisiluun ja sääriluun välinen kulma on sivusta katsottuna liian pieni, aiheuttaa lisärasitusta eturistisiteelle, ja sitä pidetään tärkeänä eturistisidevauriolla altistavana tekijänä. Samankaltainen liiallinen kuormitus eturistisiteelle voi syntyä myös silloin, jos sääriluun nivelpinta on taaksepäin kalteva. Lonkkien kipeytyminen lisää polvinivelten kuormitusta ja altistaa ristsidevauriolle. Muut polvinivelen sairaudet, kuten osteokondroosi ja polvilumpion luksaatio johtavat usein ristsidevaurioon: osteokondroosi voi häiritä kasvuaikana eturistisiteen normaalia kehittymistä ja myöhemmin osteokondroosiin liittyvä rustovaurio, nivelen tulehdusreaktio ja nivelrikkomuutokset johtavat eturistisiteen pettämiseen. Polvilumpion luksaatioon liittyy tulehdusreaktion ja nivelrikkomuutosten lisäksi polvinivelen toiminnallinen asennonmuutos. Etenkin hoitamaton mediaalinen luksaatiotaipumus, johon liittyy sääriluun kiertyminen sisäänpäin, vaurioittaa ristsidettä. Iäkkäillä koirilla yleiskuntoon vaikuttavat sairaudet, erityisesti kilpirauhasen vajaatoiminta ja kortisolin liikaeritys (Cushingin tauti) altistavat eturistisidevaurioille. Myös ylipaino on merkittävä ristsidevauriolla altistava tekijä. **Ristsidevaurio on voimakkaasti perinnöllinen, joten operoitua koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Jalostuksessa on kiinnitettävä huomiota koirien polvikulmauksiin.**

Suurin osa eturistisidevauriolla altistavista tekijöistä liittyy koiran rakenteeseen tai muihin sairauksiin ja niiden aiheuttamaan toimintahäiriöön polvinivelessä. Tämän vuoksi myös eturistisidevaurio on voimakkaasti perinnöllinen sairaus. Sairauden esiintyvyys vaihtelee voimakkaasti roduittain ja jopa pentueittain. Sairauden syy voi olla rotukohtaisesti liitettävissä tiettyyn altistavaan tekijään, kuten polvilumpion luksaatioon pienillä roduilla tai osteokondroosiin isommilla roduilla. Koiralla, jolla todetaan ja hoidetaan ristsidevaurio, on noin 50 % todennäköisyys kehittää eturistisidevaurio myös toiseen polviniveleen seuraavan vuoden kuluessa. Tämäkin havainto korostaa rakenteen, yksilöllisen alttiuden ja perinnöllisen taipumuksen merkitystä vaurion synnylle yksittäisen trauman sijaan. Sairauden perinnöllisen luonteen takia ristsidevaurion takia operoitua koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Operoidut koirat tulisi siirtää Kennelliiton jalostusstrategian mukaisesti EJ-rekisteriin. Jos koiraa on jo käytetty jalostukseen, sairausriski täytyy ottaa huomioon jälkeläisten jalostuskäyttöä suunniteltaessa. Huomioitavaa on, että polvilumpion luksaation varalta annettava polvilausunto ei kuvaa sairastumisriskiä eturistisidevaurion suhteen. (ELL Juha Kallio)

Muut Suomessa pumeilla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Eosinofiilinen granulooma (EOG)

Taudin syntymekanismia ei tunneta eikä myöskään sen periytyvyyttä, mutta oletetaan sen olevan allergiaperäinen. Myös voimakas stressi tuntuu vaikuttavan taudin puhkeamiseen. Koiraa, jolla on krooninen tai koiran elämää häiritsevä tai lääkehoitoa vaativa eosinofiilinen granulooma, ei suositella käytettäväksi jalostukseen.

Kompleksissa on kolme erilaista taudinaietta: eosinofiilinen plakki, eosinofiilinen granulooma ja eosinofiilinen haavauma.

- Plakki on ihottumamuutos, joka kutisee voimakkaasti ja sijaitsee yleensä vatsassa tai kupeella.

- Granuloomat ovat ihopaukuroita, jotka sijaitsevat yleensä jonossa reiden takaosassa (myös kuono, huulet, korvanlehdet ja tassut mahdollisia paikkoja).
- Haavauma on tarkkarajainen ja sijaitsee yleensä ylähuulella tai kitalaessa.

Syyt kompleksiin ovat hyvin moninaiset. Yleinen aiheuttaja on kirppuallergia (USA:ssa), myös muut allergiat voivat altistaa tälle kompleksille (ruoka-aine, atopia). Osaan tapauksista ei löydy mitään selitettävää syytä. Eosinofiilinen granulooma- kompleksi on oire, ei itsenäinen sairaus. (Mar Vista Animal Medical Center).

Pumeilla on todettu useimmiten olevan ns. eosinofiilinen haavauma, joka on tarkkarajainen ja sijaitsee yleensä kitalaessa/nielussa. Useiden pumin omistajien kokemusten perusteella kortisonitablettihoidoista ei ole ollut aina toivottua apua. Jossain tapauksessa koira on saattanut saada tästä hoidosta sivuoireita, jotka ovat olleet jopa EOG:ta vakavampia. Tästä johtuen useimmat EOG-oireita potevien pumien omistajat kartoittavat kortisonihoitojen sijasta syitä, jotka ovat saattaneet laukaista EOG:n. Erilaisista rasvahappokuureista, vitamiineista ja ruokavalion vaihdoksesta sekä sterilaatiosta on ollut joillekin pumeille apua.

Patellaluxsaatio

Patellaluxsaatio on perinnöllinen vika, jossa polvilumpio siirtyy normaalista paikaltaan reisiluun nivelnastojen välistä polven etupuolelle. Oireet ilmenevät nuorella koiralla siten, että se vetää ajoittain jalkaansa ylös, koska polvilumpio siirtyy paikaltaan ja lukitsee polven. Vika on tavallisin pienikokoisilla koirilla. (Wikström). Pumien kohdalla on tärkeä huomioida, että polvilumpioluxsaatiotutkimus ei kerro koiran riskistä sairastua polvien ristisideongelmaan, vaikka molemmat vaivat ovat yleisiä koirilla, joilla on niin sanotut suorat takajalat, eli takajalkojen puutteellinen kulmautuminen.

Polvilumpioluxsaatio	0/ Normaali	1	2	3	4	Operoitu	Yhteensä
2012	13	1	1	-	-	-	15
2013	11	-	-	-	-	-	11
2014	19	-	-	-	-	-	19
2105	30	2	-	-	-	-	32
2016	8	-	-	-	-	-	8
2017	22	1	-	-	-	-	23
2018	9	1	-	-	-	-	10
2019	18	-	-	-	-	1	19
2020	22	-	1	-	-	-	23
2021	17	2	-	-	-	-	19
Yhteensä (% tutkituista)	169 (94,5%)	7 (4%)	2 (1%)	-	-	1 (0,5%)	179

Taulukko 25. Pumien polvilumpioluxsaatio (patellaluxsaatio) tilastot tutkimusvuosilta 2012-2021. Lähde SKL:n Koiranet, helmikuu 2022.

Addisonin tauti

Addisonin tauti on lisämunuaiskuoren vajaatoiminta. Lisämunuaiskuoren vajaatoiminta voi johtua lisämunuaisesta itsestään, tai sitä säätelevistä aivolisäkkeestä tai hypotalamuksesta. Kun häiriö on lisämunuaisessa, on kyseessä Addisonin tauti. Addisonin tauti on tutkimuksissa todettu perinnölliseksi. Myös ihmisillä esiintyy perinnöllistä Addisonin tautia.

Addisonin tauti on usein niin sanottu autoimmuunitauti. Autoimmuunitaudissa elimistö käynnistää vasta-ainemuodostuksen omia kudoksiaan kohtaan. Addisonin taudissa elimistö tunnistaa joitakin lisämunuaisen rakenteita vieraaksi kudokseksi, jota immuunipuolustus sitten alkaa tuhota. Lisämunuaisen kuorikerros on

taudin oireiden alkaessa tuhoutunut noin 90-prosenttisesti. Addisonin tauti voidaan saada aikaan myös Cushingin taudin hoidossa, jolloin lisämunuaiset tuhoetaan solumyrkkyllä (ns. iatrogeeninen Addison). Addisonin tautia sairastaa muutama pumi.

Cushingin tauti

Cushingin tauti syntyy lisämunuaisen kuoriosan liiallisesta kortisonin erityksestä tai kortisonihoidosta. Siihen sairastuvat yleensä vain keski-ikäiset ja vanhat koirat, joilla ilmenee vartaloalueen symmetrinen karvattomuus ja ohut tummentunut iho. Tyypillisiä ovat myös ihon mustapäät ja kalkkeumat. Koira juo runsaasti ja sen ruokahalu kasvaa. Vatsalihasten heikentyminen näkyy myös vatsan pullistumisena. Diagnoosi varmistetaan verikokein. Lääkintä on suun kautta annettava lisämunuaisen kuorikerrosta tuhoava lääke tai kirurginen hoito. (Paatsama).

Kilpirauhasen vajaatoiminta

Kilpirauhasen vajaatoiminta (hypotyreosi) johtuu liian alhaisesta kiertävien kilpirauhashormonien määrästä. Kilpirauhasen vajaatoiminta on koiran yleisin sisäerityssairaus. Sairauden esiintyvyys on keskimäärin 0,2 – 0,4 % kaikista koirista, mutta joissakin roduissa esiintyminen on huomattavasti yleisempää. Kilpirauhasen vajaatoiminnan taustalla on tavallisimmin immunologinen kilpirauhasen tulehdusreaktio, lymfosytaarinen tyreoidiitti. Kilpirauhasen vajaatoiminta on autoimmuunisairaus, jolla on geneettistä taustaa. Kilpirauhasen vajaatoimintaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen.

Kilpirauhasen vajaatoimintaa poteva koira on tyypillisesti kooltaan keskikokoinen tai suuri ja iältään keski-ikäinen (4-11 -vuotias). Kliiniset oireet kehittyvät, kun noin 75 % kilpirauhashudoksesta on tuhoutunut, joten sairaus on voinut olla olemassa kuukausia tai vuosia ennen oireiden puhkeamista. Riskiroitujen yksilöt voivat sairastua muita nuorempina, mutta vajaatoiminta on harvinainen alle kahden vuoden ikäisillä koirilla.

Kilpirauhashormonia tarvitaan kaikkialla elimistössä aineenvaihdunnan ylläpitämiseen. Siksi vajaatoiminnan oireet ovat moninaiset. Aineenvaihdunnan hidastumiseen liittyvät oireet, kuten uneliaisuus, lihavuus ja liikunnan siedon aleneminen, ovat yleisimmät. Lähes yhtä paljon esiintyy iho-oireita, kuten karvapeitteen ohenemista, kaljuutta ja huonokuntoisuutta sekä ihon tummumista, seborreaa ja pinnallisia ihotulehduksia. Edellä mainittuja harvemmin esiintyy hermostollisia, silmiin, sydämen toimintaan, käyttäytymiseen, lisääntymiseen tai ruuansulatuskanavan toimintaan liittyviä oireita.

Kilpirauhasen toiminnan mittaamiseen on käytössä useita eri testejä, joista tavallisimmin käytetään T4 ja TSH määrittämiä. Jos tulos on ristiriitainen, uusintatutkimus suoritetaan 4-8 viikon kuluttua tai määritetään vapaa-T4 pitoisuus. Lymfosytäärästä tyreoidiittia epäiltäessä voidaan mitata tyreoglobuliinivasta-aineiden määrä (TGA). Negatiivinen tulos ei kuitenkaan sulje pois autoimmuunityypin sairautta. Hoitona käytetään elinikäistä levotyrokseenikorvaushoitoa. (ELL Nina Menna).

Legg-Perthes

Muutamalla pumilla on diagnosoitu Legg-Calve-Perthes- lonkkanivelen sairaudeksi, joka on reisiluunpään kuolio. Legg-Perthesin tauti tunnetaan myös nimillä Legg-Calve-Perthes ja reisiluun pään avaskulaarinen tai aseptinen kuolio. Koirilla suurin osa tapauksista on toispuoleisia ja sairautta tavataan etenkin monilla terrieri- ja kääpiökoiraroduilla, mutta myös muilla pienillä roduilla. Tautia esiintyy yhtä paljon uroksilla ja nartuilla. Taudin syy on tuntematon, mutta muutokset johtuvat reisiluun pään verenkierron häiriöstä, joka johtaa luun kuolioitumiseen. Legg-Perthesin tauti on perinnöllinen ja sen on epäilty periytyvän autosomaalisesti väistyvästi ainakin manchesterinterriereillä, yorkshirenterriereillä, kääpiöwillakoirilla, kääpiöpinsereillä ja mopseilla.

Oireet alkavat 4-11 kuukauden iässä takajalan ontumana. Ontuminen on aluksi lievää ja pahenee vähitellen. Joskus ontuminen havaitaan äkillisesti tapaturman yhteydessä. Koira aristaa lonkkanivelen taivutusta ja nivelen liikerata on rajoittunut. Jos ontuminen on jatkunut pidempään, jalassa on havaittavissa sen käyttämättömyydestä johtuva lihaskato. Molemminpuolisessa taudissa ontuminen voi olla vaihtelevaa tai jatkuvasti pahempaa toisessa jalassa. Diagnoosi voidaan varmistaa röntgenkuvauksen avulla. Oireiden alkaessa röntgenmuutokset ovat jo näkyvissä, mutta ne voivat olla vähäisiä ja muutosten näkymisen edellytyksenä on hyvälaatuiset röntgenkuvat. Röntgenlöydöksiä ovat reisiluun päässä olevat röntgenharvat pesäkkeet, lyhentynyt ja paksuuntunut reisiluun kaula, litistynyt ja epätasainen reisiluun pää ja leventynyt nivelrako. Legg-Perthesin taudin hoito on kirurginen. Leikkauksessa reisiluun pää ja kaula poistetaan. Leikkauksen jälkeinen kuntoutus on tärkeää, jotta koira alkaa käyttää jalkaansa kunnolla ja heikentyneitä lihaksia saadaan vahvistettua. Ennuste on yleensä erinomainen. Hoitamattomaan niveleen kehittyy nivelrikko ja koira jää ontuvaksi. Legg-Perthesin tautiin sairastunutta koira ei saa käyttää jalostukseen. (ELL Anu Lappalainen).

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytymiseen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen, että aiheuttajina ovat eri geenit. Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta myös ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä. Suomessa kyynärnivelen kuvien arviointi perustuu pääasiassa nivelrikon merkkeihin, mutta myös muut kasvuhäiriöön viittaavat röntgenlöydökset huomioidaan.

Kyynärnivelen merkitys koiran terveydelle on suuri aktiivisen harrastuskoiran kohdalla. Koiran kehon painosta on aina suurin osa (60 %) rungon etuosalla rodusta riippumatta ja vaikutus korostuu esimerkiksi hyppyjen alastulossa. Nivelrikko kyynärnivelessä invalidisoi koira yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko. Vuosina 2012 – 2021 kuvatuista pumeista suurimmalla osalla eli 86 prosentilla on terveet kyynärnivelet, ja vaikeimpia asteita eli 2 ja 3 esiintyy vain 2 prosentilla kuvatuista.

Kyynärnivelet	0/ Normaali	1	2	3	Yhteensä
2012	24	1	1	-	26
2013	20	4	-	-	24
2014	13	5	1	-	19
2015	29	1	2	-	32
2016	16	1	-	-	17
2017	28	3	-	-	31
2018	18	2	-	1	21
2019	15	5	-	-	20
2020	19	2	-	-	21
2021	16	3	-	-	19
Yhteensä (% kuvatuista)	199 (86%)	27 (12%)	4 (1,5%)	1 (0,5%)	231

Taulukko 26. Pumien kyynärnivelet tilastoina tutkimusvuosilta 2012-2021. Lähde SKL:n Koiranet, helmikuu 2022.

Pumeilla on lisäksi esiintynyt epilepsiaa, karvatupen kehityshäiriötä ja selkänikaman sakralisaatiota (välimuotoinen lanne-ristinikama) useita tapauksia.

Pumeilla esiintyy myös jonkin verran hammaspuutoksia ja virheellisiä purentoja, kivesvikaisuutta ja häntämutkaa.

Kaikille jalostukseen käytettävillä yksilöillä lonkkanivelkuvauksen ja silmäpeilauksen ohella suositellaan polvien tutkimista ja kyynärnivelten sekä selän kuvaamista.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Pumien kuolinsyytä on rekisteröity koiranettiin melko vähän. Pumi on tunnettu pitkäikäisenä rotuna ja vanhimmat yksilöt elävät jopa 16-18 vuotta. Johtuen pumin vilkkaasta ja temperamenttisesta luonteesta on nuoren koiran yleisin kuolinsyy ollut yleensä tapaturmainen ja syynä useimmiten silloin liikennevahinko. Pumeista 4,5 % on lopetettu käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi, jossa keski-ikä on 5 vuotta 3 kuukautta ja luusto- tai nivelsairauksien vuoksi lopetettujen osuus ilmoitetuista on 6,2 %, mutta keski-ikä on kuitenkin lähes 10 vuotta. Yleisimmän kuolinsyy, kasvainsairaudet tai syöpä, osuus on korkea lähes 17 % esiintyvyydellään. Kasvainsairaudet tai syöpä ovat tilaston mukaan vanhuusiän sairauksia. Rodun vanhuuden vuoksi menehtyneiden keski-ikä kaikista ilmoitetuista on korkea, 14 vuotta 3 kuukautta ja keskimääräinen kuolinikä 11 vuotta 1 kk.

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	11 vuotta 3 kuukautta	1
Hermostollinen sairaus	10 vuotta 1 kuukautta	4
Iho- ja korvasairaudet	3 vuotta 1 kuukautta	1
Immunologinen sairaus	7 vuotta 5 kuukautta	7
Kadonnut	8 vuotta 9 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	12 vuotta 3 kuukautta	60
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	10 vuotta 10 kuukautta	12
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	11 vuotta 8 kuukautta	17
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	5 vuotta 3 kuukautta	16
Luusto- ja nivelsairaus	9 vuotta 11 kuukautta	22
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	7 vuotta 11 kuukautta	7
Muu sairaus, jota ei ole listalla	9 vuotta 0 kuukautta	19
Pennun synnynnäinen vika tai epämuodostuma	0 vuotta 4 kuukautta	1
Selkäsairaus	9 vuotta 11 kuukautta	5
Silmäsairaus	9 vuotta 4 kuukautta	4
Sisäeritysrauhasten sairaus	11 vuotta 10 kuukautta	1
Sydänsairaus	11 vuotta 3 kuukautta	8
Tapaturma tai liikennevahinko	6 vuotta 6 kuukautta	13
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	14 vuotta 3 kuukautta	75
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	11 vuotta 3 kuukautta	6
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	10 vuotta 9 kuukautta	74
Kaikki yhteensä	11 vuotta 1 kuukautta	354

Taulukko 27. Pumin kuolinsyytilasto

Lähde: SKL jalostustietojärjestelmä 2.8.2022

4.3.4 Lisääntyminen

Alla olevasta tilastosta saadaan selville, että pentueiden keskipaino on 5,4 pentua. Pumeilla on kuitenkin syntynyt kymmenenkin pennun pentueita.

Vuosi	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	Ka
Pentuekoko	5,2	5,3	4,4	5,1	5,2	7,7	5,7	5,8	4,7	5,1	5,4

Taulukko 28. Pumien pentueiden keskipainot syntymävuosittain vv. 2012 - 2021

Lähde: SKL:n Koiranet helmikuu 2022.

Pumin pentujen syntymäpaino liikkuu noin 220 gramman ja 320 gramman välillä. Pennut syntyvät useimmiten luonnollisesti ja pentukuolemista ei ole tarkkaa tietoa. Puminartut hoitavat synnytyksen itsenäisesti ja tarvitsevat vain vähän apua ja pentujen hoitokin sujuu niiltä yleensä hyvin ja itsenäisesti. Nartut tulevat pääosin normaalisti kantaviksi, mutta yksittäisiä onnistuneesta astutuksesta huolimatta tyhjäksi jäämisiä esiintyy. Useimmiten sama narttu tiinehtyy jatkossa normaalisti. Uroksilla esiintyy jonkin verran haluttomuutta tai kyvyttömyyttä nartun normaaliin astumiseen. Syytä tähän ei ole sen suuremmin etsitty, koska ongelma ei ole ollut niin merkittävä.

Satunnaisesti on syntynyt pentuja, joilla on synnynnäinen häntämutka. Muita epämuodostumia, kuten erilaisia aukileita, on joskus esiintynyt, mutta niitä ei ole sen tarkemmin rekisteröity.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Pumi on rakenteeltaan liioittelematon ja sillä ei ole sellaisia anatomisia piirteitä, jotka altistaisivat sairauksille tai lisääntymisongelmille.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmat pumien terveydessä ovat:

Autoimmuunisairaudet ja niiden mahdollinen lisääntyminen.

Eosinofiilinen granulooma, jonka esiintymistä tulee edelleen seurata.

Polvi- ja kynärongelmat. Tietoa niiden yleisyydestä tulee kerätä.

Silmäsairaudet, silmäpeilaus on sisällytetty PEVISAan ja silmien tilannetta tulee seurata.

Lisääntymisen ongelmat:

Pumeilla ei ole esiintynyt erityisiä ongelmia lisääntymisessä, joillain uroksilla on tosin ollut haluttomuutta astua.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

KÄYTTÖTARKOITUS: Terrierityyppinen paimenkoira, joka soveltuu myös suurten eläinten paimentamiseen. Hajuaisti on hyvin kehittynyt. Osoittautunut erinomaiseksi petoeläinten ja jyräjien torjunnassa. Mainio kotikoira, sopii hyvin sisätiloihin. Tarvitsee paljon liikuntaa. Erinomainen seura- ja harrastuskoira.

LYHYT HISTORIAOSUUS: Rotu sai alkunsa 1600 - 1700-luvun Unkarissa, kun alkukantainen puli risteytettiin maahantuotujen saksalaisten ja ranskalaisten pystykorvaisten, terrierityyppisten koirien kanssa. Rotu tunnustettiin virallisesti 1900-luvun alussa.

YLEISVAIKUTELMA: Keskipokoinen ja leikkisä terrierityyppinen paimenkoira. Terrierimäisyys näkyy selvimmän päässä. Kuono-osa on pitkänomainen ja pystyjen korvien ylin kolmannes taittuu eteenpäin. Rakenne on neliömäinen. Pumi on jatkuvasti tarkkaavainen ja siksi kaulan asento on keskimääräistä

korkeampi. Keskipitkä ja laineikas karvapeite muodostaa kiharoita. Sen väri voi vaihdella, mutta sen tulee aina olla yksivärinen.

TÄRKEITÄ MITTASUHTEITA: Rungon pituus on sama kuin säkäkorkeus; rintakehän syvyys on hieman alle puolet säkäkorkeudesta; kuonon pituus on hieman alle puolet pään koko pituudesta; kaula on yhtä pitkä kuin pää ja 45 % säkäkorkeudesta.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Varsin eloisa paimenkoira, jolla on uupumaton temperamentti. Se on erittäin rohkea, silti hieman varautunut vieraita kohtaan. Järkevän käytöksensä, eloisuutensa ja ilmeikkyytensä ansiosta pumi herättää huomiota aina ja kaikkialla. Se on melko äänekäs. Koko olemus ilmentää toimintahalua; vilkkautensa ja toimeliaisuutensa vuoksi koira on tuskin koskaan paikallaan. Pumi on aina aktiivinen ja valmiina toimintaan. Arka tai flegmaattinen käytös ei ole rodunomaista.

PÄÄ: Suhteellisen pitkä ja kapea. Pitkänomainen kuono-osa antaa leimansa pään muodolle.

KALLO-OSA: Päälaki on suhteellisen leveä ja kaareva. Pitkä otsa on vain hieman kaareva ja sivulta katsottuna tasainen. Kulmakaaret ovat kohtuullisen kehittyneet.

OTSAPENGER: Tuskin havaittava; otsaluusta alkava, kulmakaarien välistä kuonon selkään ulottuva linja on lähes suora.

KIRSU: Kapea, tylppäkärkinen ja kaikilla värimuunnoksilla aina musta.

KUONO-OSA: Kuononselkä on suora. Pitkähkö kuono on kirsua kohti kapeneva, ei suippo.

HUULET: Tiiviisti purennan myötäiset ja tummapigmenttiset.

LEUAT / HAMPAAT / PURENTA: Leuat ovat vahvat. Hampaat ovat vahvat, hyvin kehittyneet ja valkoiset. Säännöllinen ja täydellinen hammaskaavion mukainen leikkaava purenta

POSKET: Hyvin lihaksikkaat.

SILMÄT: Kohtalaisen kaukana toisistaan, hieman vinoasentoiset, keskikokoiset, soikeat ja tummanruskeat. Ilme on eloisa ja älykäs. Silmäluomet ovat tiiviit ja hyvin pigmentoituneet.

KORVAT: Pystyt ja ylös kiinnittyneet; korvan ylin kolmannes taipuu eteenpäin. Keskikokoiset ja keskenään samanlaiset korvat ovat ylösalaisin käännetyn V:n muotoiset ja ilmeikkäästi liikkuvat.

KAULA: Keskipitkä, vain hieman kaareva, hyvin lihaksikas ja muodostaa 50 - 55°:n kulman vaakatasoon nähden. Kaulanahka on tiivis, kuiva ja poimuton.

RUNKO: Lihakset ovat hyvin kehittyneet, kuivat, erityisen kiinteät ja lujat. Pumi on rotuna erittäin tiivisrakenteinen ja ulkonäöltään tasapainoinen.

YLÄLINJA: Suora.

SÄKÄ: Selväpiirteinen, pitkä ja takaosaa kohti laskeva.

SELKÄ: Lyhyt, suora ja kiinteä.

LANNE: Lyhyt, kiinteä ja suora.

LANTIO: Lyhyt, keskileveä ja hieman viisto.

RINTAKEHÄ: Eturinta on suora ja melko syvä, ei leveä. Kyljet ovat hieman kaarevat, pikemminkin litteät. Rintakehä on syvä, pitkä ja kyynärpäihin ulottuva.

ALALINJA JA VATSA: Vatsa on kiinteä ja takaosaa kohti nouseva.

HÄNTÄ: Ylöskiinnittynyt häntä kaartuu avoimena renkaana lantion yläpuolelle. Karva on hännän alapuolella 7 - 12 cm pitkä, karheaa ja avonaista, aluskarvaa on vähän. Synnynnäinen töpö tai typistetty häntä eivät ole hyväksyttäviä.

RAAJAT

ETURAAJAT

YLEISVAIKUTELMA: Eturaajat tukevat runkoa kuten pilarit. Ne ovat pystysuorat ja yhdensuuntaiset, eivät liian kaukana toisistaan.

LAVAT: Lapaluut ovat pitkät, hieman pystyt ja noin 55°:n kulmassa vaakatasoon nähden. Lapaluun kärki on suoraan rintakehän syvimmän kohdan yläpuolella.

OLKAVARRET: Lyhyet ja hyvin lihaksikkaat. Lapaluu ja olkavarsi muodostavat 100 - 110°:n kulman.

KYYNÄRPÄÄT: Tiiviisti rungonmyötäiset.

KYYNÄRVARRET: Pitkät ja kuivat.

VÄLIKÄMMENET: Pystyt.

KÄPÄLÄT: Pyöreät ns. kissankäpälät; varpaat ovat tiiviisti yhdessä. Päkiät ovat kimmoiset. Kynnet ovat vahvat ja mustat tai liuskeenharmaat.

TAKARAAJAT

YLEISVAIKUTELMA: Takaraajat ovat hyvin vahvat. Sivulta katsottuna ne asettuvat hieman takaosan taakse. Takaa katsottuna ne ovat yhdensuuntaiset, suorat, eivät liian lähellä eivätkä liian kaukana toisistaan.

REIDET: Lihaksikkaat, pitkät ja taaksepäin viistot.

POLVET: Samalla korkeudella kuin kyynärpäät.

SÄÄRET: Pitkät ja kuivat

KINTEREET: Kuivat ja selväpiirteiset.

VÄLIJALAT: Lyhyet ja pystyt.

KÄPÄLÄT: Kuten etukäpälät. Kannukset eivät ole toivottavat.

LIIKKEET: Varsin eloiset ja innokkaat. Askel on lyhyt, energinen, tehokas ja tasapainoinen. Ryhti on itsevarma ja ylväs. Ravi on kevyttä ja tasapainoista; koira astuu takaraajansa täsmälleen eturaajojensa jälkiin.

NAHKA: Poimuton ja voimakaspigmenttinen. Paljaat iho-alueet ovat mustat tai liuskeenharmaat.

KARVAPEITE

KARVA: Laineikasta ja kihartuvaa, ei koskaan sileää eikä nyörimäistä. Karva on keskimäärin 4 - 7 cm pitkää, joustavaa, pörröistä ja tiheää. Karvapeite muodostuu vahvasta, ei liian runsaasta, karkeasta peitinkarvasta ja pehmeästä aluskarvasta. Keskipitkät, tiheät ja karkeat suojakarvat korvissa kasvavat ylöspäin. Silmät ja kuono-osa eivät ole pitkän karvan peittämät. Karvapeite saadaan toivotunlaiseksi käsin trimmaamalla. Pienehköt korjaukset päähän ja raajoihin voidaan tehdä saksilla. Koko karvapeitteen leikkaaminen saksilla ei kuitenkaan ole toivottavaa.

VÄRI: Harmaan eri sävyt (vastasyntyneen väri on yleensä musta, joka harmaantuu ajan myötä); musta; kellanruskea, jonka perusvärit ovat punainen, keltainen ja kermanväriäinen (häivähdys mustaa tai harmaata ja selvästi erottuva maski ovat toivottavat); valkoinen.

Halkaisijaltaan alle 3 cm:n kokoinen valkoinen rintamerkki ja/tai valkoinen viiru varpaissa ei ole virhe. Karvapeitteen tulee aina olla selvä- ja yksivärinen.

KOKO JA PAINO

SÄKÄKORKEUS: Urokset 41 - 47 cm, ihannekorkeus 43 - 45 cm; nartut 38 - 44 cm; ihannekorkeus 40 - 42 cm.

PAINO: Urokset 10 - 15 kg, ihannepaino 12 - 13 kg; nartut 8 - 13 kg; ihannepaino 10 - 11 kg.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellämainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET: Vihaisuus ja sairaalloiset piirteet; pyöreä, pulimainen pää; kuono-osa alle 40 % pään koko pituudesta; voimakkaasti korostunut otsapenger; yhden tai useamman etuhampaan, kulmahampaan, välihampaan P2 - 4 tai poskihampaan M1 - 2 puuttuminen, useamman kuin kahden P1:n puuttuminen, (M3:ia ei oteta huomioon); ylä-, ala- tai ristipurenta; täysin pystyt, tyvestä lähtien riippuvat tai eriasentoiset korvat; lyhyt ja sileä tai pitkä, voimakkaasti huopaantunut, harottava tai eloton karva; suklaanruskea tai monivärinen karvapeite sekä kaikenlaiset selvästi erottuvat merkit (esim. tan-merkit, mantteli jne.); rotumääritelmän sallimista mitoista, poikkeava säkäkorkeus.

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Pumin nykyinen ulkomuoto vastaa melko hyvin rotumääritelmää. Koira karvojen alla on hyvin samannäköinen. Turkin leikkauksella saadaan pumit näyttämään keskenään hyvinkin erilaisilta. Rotumääritelmässä sanotaan, että *Silmät ja kuono-osa eivät ole pitkän karvan peittämät. Karvapeite saadaan toivotunlaiseksi käsin trimmaamalla. Pienehköt korjaukset päähän ja raajoihin voidaan tehdä saksilla. Koko karvapeitteen leikkaaminen saksilla ei kuitenkaan ole toivottavaa.* Tämän hetken tuomarilinja vaatii siistiksi linjattuja ääriviivoja, mutta turkin pituuteen tulee kiinnittää huomiota. Liian lyhyessä turkissa ei turkin laatu tule oikein esille. Vaikka silmät ja kuono-osa eivät ole pitkän karvan peitossa rotumääritelmän mukaan, näkee pumeilla terrierimäistä kuonon muotoilua runsailla kuonokarvoilla.

Pumin koko ei ole vakiintunut ja kokoja esiintyy liian pienestä liian suureen ja kaikkea siltä väliltä. Ensimmäisessä rotumääritelmässä oli eri koot nartuille ja uroksille ja silloin uroksen ihannekoko oli 45-50 cm ja narttujen ihannekoko 5 cm pienempi, sitten seurasi kausi jolloin nartuille ja uroksille ei ollut eri kokoluokkia ja kaikkien koko oli välillä 35-44 cm. Nykyinen koko rajaa taas omat koot uroksille ja nartuille ja narttujen alarajaa on nostettu (nykyään 38 cm) ja urosten ylärajaa nostettu (nykyään 47 cm).

Pumien korvat olivat vanhassa rotumääritelmässä kärjistään eteen tai sivulle taittuvat ja nykyinen rotumääritelmä sallii vain eteenpäin taittuvat. Korvien asentoja löytyy kuitenkin edelleen hyvinkin erilaisia. Pumien häntien asennot vaihtelevat hyvinkin paljon. Häntä voi olla melkein suorasta pulimaiseen kippuraan. Pumin häntä tulisi kuitenkin aina voida avata suoraksi.

Pumeja löytyy neljää eri värimuunnosta; musta, harmaa (erisävyisinä), fako (kellanruskea, joko maskilla tai ilman) ja valkoinen. Pumeilta vaaditaan aina täysi pigmentti ja fakojen ja valkoisten ongelmana on usein puutteellinen pigmentaatio.

Pumin rotumääritelmä ei vaadi koiralta piirteitä, jotka altistaisivat sen hyvinvoinnin. On kuitenkin huomioitava, että rotumääritelmän alas laskevaa säkää ei saisi liikaa korostaa ja jalostuksella ylikorostaa.

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Seuraavassa taulukossa on tilasto pumien näyttelykäynneistä. Näyttelyissä käyneiden yksilöiden lukumäärässä ovat mukana myös pennut sekä vakituisesti ulkomailla asuvat koirat. Viimeisen kymmenen vuoden aikaan Erinomaisen (ERI) arvosanan osuus on vaihdellut vuosittain 73-86 prosentin osuudella kaikista arvostanoista. Arvosteluissa löytyy koiria, jotka ovat saaneet arvostelussa Hylätty (HYL) esimerkiksi koon takia, mutta ovat sen lisäksi saaneet useammassa näyttelyssä myös hyväksytyn arvosanan. Hylätyn saaneista 18 koirasta oli kymmen palkittu vähintään sertin arvoisesti. Yksi koirista oli saanut hylätyn kivespuutteen vuoksi. Näyttelykäynnit laskivat vuosina 2020 ja 2021 merkittävästi COVID-19 epidemian aikana, jolloin suuri osa näyttelyistä jouduttiin perumaan. Ilman tätä tilastomuutosta ovat näyttelykäynnit kuitenkin olleet pidemmän aikaa vähenemässä.

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Rekisteröinnit	55	70	46	56	32	54	70	74	69	82
Yksilöt	68	64	109	111	131	145	119	151	147	125
ERI	158	60	196	190	240	257	262	320	310	309
EH	39	9	35	31	42	67	44	62	73	64
H	15	1	7	3	13	5	6	10	11	7
T					1	1	1	3	2	2
EVA	1		1	1	2	2	2	1	1	2
HYL	3		1	2	2	3		2	2	4
Tulokset yhteensä	216	70	240	227	300	335	315	398	399	388

Taulukko 29. Pumeille näyttelyissä annetut laatuarvosanat 2012–2021. Yksilöissä mukana myös pennut ja ulkomaiset koirat. Lähde SKL Koiranet, helmikuu 2022.

Pumien yleisin saavuttama arvosana on erinomainen (ERI) ja sen osuus 80 prosenttia viimeisen kymmenen vuoden aikana annetuista laatuarvosanoista. Erittäin hyvä (EH) arvosanan osuus on 16 prosenttia. Muutosta viimeisen viiden vuoden aikana ei ole Erinomaisen (80%) arvosanan osalta, mutta Erittäin hyvän saaneiden osuus on laskenut (15%) ja toisaalta laatuarvosana Hyvän (H) osuus noussut prosentilla. Muutos on kuitenkin vain prosentin luokkaa, joten muutoksesta ei voi päätellä vielä suuria. Osallistujamäärät ovat kuitenkin vähentyneet ja tulokset jakautuvat yhä pienemmän koiramäärän kesken.

Arvosanajakaumasta voidaan kuitenkin edelleen päätellä, että pumien taso Suomessa on ulkomuodollisesti korkea.

Jalostustarkastuksissa pumeja on esitetty yksittäisiä kappaleita. Jalostustarkastusten perusteella ei pumeista voida esittää näin ollen mitään erityisiä tilastoja. Ne koirat, jotka ovat jalostustarkastuksiin osallistuneet, ovat yleensä hyväksytty jalostukseen joko suoraan tai määrätyn varauksin esim. turkin laadun tai korvien asennon suhteen.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Paimenkoiramaisuuden pitää näkyä pumin olemuksessa. Pumi pystyy liikkumaan vaivatta ja nopeasti. Pumin liike on ketterää ja kevyttä. Pumi on lihaksikas ja melko kuiva ja sen vatsa on ylösvetäytynyt.

Riittävän kevyt rakenne mahdollistaa nopeat liikkeet ja pumi pyörähtääkin menosuuntaansa kevyesti ja ketterästi. Liian raskas rakenne ja tynnyrivartalo eivät ole pumille tyypillisiä. Liian hento ja kevyt rakenne ei taas ole paimen- ja työkoiralle ideaali. Pumin olemuksen tulee olla tarkkaavainen ja sen kaulan asento on keskimääräistä korkeampi. Pumi on kooltaan keskikokoinen ja sen rakenne on neliömäinen.

Pumin turkin tulee olla riittävän karkeaa ja sen pitää koostua karkeasta peitinkarvasta ja pehmeästä pohjakarvasta sopivassa suhteessa (puolet ja puolet). Liian pehmeä karva ei ole säänkestävää ja takkuuntuu helposti. Liian karkea turkki taas ei suojaa koiraa riittävästi sään vaihteluilta.

Jalostuksessa on tärkeää säilyttää pumille ominainen kepeä liikkuminen ja terve rakenne, pumin askel on lyhyt, energinen ja tehokas. Pumi on säilyttänyt hyvin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen soveltuvan rakenteensa ja ulkomuotonsa ja sitä tulee edelleen vaalia tulevaisuuden jalostustyössä.

4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Pumin koko on yksi jalostuksen ongelmia, samassa pentueessakin syntyy hyvinkin erikokoisia yksilöitä. Saman pentueen pienin narttu saattaa olla noin 8 kg:n painoinen ja suurin uros jopa 20 kg. Geenipohjan kapeus ei

kuitenkaan anna rodulla kovinkaan suurta mahdollisuutta valita jalostusyksilöitä pelkän koon perusteella, vaan terveys ja luonne menevät koon, samoin kuin minkä tahansa yksittäisen ulkonäöllisen seikan, ohi.

Pumeilla esiintyy paljon erilaisia turkin muotoja, karkeasta ja niukasta ylipohmeään ja ylipohmeeseen karvoitukseen. Jalostuksessa tulee mahdollisuuksien mukaan välttää yhdistämisestä kahden saman ongelman yksilöä toisiinsa.

Korvien asennot pumeilla ovat hyvinkin erilaisia, samoin häntien.

Varsinkin vaaleilla koirilla esiintyy paljon pigmentinpuutoksia.

Pumeilla esiintyy jonkin verran hammaspuutoksia ja purentavirheitä

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaoloaika

Edellinen JTO oli voimassa 2018-2022

Pumin ensimmäisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaoloaika

Ensimmäinen JTO oli voimassa 2006-2011

Edellisissä jalostuksen tavoiteohjelmissa on tärkeimpinä tavoitteina ollut jalostuspohjan laajentaminen, rodun terveyden säilyttäminen, rodun säilyminen hyväluonteisena ja rodun käyttöominaisuuksien säilyminen.

Jalostuspohjaa on vuosien varrella saatu laajenemaan ja jalostusyhdistelmien sukusiitosasteet ovat pääosin pysyneet alle kolmen prosentin. Jalostuspohja kaipaa edelleen kipeästi laajentamista, mutta laajentaminen ei aina ole helppoa pumin maailmanlaajuisen populaation ollessa rajallinen.

Rotu on säilynyt melko terveenä, mutta uusia sairauksia on diagnosoitu jonkin verran. Pumeilla on mm. löydetty yksittäisiä tapauksia Cushingin tautia ja Addisonin tautia. Eosinofiilistä granuloomaa esiintyy edelleen. Autoimmuunisairaudet ovatkin yksi tulevaisuuteen haasteista rodullamme. Aiemmissa jalostuksen tavoiteohjelmissa oli silmäpeilaussuositus, ja koska silmätutkimuksissa on löytynyt jonkin verran sairauksia, on päätetty pitää silmäpeilauspakko PEVISAssa lonkkakuvauspakon lisäksi. Silmäpeilaustulos on voimassa 36 kuukautta. Lonkkatilanne on pumilla aina ollut melko hyvä ja se on säilynyt ennallaan. Lisäksi kasvattajat ovat vapaaehtoisesti tutkituttaneet laajalti myös koirien kyynärpäitä, selkiä ja polvia, joka on hyvä, koska joukosta on muutamia sairaita löytynyt.

Pumin luonne on edelleen varsin heterogeeninen ja samasta pentueesta löytyy luonteita laidasta laitaan; käyttökoiramaisen kohtuullisen kovista yksilöistä pehmeämpään paimenkoiramaiseen sekä ominaisuuksiltaan vaatimattomampiin seurakoiramaisiin yksiihin. Harrastuskoiraksi nykyinen pumi sopii yhä mainiosti. Pumeilla harrastetaan mm. agilityä, TOKOa ja paimennusta. Luonnetesteihin osallistuu vuosittain pumeja ja rotujärjestö pyrkii niitä nykyään myös järjestämään.

Pumien ulkomuodollinen taso on Suomessa ollut aina keskitasoa parempi. Suomalaiset pumit ovat menestyneet näyttelyissä myös ulkomailla, jopa rodun kotimaassa, hyvin. Pumeilla esiintyy kuitenkin edelleen erilaisia korvia lupasta pystykorvaan ja pumien koot vaihtelevat paljonkin, jopa yhden pentueen sisällä. Näistä vaihteluista tuskin kuitenkaan päästään kokonaan eroon.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

	Pennut			Lonkat			Silmät		
	Synt. Vuosi	Pentueet	Pentuja	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %
Uros									
NAPOS MATYAS	2008	5	22	11	0	50 %	10	0	45 %
JELLUM'S HARALD	2012	3	20	8	2	40 %	8	1	40 %
MAKTEZ OJHZAN	2010	3	18	6	0	33 %	6	0	33 %
APRÓDOMBI JELES JELLEM	2012	3	18	6	4	33 %	5	0	28 %
EBER-FORMAS EMIL	2010	2	16	8	3	50 %	4	1	25 %
ÁRKOSLIGETI KÓCOS DICSÖ	2013	2	16	1	0	6 %	1	0	6 %
CAMMS CENSATION	2012	3	15	4	3	27 %	2	0	13 %
GALLA-HEGYI OGÚR	2011	2	13	4	2	31 %	3	0	23 %
QUENTO'S MYAN-MAR BOMBER	2012	3	13	5	2	38 %	4	0	31 %
KISKÖDMÖNÖS CSÍNOM PALKÓ	2013	2	13	3	2	23 %	3	1	23 %
MARIELL DE MARQUE ODIN ISELSON	2017	2	13	0	0	0 %	0	0	0 %
NAPOS HUMBUK	2018	3	13	0	0	0 %	0	0	0 %
SCIRPASTA IAZONGO	2009	2	11	5	2	45 %	3	0	27 %
NAPOS ÓCSKÁS	2009	2	10	5	2	50 %	2	0	20 %
NAPOS ZSIVÁNY	2015	2	10	0	0	0 %	0	0	0 %
KARVAKORVAN EVERSTI	2008	2	9	4	2	44 %	2	0	22 %
KARVAKORVAN GURU	2013	2	9	1	0	11 %	1	0	11 %
FIFIKUS ÖLYV	2012	2	9	0	0	0 %	0	0	0 %
NYÍRSÉGFIA TŰSKE	2013	2	8	2	1	25 %	2	0	25 %
YLENMÄEN OBELIX	2012	2	8	5	2	62 %	4	1	50 %

Taulukko 30. 20 käytetyimmän vv 2008-2021 syntyneiden urosten jälkeläistilasto- Lähde SKL:n koiranet, helmikuu 2022

	Pennut			Lonkat			Silmät		
	Synt. vuosi	Pentueet	Pentuja	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %
Narttu									
TITOKTUDÓ ÁJTATOS MANÓ	2011	2	21	10	4	48 %	4	1	19 %
FELALLO FULU FIONA	2010	3	21	7	0	33 %	6	0	29 %
KARVAKORVAN ENTENTENTTEN	2008	2	17	9	2	53 %	9	0	53 %
QUENTO'S LOTTA SVÄRD	2017	2	15	0	0	0 %	0	0	0 %
FIFIKUS ORGONA	2008	2	15	4	1	27 %	2	0	13 %
BENNAZ' XX-XIBELH EL-GHAS	2009	3	14	4	1	29 %	4	0	29 %
JELLUM'S GIGI	2009	2	13	8	2	62 %	5	0	38 %
NAPOS CSALOGÁNY	2016	2	13	1	1	8 %	2	0	15 %
EBUGATTA FAXNI	2016	2	13	0	0	0 %	0	0	0 %
MARIELL DE MARQUE LOTHUS AV FYLGIA	2014	2	13	2	0	15 %	2	0	15 %
KASEVAN ANTAA PALAA	2014	2	12	5	2	42 %	2	0	17 %
SCIRPASTA KARAMELLA	2009	2	12	3	2	25 %	1	0	8 %
MAKTEZ LOTTA	2009	3	12	6	1	50 %	6	1	50 %
TERELÖ-TEKERGÖ JERKE	2008	3	12	2	2	17 %	2	0	17 %
FIFIKUS PACSIRTA	2009	2	11	6	3	55 %	3	0	27 %
KAFFOGÓ CSEPKE	2014	2	11	4	1	36 %	4	0	36 %
CUIDADO ROMANTIC ROZSA	2009	2	11	5	0	45 %	5	0	45 %
FIFIKUS DIGESTIVE	2015	2	10	2	1	20 %	2	0	20 %
KISKÖDMÖNÖS ANGYIKA	2010	3	9	6	2	67 %	6	0	67 %
QUENTO'S LOVE	2015	2	9	4	1	44 %	3	0	33 %

Taulukko 31. 20 käytetyimmän vv 2008-2021 syntyneiden narttujen jälkeläistilasto- Lähde SKL:n koiranet, helmikuu 2022

Käytetyimmät jalostuskoirat ovat itse olleet tasoltaan hyviä, suurin osa on ulkomuodollisesti todettu valionarvoiseksi, samoin terveystulokset ovat olleet hyviä, joukossa on muutama C-lonkkainen. Valitettavasti vain tästäkin taulukosta käy selville se, että jälkeläisiä tutkitaan aivan liian vähän. Seuraavan jalostuksen tavoiteohjelman tavoitteeksi tulisi saada nostettua terveystutkittujen jälkeläisten määrää.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Jalostuspohja: - kannan laajuus ei pienene	- Jalostussuositus: sukusiitosaste pysyy alle 3%:ssa (6 sukupolvella) - liikkakäyttöä valvotaan ja jaetaan tietoa	- Sukusiitosaste on matala, laskenut uuden jalostuksen tavoiteohjelman aikana, ollen nyt alle 2, vuonna 2021 jopa alle 1. -Uroksia on käytetty maltillisesti, yhdelläkään uroksella ei ole ylitetty suositusta -tuontikoirat
Käyttäytyminen ja luonne: - vihausuus ja arkuus vähenee	- jalostusohje: ei saa käyttää jalostukseen - kannustetaan luonnetesteihin - kerätään tietoa luonteista	-luonnetestejä on järjestetty -Pumit ry teki kotikäyttäytymiskyselyn, josta saatiin tietoa pumien käyttäytymisestä
Käyttöominaisuudet: - rotu säilyy aktiivisena työkoirana	- Rotujärjestö ja rotuyhdistys järjestänyt luonnetestejä ja paimennuskokeita	-Luonnetesteihin osallistuneiden pumien määrä kasvanut. -Paimennuskokeisiin osallistunut useita pumeja. -Pumit saivat oikeuden osallistua palveluskoirakokeisiin
Terveys: - lonkkanivelterveys säilyy vähintään nykyisellä tasolla - D-lonkkaisia ei käytetä siitokseen - rodun terveyden säilyttäminen	- PEVISA-ohjelma - jalostussuosituks - terveystilannetta seurataan aktiivisesti	- Jalostukseen käytettävät koirat terveystarkastettu ja kasvattajat ovat tutkituttaneet pääsääntöisesti myös polvet, kyynärät ja selät jalostukseen käytettäviltä koirilta
Lisääntyminen: - urosten libidon paraneminen - narttujen astutustilanteen vihausuuden väheneminen	- jalostussuositus ja jalostusneuvonnasta saatava tieto	-oikean astutusajankohdan määrittäminen -tietoa lisääntymiskäyttäytymisestä on jaettu rotuyhdistyksen lehdessä
Ulkomuoto: - paimenkoiramaisuuden säilyttäminen - häntämutkien lisääntymisen estäminen tai vähentäminen	- ulkomuototuomareiden koulutus - jalostussuositus	- ulkomuototuomarikoulutuksia on pidetty ja pyritty saamaan hyvät, liioittelemattomat mallikoirat - pumien kasvattajat noudattaneet pääsääntöisesti jalostussuosituksia

Kaikki pentueet ovat täyttäneet PEVISAn, mutta joissakin pentueessa on jäänyt JTO-suositukset täyttämättä lähinnä puutteellisten näyttelytulosten vuoksi.

PEVISAA on päätetty yhdistyksen vuosikokouksen vahvistamana jatkaa siten, että silmäpeilaus on pakollinen ja tulos on voimassa 36 kk, lonkkakuvauspakko on ennallaan.

JTO-suosituksissa on edelleen näyttelytulosvaatimuksen suhteen hyväksyttävä arvosana H, lonkkakuvaustulos jalostukseen käytettävillä koirilla ei saa olla huonompi kuin C.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Pumin alkuperäisenä käyttötarkoituksena on ollut lampaiden paimennus ja karjan kokoaminen. Se on toiminut myös vahtikoirana, joka on hävittänyt maalaistalojen pihapiirissä tehokkaasti rottia ja jysijöitä. Rotu on vuosien saatossa kehittynyt työkoirasta seurakoiramaisemmaksi, mutta rotu on kuitenkin säilyttänyt työskentelyhalunsa ja työskentelykykynsä. Nyky-yhteiskuntamme ei enää tarjoa pumille sen alkuperäistä työtä, joten sen työkoiran ominaisuuksia tulisikin hyödyntää erilaisissa koiraharrastuksissa.

Pumin suurimpana tulevaisuuden uhkana on kannan pienentyminen. Tähän kasvattajien tulisi reagoida yhtenä rintamana suunnitelmallisella jalostustyöllä ja tuontikoirien hankinnalla. Hyvien, kannan laajennukseen sopivien koirien löytäminen on vaikeaa Unkaristakin ja kannan laajentaminen on kasvattajille haasteellista.

Tavoite: Jalostuspohja ei pienene. Rotujärjestön ja rotuyhdistyksen tulee antaa informaatiota kasvattajille ja myös urosten omistajille niin yhdistelmistä kuin mahdollisista tuontimahdollisuuksista.

Käyttöominaisuudet:

Pumin rotumääritelmässä kuvataan yksityiskohtaisesti rodun ulkomuotoon ja rakenteeseen liittyviä toivottuja ominaisuuksia. Yhtä tärkeänä kuin ulkomuodollisia seikkoja pidetään rodun säilyttämistä terveenä ja luonteeltaan käyttökoirana, joka soveltuu myös seura- ja harrastuskoiraksi. Pumin tulee säilyä aktiivisena työkoirana, joka on rohkea, eloisa, oppivainen, valpas, työintoinen ja sopeutuvainen. Pumi ei saa olla arka, mutta se on usein pidättyväinen, mikä tulee erottaa arkuudesta. Pidättyväisenkin pumin tulee sallia vieraan käsittely omistajan avustuksella. Ihmistä kohtaan aggressiiviset ja pelkopurijat on jätettävä jalostuksen ulkopuolelle, samoin hermostuneet ja ääniarat yksilöt. Kahta saman luonnevirheen omaavaa koiraa ei tule yhdistää.

Tavoite: Pumin tulee säilyä terveenä ja rotumääritelmän mukaisena myös luonteeltaan. Rotujärjestö ja rotuyhdistys pyrkivät saamaan useampia koiria luonnetesteihin ja keräämään tietoa pumin luonne- ja käyttöominaisuuksista.

Terveys:

Rodun terveydentilan tulee säilyä lonkkadysplasian osalta vähintään nykyisellään. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni yksilö kuvattaisiin, käytetään sitä siitokseen tai ei. D- ja E- lonkkaisia koiria ei tulisi käyttää siitokseen. C-lonkkaista yksilöä käytettäessä olisi hyvä, että toisella osapuolella on terveet lonkat. PEVISAn mukaan siitoskäyttöön käytettävä koira on lonkkakuvattava.

Nykyinen PEVISA sisältää myös silmäpeilauspakon siitokseen käytettävillä koirilla. Silmäpeilaustulos on voimassa 36 kk.

Polvitutkimuksen, samoin kuin selkien ja kyynärniveliä kuvaamisen, suorittaminen jalostuskoirille on suositeltavaa, jotta saataisiin tietoa ja voitaisiin ennaltaehkäistä tulevia sairauksia. Pumeilla on esiintynyt jonkin verran selän muutoksia, kuten sakralisaatiota. Häntämutkia esiintyy myös jonkin verran.

Autoimmunisairauksien yleisyyttä pitää seurata aktiivisesti, pumeilla on esiintynyt yksittäistapauksia mm. Addisonin tautia ja Cushingin tautia. Kilpirauhasen vajaatoimintaa esiintyy jonkin verran ja Eosinofiilistä granuloomaa esiintyy edelleen.

Hammaspuutoksiin tulisi suhtautua vakavasti ja välttää jalostuksessa koiria, joilta puuttuu useampi kuin 1 P1. Kivesvikaa esiintyy myös jonkin verran ja tilannetta tulee seurata.

Tavoite: Terveystutkimusten kautta saatavan tiedon lisääminen. Kannustetaan myös ei jalostukseen käytettävien koirien tutkimista.

Lisääntyminen:

Yhtenä ongelmana pumin lisääntymiskäyttäytymisessä ovat olleet urokset, joilla ei ole ollut riittävää halua astua narttua. Toisaalta osa nartuista on käyttäytynyt aggressiivisesti astutustilanteessa. Näihin ominaisuuksiin tulisi kiinnittää tulevaisuudessa huomiota.

Pumin pentueet voivat olla kooltaan melko suuria, 8 tai 10 pennun pentue ei ole harvinaisuus. Pentueiden keskikoko viimeisen kymmenen vuoden aikana on ollut 5,6 pentua. Yleensä pennut ovat elinvoimaisia ja emot huolehtivat pennuistaan hyvin ja luonnostaan, todella harvoin puminarttu hyljeksii omia jälkeläisiään. Pumi myös synnyttää pennut luonnollisesti ja keisarinleikkauksiin joudutaan turvautumaan harvoin, yleensä syynä silloin on vääräasentoinen tai liian suuri pentu.

Tavoite: Käytetään jalostukseen koiria, joiden sukupuolivietti on normaali. Kerätään tietoa pumien lisääntymiskäyttäytymisestä ja annetaan tietoa kasvattajille ja urosten omistajille.

Ulkomuoto:

Paimenkoiramaisuuden tulee näkyä pumin olemuksessa. Rungon pituus on sama kuin säkäkorkeus, mutta ei yhtään sitä lyhempi. Koon ja luuston suhteen tulisi välttää ääripäitä. Pumin rotumääritelmässä on selvästi ilmoitettu ihannekoot sekä urokselle että nartulle, kokoon tulisi kiinnittää huomiota. Hännän asentoon vaikuttava lantion asento ei ole vielä vakiintunut, joten häntään ei saa jalostuksessa kiinnittää liikaa huomiota, mutta liian tiukasti kiertyneet hännät ovat epätoivottuja. Häntämutkallista yksilöä voi käyttää jalostukseen, kun huolehditaan ettei kahta häntämutkallista yhdistetä. Pään muodossa esiintyy vaihtelua, varottava liian lyhyttä kuono-osaa. Liian suoriin kulmauksiin on kiinnitettävä huomiota, mutta toisaalta myös liian kulmautuneisiin etu- ja takaosiin sekä löysiin, ulkoneviin kyynärpäihin. Pumin tulee pystyä liikkumaan vaivatta ja nopeasti, liikkeen tulee olla ketterää ja kevyttä. Sekä raskaita että pystyjä korvia esiintyy, korviin on kiinnitettävä huomiota. Karvapeitteen laatuun tulee kiinnittää huomiota, sen tulee olla kihartuvaa, karkeahkoa, ei liian pitkää ja runsasta, eikä liian niukkaa.

Tavoite: Rotumääritelmän mukainen liioittelematon ulkomuoto ja liikunta. Ulkomuototuomareiden koulutus, myös pumin rakenteesta koulutusta kasvattajille ja harrastajille.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

UNKARINPAIMENKOIRAT RY:N JALOSTUSOHJESÄÄNTÖ

Siitoskoiran alaikäraja siitokseen käytettäessä on 24 kk. Nartun siitokseen käyttöä pitää harkita sen täytettyä kahdeksan vuotta. Jalostuskoirille tulee olla suoritettuna PEVISAn vaatimat terveystutkimukset. Jalostuskoirien tulee olla jalostustarkastettu ja hyväksytty siitokseen käytettäväksi tai vaihtoehtoisesti niiltä löytyy kahdelta eri tuomarilta virallisesta koiranäyttelystä saatu laatuarvostelu H, joista toinen on saatu koiran täytettyä 24 kk. Yhtä urosta tulisi käyttää Suomessa siitokseen enintään viisi (5) kertaa. Koiraa jolla on huonommat lonkat kuin C, ei tulisi käyttää siitokseen. Jos on olemassa jokin sellainen syy, että on aiheellista käyttää D-lonkkaista koiraa siitokseen, tulee tähän anoa poikkeuslupa jalostustoimikunnalta ja anomukseen tulee perusteellisesti perustella poikkeuslupan syyt.

POIKKEUKSET:

Yllä oleviin voi hakea perusteltua poikkeusta jalostustoimikunnalta.

SUOSITUKSET:

- Kasvattajan tulee olla SKL-FKK:n ja Unkarinpaimenkoirat ry:n jäsen
- Kasvattajan tulee toimia kasvatustyössään SKL-FKK:n ja Unkarinpaimenkoirat ry:n toimintaperiaatteiden ja sääntöjen mukaisesti
- Kasvattajan tulee valita huolella pennuilleen vastuuntuntoiset ostajat sekä seurata aktiivisesti kasvattamiensa pentujen kehitystä ja hyvinvointia
- Pentujen luovutusikä on vähintään 7 viikkoa
- Kasvattajan tulee kertoa pentujen ostajille Unkarinpaimenkoirat ry:stä sekä mahdollisuudesta liittyä nk. pentujäseneksi.
- Pennun ostajaa tulee muistuttaa, että pumi on työkoira ja se vaatii peruskoulutuksen ja sosiaalistamisen pentuna, jotta siitä kasvaa yhteiskuntakelpoinen koira.
- Sukusiitosaste tulisi olla alle 3 (laskettuna 6:lla polvella), 6.5 suurempaa sukusiitosastetta ei suositella.
- Jalostuskoirien selkäkuvausta suositellaan

Sukukatokertoimen tulisi olla mahdollisimman lähellä yhtä (laskettuna 6:lla polvella)

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Rotujärjestö yhdessä rotuyhdistyksen kanssa pyrkii suosituksillaan ohjaamaan kasvattajia käyttämään jalostuksessaan jalostuskoirina yksilöitä, jotka vastaavat edellä kuvattuja vaatimuksia.

- Yksittäisten jalostusyksilöiden liikakäyttöä tulee rajoittaa.
- Jalostuskoirat ovat tyypiltään, luonteeltaan ja rakenteeltaan rodunomaisia.
- Jalostuskoirat täyttävät PEVISA:n ehdot ja ovat muutenkin terveydeltään normaaleja.

Rotujärjestö kartoittaa rodun terveystilaa hyödyntämällä Kennelliiton terveystarkastusta ja rotuyhdistyksen kotikäyttämiskyselyä

Jalostustarkastuksia järjestämällä pyritään saamaan tarkempaa tietoa rotumme tilasta, ja saamaan jalostukseen myös yksilöitä, jotka eivät käy koiranäyttelyissä. Annetaan informaatiota koirien jalostuskäytöstä myös urosten omistajille.

Luonnetestejä, MH-kuvauksia ja käyttäytymisen jalostustarkastuksia järjestämällä seurataan rodun luonteen kehitystä. Tehdään ihanneprofiilit.

Jalostustoimikunta antaa kasvattajille tietoa ja auttaa näin valitsemaan kaikilta osiltaan hyviä jalostusyhdistelmiä sekä auttaa mahdollisten tuontikoirien vaatimusten suhteen.

Rotujärjestö on osaltaan mukana myös ulkomuototuomareiden koulutuksessa ja koulutusmateriaalin laadinnassa. Koulutuksiin tuodaan rotumääritelmän mukaisia pumeja. Rotujärjestö järjestää vuosittain omille roduilleen erikoisnäyttelyn, lisäksi rotuyhdistys järjestää erikoisnäyttelyn pumeille. Kasvattajille annetaan tietoa pumin rotumääritelmän mukaisesta rakenteesta.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
POPULAATIO: -reservissä käyttämätöntä jalostusmateriaalia -tuodaan uusia pumeja Suomeen LUONNE: -luonteen johdosta sopii sekä seura- että harrastuskoiraksi -helposti koulutettava; oppii helposti KÄYTTÖOMINAISUUDET: -rodun potentiaali, monimuotoisuus -voidaan hyödyntää markkinoinnissa, jolloin pennuille löytyy helpommin oikeanlaiset kodit TERVEYS: -keski-ikä kohtalaisen korkea -muutama sairaus -yhä melko terve rotu	POPULAATIO -maailmanlaajuisesti kannan koko on liian pieni -liian vähän pitkän linjan kasvattajia -melko vähän kasvattajia -uroksia kastroidaan nuorina LUONNE: -esiintyy yhä hieman arkoja ja ääniarkoja pumeja -ei välttämättä ymmärretä pumin olevan pohjimmiltaan työkoira, jonka johdosta voi esiintyä käytösongelmia -eroahdistusta esiintyy ja se on joissain tapauksissa ollut koiran uudelleen sijoittamisen syy. -varsin epäyhtenäinen, yksilöitä täydestä työkoirasta seurakoiraan -pennusta vaikea ennustaa sen luonneominaisuuksia ja siksi pumeja aina silloin tällöin joudutaan sijoittamaan uudelleen. KÄYTTÖOMINAISUUDET: -käyttöominaisuudet ovat yksilöstä riippuen voimakkaammat tai heikommat. Mikäli pennulle ei löydy sopivaa omistajaa koirasta voi tulla väärissä käsissä helposti ongelmakoira TERVEYS: -pumilla esiintyy jonkin verran autoimmunisairauksia -dysplasiaa esiintyy jonkin verran -polven ristsidevaurioita esiintyy -huonoja kyynärpäitä ja polvia esiintyy jonkin verran

MAHDOLLISUUDET POPULAATIO: -kasvattajien yhteistyön lisääminen sekä Suomessa että ulkomailla -tuontikoirat ja Unkarin B-rekisteri -kaksoisastutus LUONNE: -hyötykäyttö -harrastuskoira KÄYTTÖOMINAISUUDET: -pumilla riittää kapasiteettia monella saralla ja osa ei ole vielä käytössä TERVEYS: -kasvattajien avoimuus ja yhteistyö -yleisimmin esiintyvät sairaudet helposti tutkittavissa ja havaittavissa ULKOMUOTO: -suunnitelmallisella ja huolellisella jalostustyöllä tavoitettavissa yhtenäisempi ilmiasu MARKKINAPOTENTIAALI: -kysyntä kasvaa rodun mm. monipuolisten käyttöominaisuuksien johdosta - markkinoinnissa käytetään rodun monipuolisuutta vahvuutena - annetaan realistinen kuva luonteesta	UHAT POPULAATIO -geenipohja pienenee entisestään LUONNE: -luonteet huononevat, jos siihen ei kiinnitetä jalostuksessa huomiota (geenipohjaa ei laajenneta luonteen kustannuksella) KÄYTTÖOMINAISUUDET: -luonteiden huonontuessa ei sovi käyttö- ja harrastuskoiraksi TERVEYS: -autoimmuunisairaudet lisääntyvät ja jalostusmateriaali pienenee -lonkkatilanne huononee -uusia sairauksia tulee lisää geenipohjan laajentuessa -ongelmien salailu ULKOMUOTO: -määrätyn ulkomuodon ihailu johtaa liian suureen sukulaisasteeseen. -käyttölinjaiset ja näyttelylinjaiset eriytyvät MARKKINAPOTENTIAALI: -kysyntä romahtaa -Pumi hankitaan pelkästään ulkonäön perusteella ja luonne tulee yllätyksenä.
--	--

Riskien arviointia ja varautuminen ongelmiin.

RISKI	SYY	VARAUTUMINEN	VÄLTETÄÄN	MERKITYS
Jalostuspohja kaventuu entisestään	Liian vähän kasvattajia ja/tai jalostuskoiria Karsitaan turhan paljon jalostuskoiria. Käytetään toistuvasti samoja tai samansukuisia koiria jalostuksessa.	Pidetään silmällä tehokkaan populaation kokoa ja reagoidaan ajoissa. Pyritään hankkimaan mahdollisimman erisukuisia yksilöitä.	Suunnitelmallisel- la ja pitkän tähtäimen jalostuksella. Lisätään yhteistyötä kasvattajien kesken. Käytetään hyväksi sukukatokertoime n ja sukusiitosasteen laskemista.	Jalostus vaikeutuu tai loppuu jos ei riittävästi jalostusmateriaali a ja/tai kasvattajia.
Autoimmuunisairau de t lisääntyvät. Rotu saa ”omat” perinnölliset sairautensa.	Ei tunneta kunnolla sairauksia ja niiden ilmenemis- muotoja eikä periytyvyyttä.	Tiedon lisääminen pennunostajille ja kasvattajille.	Jalostuksessa pyritään käyttämään terveitä koiria. Pyritään selvittämään sairauksien taustatekijöitä.	Jalostus loppuu terveiden yksilöiden puutteesta.
Luonne muuttuu	Jalostetaan pelkästään käyttökoiraksi tai vain yhtä tarkoitusta, kuten koiranäyttelyitä , varten. Unohdetaan luonne etsittäessä jotain muuta ominaisuutta.	Arvioidaan luonteita kriittisemmin ja laajemmin. Kannustetaan luonnetestaamaa n tai MH-kuvaa- maan koiria.	Suositaan jalostuksessa hyväluonteisia- ja hermoisia koiria. Järjestetään luonnetestejä ja/tai MH- kuvauksia.	Ei sovellu harrastus- ja perhekoiraksi, kysyntä loppuu. Luonteisiin liittyvät ongelmat lisääntyvät.
Pentukysyntä tai kasvatus romahtaa.	Sairauksien määrä kasvaa tai niiden laatu pahenee. Huono maine (luonne, terveys, kasvattajat):	Kiinnitetään huomiota terveyteen, luonteisiin.	Ei käytetä jalostuksessa sairaita tai huonoluonteisia koiria ja vältetään ääniarkojen koirien käyttöä.Tehdään yhteistyötä ja luodaan yhteiset säännöt ja tavoitteet.	Jalostus hiipuu, jos pennuille ei kysyntää.

Tällä hetkellä yhä pienenevät rekisteröintimäärät johtavat siihen, että pumia rotuna ei tunneta ja geenipohja pienenee. Rodun esilletuonti eri harrastusmuodoissa ja sen monipuolisuuden markkinointi auttaisi asiaa huomattavasti. Rodun käyttööminäisuuksien markkinointi auttaa myös oikeanlaisten omistajien löytämiseen ja näin ongelmatapaukset vähenevät.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

	2023	2024	2025	2026	2027
T O I M E N P I T E E T	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan Kennelliiton terveystarkastukseen	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan Kennelliiton terveystarkastukseen	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan Kennelliiton terveystarkastukseen	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan Kennelliiton terveystarkastukseen	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan Kennelliiton terveystarkastukseen
	Järjestetään luonnetesti ja/tai MH-kuvaus.	Järjestetään luonnetesti ja/tai MH-kuvaus.	Järjestetään luonnetesti ja/tai MH-kuvaus.	Järjestetään luonnetesti ja/tai MH-kuvaus.	Järjestetään luonnetesti ja/tai MH-kuvaus.
	Järjestetään jalostustarkastus	Järjestetään jalostustarkastus	Järjestetään jalostustarkastus	Järjestetään jalostustarkastus	Järjestetään jalostustarkastus
	Ihanneprofiilin laadinta ja hyväksyttäminen kennelliitossa: luonnetesti ja MH	Ihanneprofiilin laadinta ja hyväksyttäminen kennelliitossa: Käyttötymisen ja ulkomuodon jalostustarkastus	Järjestetään pumikasvattajien yhteistapaaminen	Järjestetään pumikasvattajien yhteistapaaminen	Järjestetään pumikasvattajien yhteistapaaminen
	Järjestetään pumikasvattajien yhteistapaaminen		Kannustetaan kasvattajia vastaamaan mahdollisimman laajasti pentuaseurantaan . Julkaistaan tilastoja.	Kannustetaan kasvattajia vastaamaan mahdollisimman laajasti pentuaseurantaan . Julkaistaan tilastoja.	Kannustetaan kasvattajia vastaamaan mahdollisimman laajasti pentuaseurantaan . Julkaistaan tilastoja.
	Aloitetaan pentuaseuranta, johon kerätään tietoa vuosittain syntyneistä pentueista.	Järjestetään pumikasvattajien yhteistapaaminen	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan rotuyhdistyksen kotikäyttötymisky selyyn.	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan rotuyhdistyksen kotikäyttötymisky selyyn.	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan rotuyhdistyksen kotikäyttötymisky selyyn.
	Ohjataan omistajia ja kasvattajia vastaamaan rotuyhdistyksen kotikäyttötymisky selyyn.	Kannustetaan kasvattajia vastaamaan mahdollisimman laajasti pentuaseurantaan . Julkaistaan tilastoja.			JTO:n tekeminen ja ennakkotarkastuttaminen Kennelliitossa

Taulukko 32. Rotujärjestön toimenpiteiden aikataulu vuosille 2023 – 2027

Noudatetaan SKL-FKK:n jalostukseen liittyviä ohjeita ja määräyksiä, rodun PEVISA määräyksiä, Unkarinpaimenkoirat ry:n sääntöjä, pentuvälityksen ohjeita ja kasvattajasitoumusta.

Kerätään jalostuksessa tarvittavia tietoja. Järjestetään rotupalavereja, jalostus- ja jälkeläistarkastuksia, jalostukseen liittyviä luentoja ja luonnetestejä.

Kannustetaan kasvattajia yhteistyöhön ja avoimuuteen, terveystutkituttamaan koiria ja luonnetestauttamaan koiria.

Annetaan kasvattajille ja rodun harrastajille rotuun liittyvää tietoa.

Kannustetaan rodun harrastajia terveystutkituttamaan ja luonnetestauttamaan koiriaan.

6.6 Tavoiteohjelman toteutuksen seuranta

Rotujärjestö on ensisijaisesti vastuussa tavoiteohjelman noudattamisesta ja sen toteutumisen seurannasta huolehtivat rotujärjestön ja rotuyhdistyksen jalostustoimikunnat. Unkarinpaimenkoirat ry:n hallitus kuitenkin viime kädessä valvoo tavoiteohjelman noudattamista. Rotujärjestö on velvollinen huomioimaan jalostuksen tavoiteohjelman tavoitteet vuotuista toimintasuunnitelmaansa laatiessaan.

Tutkimustuloksista, rekisteröinneistä, terveystutkimuksista jne. kerätään tietoa ja niistä kootaan tilastoja jotka julkaistaan rotujärjestön ja rotuyhdistyksen julkaisuissa. Luonneominaisuuksien seurantaan kiinnitetään huomiota ja pyritään järjestämään luonnetestejä, jotta kaikki halukkaat saisivat koiransa testiin. Myös muita rotuun liittyviä tutkimuksia ja artikkeleita pyritään julkaisemaan. Rotujärjestö ja rotuyhdistys pyrkivät myös järjestämään jalostus- ja kasvattajapäiviä sekä erilaisia luentoja. Tämä jalostuksen tavoiteohjelma pyritään pitämään rodun kehityksen tasalla ja se tarkistetaan vähintään viiden vuoden välein.

7. LÄHTEET

- Pumin edelliset JTO vuosille 2006–2011 ja 2012 - 2017
- Kennelliiton julkaisemat artikkelit
- Unkarinpaimenkoirien vuosikirjat
- Kennelliiton jalostustietojärjestelmä Koiranet
- Ruotsin Kennelliiton Avelsdata
- Tieteelliset artikkelit
 - Salonen, M., Sulkama, S., Mikkola, S., Puurunen, J., Hakanen, E., Tiira, K., Araujo, C. & Lohi, H. (2020) Prevalence, comorbidity, and breed differences in canine anxiety in 13,700 Finnish pet dogs. Scientific Reports 10(2962).
- Pumien kotikäyttämiskysely 2022
- Suomen Kennelliiton terveystutkimus 2019, pumien vastaukset